

LA REALITAT, EL FACTOR HUMÀ I LA POLÍTICA

(Apunts d'una reflexió...)

PART SEGONA

Joan Masuet i Puxeu
Llinars, 2005

PART SEGONA

LA POLÍTICA

EL SISTEMA POLÍTIC

- I. LA SOCIETAT**
- II. LA DEMOCRÀCIA**
- III. L'ESTAT DE DRET**

EL SISTEMA ECONÒMIC

- I. EL SISTEMA ECONÒMIC. CONSIDERACIONS GENERALS**
- II. L'ECONOMIA DE MERCAT. ECONOMIA I PLANIFICACIÓ**
- III. EL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC I SOCIAL**

La política és el mitjà a través del qual és possible transformar la societat, canviant-la en tot allò que és necessari.

El coneixement de la realitat en què s'ha d'intervenir (econòmica, social, cultural...) i de l'ésser humà, centre d'aquesta realitat, constitueix la condició indispensable per actuar en política correctament. Difícilment es pot canviar per a bé el que no es coneix pel sol fet que no t'agradi.

EL SISTEMA POLÍTIC

- I. LA SOCIETAT**
- II. LA DEMOCRÀCIA**
- III. L'ESTAT DE DRET**

Ningú no és una illa que pugui viure deslligat de la resta del món al qual pertany; l'home només pot existir en comunió amb la resta de la humanitat de la qual forma part. L'individu és un ésser dependent des que neix fins que mor; i de la mateixa manera tota comunitat.

I

LA SOCIETAT

El factor humà

La societat es troba constituïda per amparar l'ésser humà, facilitar-ne el seu desenvolupament i fer possible el bé comú. Tanmateix, s'ha de considerar que si bé els avantatges de la societat organitzada, —amb una llei i una justícia per a tothom igual—, són infinitament superiors als seus desavantatges, la pertinença a la societat implica com a condició *sine qua non* la llibertat de l'individu (un soci lliure). Això fa que (tal com vàrem assenyalar a la part primera), d'alguna manera, en el nostre petit món, l'home continuï essent el centre “universal” entorn del qual tot gira, a la vegada que el factor determinant en la conducció d'aquesta societat.

Esdevé com a conseqüència un fi primordial de tota societat el progrés i perfeccionament humans, ja que l'avenç general depèn, en última instància, de l'avenç conjuntat de tots i cadascun dels seus membres. De forma que no tindria cap sentit una societat establerta en funció d'un bé comú que no signifiqués al mateix temps un ideal de perfeccionament humà. És per aquesta raó, que per la seva pròpia condició, un dels obstacles més importants per al progrés efectiu de tota comunitat el constitueix el mateix ésser humà, ja que el seu desenvolupament forma part d'un cicle que a la història de la civilització es repeteix indefinidament, per a cada individu: és el que va del néixer ignorant al coneixement i a la conscienciació, i en paral·lel a fer les coses ben fetes.

Pel que cal tenir en compte aquest fet i saber que la llibertat —de cada persona i de cada poble al llarg de la seva història— s'ha d'emplenar de contingut, ja que si no els avenços d'una època, no ja els avenços materials, que també, però sobretot els morals i intel·lectuals, poden perdre's fàcilment si no es comprèn adequadament com és aquest individu i com s'ha d'educar per tal que adquireixi el més ràpidament possible consciència de la seva pertinença a la societat i de la seva responsabilitat històrica.

El factor humà és el factor més important de l'anàlisi de qualsevol situació, però al mateix temps és d'allò més desconegut; per aquest motiu, n'urgeix l'estudi i conèixer quines són les seves pautes de comportament. En la majoria d'anàlisis que es fa es considera poc la seva importància. Tot i que és difícil objectivar situacions sense tenir en compte aquest comportament, en funció dels paràmetres que el mouen, que són variables, ja que es modifiquen de forma dinàmica per raons de cultura, caràcter i nivell econòmic, i que tenen a veure amb les seves condicions de vida i amb les seves possibilitats.

Llibertat i igualtat originàries?

Quin és el tipus de llibertat i d'igualtat amb els quals naixem? En teoria naixem tots amb els mateixos drets —drets humans, drets socials, drets nacionals— però és evident que el món real no es troba configurat de forma abstracta. En aquest sentit, la llibertat i la igualtat originàries dels individus que idealment es considera constitueix una utopia com tantes altres, perquè entre d'altres raons, la pròpia condició humana, el marc educatiu, social i econòmic, comporten diferents punts de sortida i diferents possibilitats davant el sistema.

Afirmar que tots els homes neixen lliures i iguals no és més que un greu miratge: l'home no neix lliure, sinó subordinat a unes circumstàncies i a les seves limitacions; ni tampoc igual als demés, la realitat és que tots naixem diferents, i no només en circumstàncies diferents sinó també amb diferents talents i condicionants, en els quals, de fet, romandrem indefinidament. Entendre erròniament aquestes diferències i la desigualtat que suposen i voler-les eliminar per decret és una greu equivocació, perquè és precisament per raó de les seves diferències que els homes es complementen i també el que fa que la societat es mogui.

De manera que en els temes de la llibertat i de la igualtat cal distingir entre el marc institucional formal que consagra l'estat de dret quan aquest existeix i la realitat individual. El marc institucional de la igualtat i de la llibertat és un marc necessari, però no suficient. Evidentment que aquest marc institucional ha de garantir que, en els seus drets, tots els homes siguin considerats iguals des del naixement fins a la mort, de tal forma que tots han de poder gaudir de les mateixes oportunitats i ésser considerats sempre iguals davant la llei. Tanmateix, a partir de les circumstàncies concretes i les diferències que hi ha, l'ús que de la seva llibertat faci cadascú serà allò més important i decisiu per al seu progrés i el de la societat a la qual pertany. La pròpia llibertat és en bona mesura una conquesta de cada individu al llarg de la seva vida.

La vida humana, la llibertat i la justícia: referències fonamentals de tota societat

Aquests són els principals drets de l'home i d'aquests en deriven tots els altres: el dret de la vida, el dret de la llibertat i el dret de la justícia. Però aquests drets no s'aconsegueixen de llur simple declaració, sinó de mica en mica, al llarg de la història de la humanitat. I no sempre es recorren en un camí de sentit únic cap endavant, moltes vegades es va cap enrere, sobretot quan es perd el nord del que és important i del que no ho és. Per aquesta raó, el deure primer de l'Estat, una vegada constituït, és garantir l'existència de la mateixa societat, salvaguardant aquests valors fonamentals de la vida humana, la llibertat i la justícia, individualment i socialment considerats.

La llibertat com la justícia no constitueixen un estadi de plenitud absoluta al qual s'arriba definitivament, sinó que és sempre un estadi circumstancial, dialècticament dinàmic. Sense llibertat no hi pot haver justícia, sense justícia no hi ha pau ni llibertat; no és per tant una concatenació unidireccional sinó recíproca, ni és tampoc un estadi definitiu, sinó un punt d'equilibri que s'aconsegueix ajustant lentament l'organització de la societat en funció dels interessos generals.

Aquesta llibertat i justícia són en tot cas un objectiu permanent i la referència final de tota societat, i per aquesta raó cal un estat de dret que les garanteixi. Sense elles la societat manca dels seus elements de referència principals. Per tal de garantir la llibertat, la justícia i el bé suprem de la vida, hi ha d'haver un ordenament jurídic amb uns drets i uns deures que obliguin a tots i cadascun dels components de la societat, i que a la vegada que salvaguardant els drets individuals estigui en funció del bé comú de tota ella.

D'aquesta manera, el més important objectiu de tota justícia social és, juntament amb el d'emparar el dret de la vida, el d'emparar el dret de la llibertat de l'home, ja que sense ella l'individu resta inoperant i desproveït del seu principal element d'humanitat. Ara bé, la concreció d'aquest marc de llibertat i justícia individuals ha d'estar referida a tots els homes; ja que el marc de la iniciativa de l'individu té com a referència necessària l'altre individu; no hi ha llibertat si no n'hi ha per a tothom. Pel que cal que l'Estat estableixi sempre les mesures de seguretat i salvaguarda d'aquests valors com a garantia de l'existència de la mateixa societat.

La dignitat humana: els drets humans

L'home és l'únic ésser capaç d'un progrés personal, intel·lectualment i espiritualment, perquè és l'únic ésser capaç d'adquirir consciència de la seva pròpia existència. Aquesta "qualitat" humana és intrínseca a la seva estructura psíquica i anímica. La seva capacitat específica de raonar, de sentir, i la seva potencial voluntat i llibertat per actuar en conseqüència li atorguen un estatus especial dins el món en el qual es troba inserit. Aquesta capacitat de canviar i de progressar li confereix una qualitat "superior" a tota la resta.

El progrés que l'home és capaç d'assolir i que està lligat a la seva llibertat de forma indissoluble, depèn fonamentalment d'ell mateix, i és el que li confereix una dignitat, almenys potencial, que el diferencia de tota altra cosa existent al nostre món. Aquesta dignitat li dona intrínsecament el dret d'existir d'acord amb ella i per això el dret inalienable a la pròpia realització personal, a la recerca de la pau, de la justícia, del benestar... Pel que la societat no pot en cap cas conculcar sota cap excusa ni raonament sibil·lí els seus drets naturals, fonamentalment el dret de viure en llibertat i de cercar la felicitat amb els seus propis mitjans. Aquests drets han d'ésser considerats inviolables.

Per aquest motiu, cap societat pot existir al marge d'aquest fet en relació amb el qual es constitueix: el reconeixement de la identitat individual i de la seva autonomia; perquè en definitiva, la societat té per finalitat precisament facilitar el progrés de cada home a través de la connexió i relació amb els altres. La societat al constituir-se no pot eliminar el fet diferencial de cada individu, ni els seus drets, ni la seva autonomia, sinó tot el contrari, existeix per facilitar-ne el seu desenvolupament. La societat democràtica no pot suprimir ni menysprear aquests drets en cap cas, ni tan sols sota l'excusa d'un interès superior, perquè no hi ha cap interès superior al de respectar l'existència, la identitat, l'autonomia i el progrés de cada home.

A partir d'aquí, la dignitat de l'ésser humà obliga a considerar el "dret" que té de viure amb els mitjans materials i culturals suficients per al seu ple desenvolupament i, per tant, a considerar com una política prioritària la de procurar aquests mitjans, que no s'han de donar un rere l'altre sinó simultàniament. És a dir, que no es tracta de decidir –ah, doncs molt bé!, ara els suprimirem la llibertat i a canvi els donarem un tros de pa– sinó que es tracta de donar pa en la llibertat i d'oposar aquesta a qualsevol totalitarisme. Aquest és el gran repte de la política de tots els temps: l'home té el dret de viure amb dignitat.

La iniciativa individual

L'individu ha nascut per a la creació des del coneixement i la llibertat; i és així que, de fet, la iniciativa individual mou el món. El conjunt de la societat és mogut pel pensament i la iniciativa dels individus, per aquesta raó, no hi ha res tan important per al canvi i per al progrés que la seva iniciativa. La iniciativa individual és la font del progrés; sense ella no hi ha progrés de cap tipus, ni cultural ni científic, perquè allò que el fa possible és la seva pròpia possibilitat creadora.

Creure en l'Estat benefactor i no creure en la iniciativa individual és condemnar l'home i la societat a la dependència, al lliure albir dels buròcrates i de la mediocritat, és deixar un país en mans de la incompetència i dels sectaris. L'eliminació de la iniciativa individual i la seva suplantació per sistemes i models totalitaris, sota l'excusa de l'interès "general" i la tergiversació dels veritables valors humans, converteixen l'home capaç, de ciutadà en súbdit impotent, que espera que l'Estat o els altres li solucionin els seus problemes; el que suposa, en última instància, la conversió del poble en "massa". En el primer cas, la lluita per la subsistència i la llibertat depenen directament d'aquest mateix home; en el segon, es renuncia d'entrada, a canvi de subsistir, —a canvi d'un tros de pa—, a tota la resta.

No hi ha llibertat si no hi pot haver iniciativa; com no hi ha vida si no es té la possibilitat de desenvolupar-se, si no hi ha lluita, esforç, àdhuc sofriment, si no hi ha interès i qualificació. La iniciativa individual és insubstituïble, l'ésser humà té unes potencialitats que no poden ésser malmeses a través de cap direcció aliena. Tanmateix, en estadis d'indigència, la vida es troba subordinada a altres imperatius, aparentment prioritaris —el que a la gent li interessa és sobreviure—, i en aquests casos, moltes vegades, els conceptes "formals" compten poc.

L'individu i la societat: el contracte social

L'individu no és social si no és, alhora, ell mateix, conscient i responsable, si no pot escollir dins un marc de llibertat i sense coacció; a partir d'aquí, en escollir —amb la llibertat— hom es compromet, i així, la seva llibertat resta condicionada, voluntàriament, al compromís que s'ha contret. Ara bé, qualsevol societat que estigui organitzada en funció de tot el seu conjunt, ha d'establir normes que regulin l'activitat dels seus integrants per tal de fer possible una convivència pacífica i de progrés, disposant el seu funcionament de la manera més justa possible per tal de resoldre els conflictes d'interessos que s'hi donen, i de tal forma que l'individu ha de subordinar-se als objectius de l'interès general.

L'home s'organitza en societat per tal d'assolir els avantatges que comporta, infinitament superiors als seus desavantatges, però el fet de pertànyer a una determinada societat confereix a cada home uns drets i uns deures. Cadascú de nosaltres, pel fet de formar part d'aquesta societat, té uns drets i unes obligacions, i les darreres, agradin o no, constitueixen la condició *sine qua non* per tal que hi hagi pau i la societat no deixi d'existir. Aquests drets i aquests deures són un fet històric, és a dir, depenen de cada lloc i circumstàncies, i són per tant canviants.

L'home que viu en societat (que no viu en la selva) adquireix sense cap avantpropòsit el compromís d'acatar les regles que aquella societat s'ha imposat; si no li agraden ha de lluitar per canviar-les o anar-se'n. La societat però, qualsevol societat, és imperfecta i l'home ha de procurar millorar-la amb el seu esforç; vol dir això, que ha d'ésser actiu i conscient de com amb els seus actes pot influir en ella. L'egoista que obra només per a ell és un ésser perillós, perquè normalment, amb la seva acció, perjudica el progrés del conjunt; l'home solidari és aquell qui accepta pagar el seu tribut d'esforç personal per millorar les condicions de la societat a la qual pertany.

Del contracte social en deriva l'estat de dret, l'ordre jurídic a partir del qual la convivència i el progrés són possibles. Configurat aquest estat de dret, el qui s'hi oposa, o el vulnera, s'oposa a la voluntat del poble (el poble contra Richard Nixon, per exemple), és a dir, es confronta el dret configurat pels representants del poble contra aquell o aquells qui el vulneren. L'estat de dret configurat de forma democràtica constitueix el pilar bàsic de tota societat. Per regular l'activitat humana en funció d'interessos de justícia, d'equitat i de solidaritat, és absolutament necessari l'establiment d'un marc constitucional que consagri, d'una banda, el pluralisme de la societat amb respecte pels drets humans i la iniciativa individual i, de l'altra, l'interès general com indestruïble del primer, en funció del bé comú.

Els pobles de la terra. La identitat i l'autodeterminació dels pobles

A través de l'evolució històrica, els pobles s'han configurat al llarg de mil·lennis, amb unes característiques que defineixen la seva identitat i que són diferenciadores entre si. Aquestes característiques distintes que defineixen, entre d'altres, la seva idiosincràsia i personalitat, es relacionen amb la situació geogràfica, el clima, els recursos naturals, la història..., i consegüentment amb el desenvolupament econòmic, els costums, la llengua, el fet cultural..., i tenen el dret d'existir i d'ésser respectades, ja que constitueixen la base de la seva configuració identitària.

Als parcs nacionals de l'estat de Califòrnia hi ha unes sequoies centenàries que tant per la seva història com per la majestuositat, bellesa i significació que les caracteritzen són ateses i amanyagades acuradament. Els sistemes ecològics d'aquells parcs naturals són considerats com una part important del patrimoni de tota la nació, que es preserva i protegeix contra qualsevol possible o hipotètica destrucció. La societat humana s'ha fet i ha evolucionat al llarg de mil·lennis, i la civilització que se'n deriva constitueix un sistema tan ric i protegible com els sistemes ecològics enmig dels quals es troba. És molt fàcil destruir, però molt difícil i de llarg termini organitzar una societat com cal; per aquest motiu, els seus valors han d'ésser preservats de tots els visionaris curts de vista i de la ignorància que és pròpia de personalitats desarrelades. Ni la solidaritat ni la justícia social poden significar mai un igualitarisme mal entès destructor de les pròpies condicions de vida i de la pròpia cultura.

En el context d'una història i cultura diferents, cada poble ha de poder regir el seu propi destí; per això, el principi d'autodeterminació és un dret bàsic que ha de ser reconegut en totes les cartes magnas del dret internacional i de tots els estats. Com l'home, la nació ha d'ésser lliure de decidir el seu destí. El dret a l'autodeterminació de cada poble, com de cada persona, pressuposa el reconeixement de la seva identitat, —dels seus drets—, i de la sobirania que resideix en el poble.

La nació és també un fet històric

La nació és un fet canviant, de la mateixa manera que ho són la seva llengua o la seva cultura. El concepte de nació és també (conté implícitament) un concepte dinàmic. La nació i l'Estat són un fet històric, com la política que se'n deriva, ja que tot es mou i tot està relacionat.

Vivim en un món unitari, que tendeix a la unitat; tot en aquest món està relacionat, i no hi ha res, ni l'home ni la societat, que tingui el seu futur deslligat d'aquest fet d'unitat i de relació amb els altres homes i amb els altres pobles. De manera que la pretensió de preservar de forma tancada el caràcter "nacional" és un fet reaccionari, que només s'explica per la ignorància i la por davant del que és desconegut; pretén perpetuar l'*statu quo* davant del canvi. De fet, el món físic, el món material, és un món que obeeix a unes lleis que el relacionen tot ell, i en el qual l'afectació d'una part condiciona i en fa dependre el comportament de les altres; de la mateixa manera que el món físic, el món intel·lectual i el món espiritual també estan relacionats. La idea i el sentiment es transmeten d'un extrem a l'altre de la terra i influeixen en el seu mutu esdevenir.

El nacionalisme que s'expressa deslligat d'una concepció unitària del món està condemnat a perir, perquè la història dels pobles es mou, malgrat quina sigui la voluntat humana, en dependència d'una dinàmica d'unitat que és imparabile i que ho relaciona tot. Només cal considerar, per il·lustrar-ho, el comportament dels sistemes econòmics arreu: tot sistema econòmic evoluciona històricament en correspondència amb uns factors de producció, segons unes lleis tècniques que són independents de la voluntat humana; la seva eficàcia obliga a una organització objectiva, sense ideologia, de la qual en depèn, a més de la productivitat i del resultat econòmic, el mateix progrés científic i fins i tot cultural; de tal forma que s'estableix a escala mundial una comparació en els resultats respectius que es concreta en el progrés de cada una de les parts.

Considerar "la independència" d'un país de forma simplista, sense el reconeixement de la complexitat del món i de la seva unitat, és, en si mateix, propi de gent immadura, guiada pels prejudicis més que per la raó. Aquells qui desitgen l'autogovern creient que és possible romandre independentment autàrquics, no han entès res de com és el món nostre, en el qual tot es troba interrelacionat. La independència en abstracte no té sentit, però sí que cal la capacitat de decisió sobre els propis afers, tenint consciència del món del qual es forma part i en el qual té sentit la pròpia existència.

El sentit dels nacionalismes avui

La humanitat ha d'ésser contemplada com una sola "comunitat". La concepció d'un món amb fronteres que divideixen és una concepció obsoleta que no té futur, perquè és molt més el que uneix la humanitat que el que la separa. Els valors que uneixen aquesta humanitat són valors permanents, aquells que la separen són circumstancials, passatgers; les diferències respecte d'altres cultures són purament aleatòries.

Els pobles han d'ésser governats des de cada lloc atenent a les seves diferències i especificitat, però l'autogovern de cada comunitat nacional no té absolutament res a veure amb la concepció segregacionista que es té des de certes perspectives tancades. Pot existir perfectament una comunitat amb el seu autogovern al nivell que li correspon en funció dels seus interessos específics, però al mateix temps s'ha de connectar i atendre a un principi de solidaritat global que també ha d'existir per a tot el conjunt. L'internacionalisme des d'aquesta perspectiva té sentit i continua més vigent que mai. Els nacionalismes no poden ser excloents, sinó tot el contrari: de la seva autoafirmació se n'ha de derivar la plena inserció al món al qual es pertany.

D'altra banda, un poble pot ser políticament independent i per raons diverses perdre la identitat, o pot en canvi trobar-se políticament unit a altres pobles i existir plenament amb la seva pròpia identitat. El contrari seria tant com imaginar que, de la mateixa manera, només pot existir la identitat individual restant "independents" de tota la resta, quan en realitat l'home no pot existir aïllat sinó que necessita els altres. De forma que el respecte per la identitat de cada poble és allò que és important, potser més que el ser políticament independent; en aquest sentit, si que la "independència" cultural ha d'ésser un fet efectiu sempre, per a cada comunitat, d'acord amb les seves característiques.

I així, el mateix respecte que es té per un individu s'ha de tenir per un poble. Ara bé, la mateixa necessitat que té l'home de la societat, tenen unes nacions de les altres; de manera que el contracte polític, econòmic i social entre els diferents pobles és un contracte necessari lligat a la mateixa possibilitat de supervivència de cada un d'ells. I de fet es constata que, entre d'altres, sense independència econòmica no hi ha independència política, i que interdependència econòmica implica interdependència política.

Interdependència

Ningú no és una illa que pugui viure deslligat de la resta del món al qual pertany; l'home només pot existir en comunió amb la resta de la humanitat de la qual forma part. L'individu és un ésser dependent des que neix fins que mor; i de la mateixa manera tots els pobles de la terra. De fet, en aquest món cada vegada més petit i més interrelacionat, no hi ha cap possibilitat de sobreviure sols. Per aquesta raó, no hi ha independència sinó per decidir la dependència, ja que cada vegada que es pren una decisió es crea aquesta dependència. Al món d'avui, l'activitat humana té un caràcter social que abraça tota la humanitat, totes les coses estan relacionades i tendeixen a connectar-se, sigui en el camp de l'economia o en qualsevol altre; –com diu Camilo José Cela és com parlar del mar i els peixos–. D'aquesta manera, la comunicació es converteix en el motor de la nostra societat.

El nostre món fa necessàries la col·laboració i la solidaritat. L'home viu dins un univers que és unitari i que tendeix a la unitat, en el qual és molt més el que pot unir-nos que dividir-nos: la divisió és el passat, la precivilització; la unitat el futur, la civilització. El progrés vol dir associació, col·laboració, sociabilitat, pacte, acords; vol dir anar endavant amb els altres, participar de l'avenç científic, tecnològic..., participar del que cadascú aconsegueix. Anar sol vol dir fiar-ho tot a les pròpies possibilitats, vol dir desapropiar les que els altres també aporten, a qualsevol indret del món, al progrés de la humanitat. — L'autarquia és un suïcidi; la història n'està plena d'exemples—. L'home només pot desenvolupar-se sota les condicions d'una societat de vasos comunicants, en la qual s'aprofita el que cadascú pot aportar i no pas en l'aïllament. La societat, —com la ciutat—, no és sinó un cos interdependent per fer possible el progrés.

D'altra banda, els homes s'agrupen en societat per gaudir dels seus avantatges, a canvi han de respectar les normes que aquesta s'imposa perquè pugui existir i progressar amb el màxim de justícia, pau i llibertat. De la mateixa manera, quan un país pacta amb un altre, a través de les relacions comercials, culturals o de l'ordre que sigui, automàticament contrau uns deures i una responsabilitat dels quals no pot fer deixadesa, sota cap pretext, si vol que el continuïn considerant com un igual; ja que un país que no compleix les seves obligacions contractuals és com un home sense paraula i així serà tingut pels demés. Pactar vol dir, per tant, per a cadascú, decidir entre alternatives, però vol dir també restar condicionat per la teva decisió. L'acord lliga als altres en el camí del progrés o de la regressió i, automàticament, et fa dependent, condiciona la teva llibertat, t'obliga a estar a les verdes i a les madures. La independència desapareix al fer ús de la llibertat d'escollir. Escollir és un fet necessari, imperatiu; sense pacte no hi ha relació fructífera, no hi ha progrés comú.

El desenvolupament de la interdependència

El nostre món és un món interdependent; la llibertat que tens només serveix per a decidir amb qui tractes i amb qui t'alties. Una vegada decidit, la independència es torna dependència mútua, i en això es basa la societat: en l'acte de pactar i per tant de comprometre's i en la seva inherent responsabilitat. D'aquesta manera, la independència dóna pas a la interdependència, que és, a més, el fet social per excel·lència. Ni l'home ni cap societat han nascut per a la individualitat ni la independència, sinó que constitueixen en si mateix un fet social, de tal forma que la seva existència i la seva activitat estan relacionades amb les dels altres homes i societats i només adquireixen tot el seu sentit dins de l'entramat general.

La societat és un tot indivisible per sobre de qualsevol frontera, i ha d'ésser contemplada des de la solidaritat i la igualtat més que des d'aquells aspectes que ens fan diferents, aspectes que no ens han de separar sinó enriquir mútuament. Les diferències no existeixen per romandre isolades i sense comunicació, sinó per tot el contrari: per contribuir a enriquir des de perspectives diferents els mateixos grans problemes de la humanitat, el gran debat de les nacions.

És trivial adonar-se'n: que tota la humanitat forma part d'un mateix tot, i que cada part d'ella ha de jugar el seu paper sabent trobar quin és el seu lloc; i que el progrés s'incardina en unes coordenades generals i no particulars. En la perspectiva del món actual el context geogràfic i cultural explica moltes coses, però no justifica tenir una visió tancada, que no és més que autodefensiva i que es correspon amb gent de pocs recursos. Els límits de la societat actual no són els límits de cap frontera "nacional".

Els acords i pactes a escala mundial, consegüentment, han de produir-se sempre en benefici de totes les parts, no només d'uns determinats països, i sobretot, si més no per solidaritat, han de produir-se tenint en compte els més necessitats. Realment cal un nou ordre internacional, un nou pacte, "New Deal", en què es contempli l'interès de tots els països de forma solidària, ja que és l'única manera justa d'aconseguir que el progrés redundi en benefici de tota la humanitat.

La societat com a fet dinàmic

Un dels aspectes més impressionants d'aquesta societat nostra és precisament el fet que tot es mou, canvia molt ràpidament, introduint constantment elements nous i aparentment pertorbadors del marc de referència. Però és tan cert que, avui més que mai, es pot afirmar que només sobreviu qui està preparat per al canvi, qui posseeix una mentalitat flexible i adequada per acceptar que les coses evolucionen i que ho fan molt de pressa.

El progrés, o més ben dit, la necessitat de progrés, comporta la lluita i el canvi, la lluita contra els elements naturals i l'adversitat, la lluita per la justícia social i el benestar. Tot plegat a partir d'un ésser humà incomplet que cerca tenir i ésser, omplir-se —més enllà del que són els seus dèficits—, d'allò que suposa que el pot fer feliç. I tot això es produeix en el context d'una societat diversa i canviant, que es planteja constantment el repte de la seva pròpia existència, el significat de la vida i la superació de les condicions que mantenen l'home esclavitzat. I així, hom pot afirmar que, d'alguna manera, allò que fa moure el món són les seves diferències i els seus desequilibris: entre la ignorància i el saber, entre el posseir i el tenir realment, en la recerca de la vertadera consciència i llibertat, entre el no ésser i l'ésser quelcom... Les coses es mouen quan hi ha diferències, cercant l'equilibri, com en uns vasos comunicants; de manera que un món en què no hi hagués diferències seria un món letàrgic.

Al mateix temps, en el món d'avui, la civilització industrial descansa en el pilar de la tecnologia sempre innovada pels avenços que la investigació fa possible. Sense tecnologia aplicada no existiria la forma de civilització del món occidental actual, ni el seu progrés. L'individu, per tant, ha d'adaptar hàbits i mentalitat a l'impuls que el canvi tecnològic comporta en tots els aspectes; perquè la vida és un fet dinàmic, qui no ho entén, o no ho accepta, està condemnat a sucumbir. Ara bé, la tecnologia ha d'estar al servei de l'home i no a l'inrevés, per tal de poder contribuir realment a resoldre els problemes de la humanitat, per a la seva subsistència i per al seu progrés material, però també per al seu vertader progrés cultural, ètic, moral i espiritual. Deixem, per tant, la societat en llibertat perquè s'adapti als temps, però tinguem consciència clara sempre de quin és l'objectiu de tot progrés.

Societat oberta, societat tancada

La societat oberta posseeix una dinàmica de progrés que no té la societat tancada; una societat tancada en si mateixa és una societat que porta el germen de la seva autodestrucció. L'experiència mostra que les societats més impermeables són les més estàtiques a llarg termini i estan condemnades a perir; de fet, estan perint a tot arreu. No hi ha alternativa a la necessitat d'una societat oberta; l'alternativa és l'atur i la misèria. I per això, cada vegada està més clar qui s'ha de salvar i qui ha de perir: els primers són aquells qui estan oberts al moviment del món, els segons aquells qui romanen tancats en si mateixos. Sovint, els homes, buscant la seguretat i l'estabilitat perden el dinamisme, o la dinàmica, sense la qual tot s'atura; i aturar-se vol dir anar enrere. La societat oberta és el futur, la societat tancada és el passat.

Tanmateix, moltes vegades, els pobles no són oberts o tancats com a conseqüència d'una decisió lliurement adoptada, sinó per raons històriques o geogràfiques que hi concorren. Les circumstàncies del lloc, per exemple, poden fer que un país dinamitzi o no el seu sistema econòmic i que el facin receptor de mà d'obra o no, i com a conseqüència també que la gent sigui més o menys oberta, tolerant, assenyada i més o menys mal-leable; pel que aquestes circumstàncies són determinants en el fer-se de cada comunitat. Ningú pot, per tant, vanagloriar-se de formar part d'una condició millor; és en l'acceptació d'unes circumstàncies que s'imposen, que es genera, que en deriva, la dinàmica que fa cada comunitat ésser com és i amb unes qualitats diferents davant la resta del món.

D'altra banda, els processos de desenvolupament econòmic i de reconversió industrial provoquen a tot arreu una demanda de mà d'obra adequada a les necessitats del sistema. Aquests processos de transformació econòmics són inevitables, cal dur-los a terme imperativament si no es vol acabar absolutament alienats. Els processos migratoris conseqüents ajuden al creixement econòmic amb una oferta de mà d'obra menys rígida que l'autòctona; i en la seva varietat, signifiquen un incentiu a favor d'una mentalitat més oberta, i això és el millor i més bo de tot, –també evidentment per als immigrants–.

D'aquesta manera també, la barreja de races, contra el que el racista pugui pensar, fructifica en una raça millor, mentre que, la raça "pura", que no es barreja, es reproduceix en una de pitjor. De fet, els moviments migratoris han contribuït sempre decisivament al canvi, al dinamisme i a l'acomodació mútua, en benefici de tot el conjunt. La barreja subsegüent entre gent de dins i de fora constitueix un element dinamitzador de la comunitat, un revulsiu. Ai d'aquells qui no estiguin oberts als processos migratoris, acabaran passius i inerts. Tanmateix, aquests moviments han d'ésser heterogenis i s'han de produir compassadament, perquè si es produeixen amb fluxos unidireccionals d'una comunitat damunt d'una altra i de forma sobredimensionada, la una o l'altra poden acabar destruïdes, o mantenir-se disgregades i/o marginades mútuament.

El resultat és que els pobles, a través d'aquests processos d'obertura i confluència, s'heterogeneïtzen, pel que finalment més que una societat homogènia, amb un tipus de ciutadà de característiques similars, esdevé una societat heterogènia, i el concepte de poble o nació en resulta afectat, fins al punt que més que de nació s'hauria de parlar simplement de comunitat o de societat. Aquesta pot tenir també unes determinades característiques que la identifiquin, però són diferents dels conceptes "clàssics" que identificaran la nació o un poble per tenir una cultura comuna, una idiosincràsia diferenciada, i en definitiva unes característiques, també físiques, que els identificava explícitament. Això, avui, està en vies d'extinció.

Per una societat a la mida de l'ésser humà. El ciutadà: individu social no marginat

En el món actual, la recerca i l'edificació d'un model de societat a escala de l'individu és condició indispensable per retrobar el marc adequat en el qual aquest pugui desenvolupar-se com a ésser social i com a ésser integrat al cosmos. Per aquesta raó, en primer terme, cal tenir en compte que la destrucció de les condicions naturals de l'entorn comporta la destrucció de l'equilibri dels sistemes ecològics i també, com a conseqüència, del sistema social en què l'individu es troba inserit. L'equilibri humà es correspon amb l'equilibri ecològic, de la mateixa manera que es correspon amb l'equilibri de la societat en tots els seus aspectes.

L'escala humana té uns límits en la seva privacitat i en la seva sociabilitat que no poden ésser sobrepassats: la solitud i la comunicació demanen possibilitats per a la solitud i la comunicació. S'han de construir, per això, ciutats on l'home hi pugui ésser protagonista, on pugui comunicar-se i pugui estar sol quan ho necessita —sense el silenci i la solitud no és possible la creació, ni consegüentment la comunicació—, i on pugui existir com a individu amb voluntat de contribuir a la construcció d'un món millor, i fer-ho inserit en el col·lectiu humà que l'integra. S'ha de crear una societat a una escala adequada on aquest ésser humà pugui viure sense ànsia i sense neguit.

L'individu social, el ciutadà, només és possible en un medi adequat i en una ciutat ben construïda. La ciutat ben construïda fa el ciutadà, de la mateixa manera que la ciutat mal construïda, que el suburbi, fa individus marginats; sense una ciutat construïda correctament no hi ha ciutadà, no hi ha individu social sinó gent marginada. La ciutat mal construïda, els barris marginats, són la base de la delinqüència i la marginació, on l'home es construeix de forma antisocial; la ciutat mal construïda fa gent alienada amb greus problemes de sociabilitat. L'individu només es completa a si mateix com a persona quan s'obre als altres i això només és possible fer-ho en una ciutat construïda correctament.

En resum, com hem dit, la destrucció de les condicions de l'entorn comporta la destrucció de l'equilibri del sistema social en què l'individu es troba inserit. Com a conseqüència, la societat desequilibrada, l'escala desorbitada, inhumana, de totes les coses, deixen l'individu impotent i generen així la seva passivitat i protesta, també el clam per la protecció de l'Estat benefactor; les neurosis i la paranoia. A una societat passiva li correspon un Estat actiu, a una societat desprotegida, d'homes impotents, un Estat potent, fort i poderós.

La construcció de la societat: la construcció de la ciutat

Avui, la societat pren lloc per excel·lència a la ciutat, de tal forma que la seva construcció constitueix un dels fets més importants del nostre món. La ciutat fa possible l'individu social més que en cap altra circumstància, la investigació científica i la seva aplicació, l'intercanvi d'informació, la comunicació del pensament..., facilita les relacions socials i el progrés en tots els camps. Però l'objectiu del progrés és l'home, i per tant, aquesta ciutat, ha de mantenir-se com a marc adequat per a la creació d'aquest home; la construcció de la ciutat ha de fer-se en dependència de la construcció de l'ésser humà.

La ciutat no és tanmateix un fet casual, sinó fonamentalment la conseqüència del desenvolupament econòmic, social i cultural que cerca resoldre els problemes i satisfer les necessitats de la societat. Recíprocament, esdevé així un dels objectius de tota política el fer possible una ciutat amb la deguda qualitat urbana, en què es faciliti el desenvolupament de totes les activitats que són pròpies dins el seu marc (activitats culturals, econòmiques i socials de tota mena), perquè és a través d'aquestes activitats que es construeix la mateixa societat.

La ciutat ben construïda continua essent, doncs, un dels objectius de tota política, perquè sense una ciutat organitzada correctament no poden existir les activitats ni les relacions que s'han de produir per tal de fer possible, al mateix temps, "l'edificació" de la seva comunitat. La ciutat ben construïda constitueix en definitiva el marc de la nostra convivència i fa possible el progrés de la societat.

És per tot això, que el marc físic de la ciutat és element indispensable perquè s'hi desenvolupi l'acció i la vivència de l'individu; també la participació democràtica en depèn. Recuperar per tant la ciutat, transformant-la en medi adequat, és inexcusable perquè el ciutadà hi recuperi la seva possibilitat activa i el seu estímul, i perquè hi sigui possible una real participació democràtica. A tal efecte, s'ha de recuperar la identitat dels barris, el seu equilibri, els llocs de relació i d'equipament, i crear la infraestructura que permeti una ciutat que realment funcioni, on l'individu es trobi integrat i hi sigui responsable, i no tan sols un número despersonalitzat i alienat, impotent.

El marc cultural: l'alliçonament històric

L'objectiu del progrés és l'home, el seu desenvolupament i plenitud; la seva automodelació a través del treball i la cultura. Procurar aquest desenvolupament esdevé una de les tasques més importants tant de la pròpia societat civil com de qualsevol política que es vulgui considerar. Per aquesta raó, s'ha de lluitar per una societat de cultura —que no de consum— que permeti assolir el coneixement i l'acció encaminats al bé comú, per tant al bé de cada home, afavorint-ne el seu ple desenvolupament corporal i espiritual, *mens sana in corpore sano*, amb una visió per sobre del subjectivisme i dels interessos mesquins.

Ara bé, la condició indispensable pel progrés és la llibertat. Aquesta llibertat ha de comportar un sistema polític, econòmic i cultural adequats. El marc cultural, en llibertat, és tan important com tota la resta; els sistemes culturals tancats porten a tots els diferents tipus de fonamentalismes que hi ha. En un món obert i dinàmic la cultura hauria de constituir l'àmbit natural de l'home. L'ambient cultural condiona el seu comportament i és una circumstància que influeix en ell decisivament. Immers en aquest ambient, l'estímul creador esdevindria el factor determinant per al seu desenvolupament i per a la seva plenitud i felicitat. Substituïm doncs aquest món d'estímul interessats per un món de cultura adequat i esdevindrà l'home nou.

La història contemporània es recolza en els avanços científics i artístics del nostre passat més immediat i també de les civilitzacions més antigues, perquè cada cosa rep el suport de l'anterior. I així, la cultura grecoromana va nodrir la societat fins al final de l'edat mitjana —món limitat i al mateix temps món absolut—. L'home medieval tenia un concepte estàtic de l'univers i creia que el temps i l'espai eren paràmetres de referència absoluta. A partir del Renaixement es reconeix que la Terra no és el centre estàtic de l'univers i amb els nous mitjans tecnològics es produïren avanços en tots els fronts que duren fins als nostres dies. D'aquesta manera, la història de la humanitat se'ns mostra a través de la seva cultura universal; aquesta cultura, al mateix temps que ens alliçona, és el llegat que ens pertoca millorar. La civilització comporta la transmissió del coneixement d'una generació a l'altra, avui aquesta transmissió és més possible que no havia estat en el passat.

El món occidental s'ha desenvolupat al llarg dels segles i, a través de la seva cultura, sustenta avui una gamma de pobles moderns i democràtics que tenen la missió històrica de cooperar solidàriament en les condicions generals de pau i de progrés universals, especialment del món subdesenvolupat. Perquè això últim sigui possible el primer que cal és que es consolidi, en aquest món, la concòrdia i la justícia social; a partir del qual seria possible una estratègia global eficaç de desenvolupament, des de la seva pròpia identitat.

El món canvia i la història ens allibera perquè sapiguem obrar correctament; no és fàcil, la misèria material i espiritual dels pobles els duu, una i altra vegada, per les vies del genocidi i de la intemperància política. Tanmateix, no es pot deixar de mirar endavant, obertament, perquè l'abstracció en els nostres dèficits ens faria encara més tancats i limitats del que som. L'home s'ha de fixar objectius que el facin caminar. Mirar endavant vol dir mirar enfora, vol dir fixar-nos objectius socials que estiguin d'acord amb les nostres possibilitats. I per això cal un món en el qual la cultura esdevingui una referència fonamental que doni suport.

Jo no crec ni en el dret diví dels reis ni en la sobirania del poble... Jo crec en la sobirania de la raó, de la justícia, del dret: és la sobirania legítima que busca incansablement el món i que buscarà sempre, ja que la raó, la veritat i la justícia no resideixen enlloc completes i infal·libles.

FRANÇOIS GUIZOT (1787–1874), polític i historiador francès, ministre d'instrucció pública de 1832-1837, període en el que es va reformar l'ensenyança primària que va portar a l'Estat a assumir la instal·lació d'una escola a cada municipi de França.

II

LA DEMOCRÀCIA

El concepte de sobirania i de legitimació del poder

La idea del contracte social pressuposa que la societat organitzada es troba constituïda —en funció d'uns interessos comuns— com a conseqüència d'un pacte implícit sense el qual l'existència d'aquesta societat seria impossible. Considera també que la societat ha de comptar amb unes institucions que actuïn en representació del poble i en les quals aquest delega competències per al seu propi bon govern. En el sistema democràtic es considera que només existeix legitimació del governant quan aquest resulta elegit a través de la participació de tots els ciutadans. La legitimació del poder democràtic deriva i s'exerceix per delegació del poble, que és en qui resideix el concepte de sobirania.

A partir d'aquí, un objectiu de tot sistema democràtic és el d'elegir els seus representants per les tasques de legislar, administrar justícia i el govern executiu. Aquests representants no són elegits incondicionalment, sinó en funció d'un programa de govern que han de presentar simultàniament a la seva candidatura, i que també s'elegeix pensant que és el millor necessari en cada moment. De la seva acció de govern n'hauran de rendir comptes al final del seu mandat. En teoria això ha de ser així, cosa diferent és el que succeeix en la pràctica, i si està el poble capacitat per a saber el que ha d'escollir.

Per escollir adequadament cal una qualificació sense la qual un no sap on va, i un coneixement fundat i objectiu d'allò sobre el qual s'ha de decidir. La majoria de vegades la gent no està preparada per entendre de què va el tema polític, social, econòmic... De manera que es deixa enganyar fàcilment per quatre engalipadors sense escrúpols que no tenen altre objectiu més que el d'assolir el poder i mantenir-s'hi en funció dels propis interessos. Per aquesta raó, el primer problema amb què s'ha de lidiar, en tota societat que vulgui esdevenir vertaderament democràtica, és com resoldre aquesta qüestió, és a dir, com donar cultura i aquesta formació a la gent.

La llibertat i el respecte per la iniciativa creadora de l'individu és condició *sine qua non* i la força motriu del progrés. Tanmateix, la informació objectiva i l'educació a l'abast de tothom, a través de tots els mitjans possibles, sense el monolitisme dels sistemes totalitaris, dins del pluralisme que està d'acord amb el de la mateixa societat, són la base necessària per a capacitar objectivament la decisió "democràtica" de l'individu. El despotisme il·lustrat no és pas bo per educar, la societat només es fa madura a través de la seva experiència històrica.

La democràcia

La democràcia constitueix el sistema polític potencialment millor que hi ha, entre d'altres raons perquè a través d'ella el ciutadà pot participar en la resolució dels afers que l'afecten; i pot participar-hi a diferents nivells, també amb el dret a ser elegit per dur a terme la tasca necessària per a millorar aquesta societat. Democràcia és participar no només amb veu i vot sinó sobretot amb l'acció constructiva de cadascú. Tot i que, fer política no necessàriament vol dir fer de polític; fer política també vol dir treballar pel que un creu en el camp específic que més li interessa i que està d'acord amb les seves condicions i afinitats. Vol dir en definitiva tenir consciència dels problemes de la societat i situar cada cosa al seu lloc, d'acord amb una escala de valors que situï el bé comú per sobre l'egoisme i la insolidaritat.

Ara bé, el sistema democràtic no és un sistema perfecte, ni ho serà mai cap sistema polític, perquè els homes naixem tots de la mateixa manera, amb la mateixa imperfecció i limitacions, i el cicle de la vida es repeteix exactament igual per a tothom. L'home neix limitat, en primer terme per la seva pròpia necessitat de supervivència; neix limitat també intel·lectualment per comprendre el món que l'envolta, i només arriba a assolir i tenir consciència del tot del qual forma part a mesura que es construeix a si mateix dins d'un sistema de valors i una llibertat adients. L'individu adquireix consciència de la societat de la qual forma part de mica en mica, a mesura que es desenvolupa a partir d'una formació adequada. I és per aquesta raó, també, que la qualitat del sistema "democràtic" implantat és decisiu.

La qualitat de la democràcia depèn del nivell de cultura de la gent així com de la qualitat del sistema implantat, perquè es troben íntimament relacionats. Tanmateix, el sistema implantat depèn poques vegades del poble, més aviat ho fa d'aquells "il·lustrats" que proposen els models polítics, socials i econòmics més o menys encertats. I és per aquest motiu que les situacions democràtiques ideals no existeixen quasi enlloc, les situacions democràtiques acceptables són pròpies de països avançats i amb un mínim de cultura, i no pas dels països subdesenvolupats econòmicament i culturalment. Una cultura mínima i un sistema d'institucions correctament conformat són condicions indispensables per a la democràcia.

La conseqüència de tot plegat són dèficits de diversa índole d'entre els quals caldria assenyalar, com els defectes principals que caracteritzen moltes vegades el sistema democràtic: la manca de qualificació política del ciutadà, la partidocràcia en què sol derivar, i l'existència d'unes classes socials que intervenen i influeixen perniciosament en funció d'interessos de classe i econòmics, al marge de l'interès general. D'aquesta manera és com, des de la ignorància i els interessos creats, s'imposa la corrupció i amb ella el càncer que pot destruir el sistema.

La política és un fet històric

La política és el mitjà a través del qual és possible transformar la societat, canviant-la en tot allò que és necessari. Però la política és un fet històric, depèn de cada situació concreta, circumscrita a cada lloc i circumstàncies; per aquesta raó, s'ha d'endegar sense dogmatismes ni sectarisme, amb objectivitat i coneixement de la realitat que es vol transformar. El coneixement de la realitat en què s'ha d'intervenir i de l'ésser humà, centre d'aquesta realitat, constitueix la condició indispensable per actuar en política correctament. Difícilment es pot canviar per a bé el que no es coneix pel sol fet que no t'agradi.

De forma que a cada moment històric li correspon una acció política determinada que faci possible transformar la societat d'acord a les seves necessitats. És per això, que la societat moderna requereix d'unes estructures econòmiques, polítiques i socials que puguin acomodar-se ràpidament al canvi que es produeix permanentment en els seus factors de producció, en la qualificació humana, científicament, etc. Perquè tota comunitat que hagi d'afrontar el repte de la seva transformació ha de comptar amb unes estructures adequades, que permetin arribar als objectius que cal assolir.

La missió de la política és fer possible el progrés de la societat, des de la subsistència material a les seves cotes més elevades, intel·lectuals i espirituals —essent per això imprescindible l'educació i una cultura cívica— que esdevenen així, conjuntament, els primers i més importants objectius de tot bon govern. La tasca dels governants és procurar crear el marc adequat, establint la infraestructura legal i material que ho faciliti.

Quan la política no s'acomoda a les necessitats dels temps canviant, el canvi es produeix per la força, revolucionàriament. En determinades situacions de règims immobilistes i antidemocràtics, amb certes condicions de greu injustícia, només és possible actuar radicalment, trencant l'ordre vigent (imposat interessadament per uns quants), per raó d'un mínim de justícia social i de progrés. Tot i que sovint, els radicalismes, no generen altra cosa que destrucció i deriven en totalitarismes pitjors. Les revolucions s'han de fer sempre per tal de democratitzar la societat, no per constituir dictadures.

El pluralisme de la societat

Fer a hores d'ara una anàlisi convencional sobre les diferents formes de societat, sorgides al llarg de la història i de la seva evolució, no és d'interès aquí. Tanmateix, interessa ressaltar que la societat no és quelcom abstracte sinó que la mouen individus amb idees i interessos determinats. Que la societat és i serà sempre el resultat d'un conjunt complex de circumstàncies i que les anàlisis unidimensionals no hi tenen cap sentit. Que la societat evoluciona diferentment segons les èpoques, els líders i les situacions que s'hi donen. Que aquestes situacions no són uniformes ni en les seves característiques ni en les seves possibilitats, i que les generalitzacions no hi valen.

Que l'ésser humà és el mateix a tot arreu, però que les seves pautes de comportament poden ser diferents i que no depenen només de condicions, per exemple, de tipus econòmic, sinó de múltiples aspectes. Que el factor humà és un determinant important en l'anàlisi de qualsevol situació i que tant les seves idees com les seves necessitats són un punt de referència inexcusable. Que els individus són tots diferents; que dins la majoria no predomina precisament la qualitat sinó la mediocritat, i que a molts els mouen interessos mesquins o si més no equivocats. I que en funció de totes aquestes variables els comportaments són diversos i moltes vegades irreductibles.

La societat és, doncs, un conglomerat d'interessos i situacions nuat per idees i accions que deriven de factors múltiples i complexos, que només les ments simples redueixen unidimensionalment a aquesta o a aquella conveniència. Les societats no són "monolítiques", la societat és plural, tant en la seva composició com en les seves manifestacions. La societat és diversa, tant com ho són els individus que la formen.

Els individus s'agrupen —en la societat— per tal d'obtenir resultats d'acord amb els seus interessos. Com a conseqüència, en la seva diversitat, aquesta societat s'estructura en funció dels interessos que tenen els diferents grups i classes socials. A partir d'aquí, la societat s'imposa normes que regulen la convivència i que estableixen marcs de referència per a l'actuació de l'individu, dels diferents grups i del mateix Estat; aquestes normes han de permetre resoldre els conflictes que s'hi presenten i si és possible prevenir-los.

Les forces fàctiques i el poder polític

El sistema polític ha de ser l'adequat per fer possible el progrés de la societat. Tanmateix, aquest sistema polític a la pràctica es juxtaposa en cada cas a una realitat concreta, en la qual una cosa és el poder institucional de l'Estat i una altra de ben diferent el poder real, i qui el té. De tal forma que fins i tot una cosa és la llei i l'altra com s'aplica i al servei de qui està. En els països democràtics sembla feta pels representants del poble, però no està al servei d'aquest. En els països "socialistes" feta per la classe d'avantguarda, "minoria il·lustrada", i també aparentment al servei del poble, però es troba realment sotmesa a altres interessos del poder constituït, de domini social i de confrontació interessada.

La societat es compon de grups i "classes" socials amb interessos diversos i moltes vegades oposats. Els grups més forts imposen sempre la seva "llei", digui el que digui aquesta en la seva lletra. Reduir en la pràctica aquests grups al manament d'un interès superior que procuri el benestar i el progrés del conjunt és tasca difícil. Els grups de pressió (l'oligarquia, el clero, els militars, la burocràcia, els sindicats..., el corporativisme en general) són tots ells moguts per la inèrcia del seu propi interès i situació de privilegi, que procuren perpetuar amb les mateixes raons que tants homes es donen també per autojustificar els seus actes per irracionals que semblin. Procuren d'entrada establir un sistema polític a la seva conveniència i posar-lo al seu servei; compten per fer-ho, entre d'altres, amb el poder dels diners i/o també normalment amb més mitjans al seu abast que la resta. I això no ho canvia ningú, amb prou feines cap revolució.

I així, encara que a la societat moderna les classes socials són aparentment més difícils d'identificar, la realitat és que existeixen diferents nivells socials que es corresponen amb el diferent nivell econòmic o poder adquisitiu i cultural de la gent, i que normalment els qui estan més amunt són els qui manen i els qui imposen la seva ideologia d'acord amb els seus interessos: és l'elit; són els qui gaudeixen del "sistema" i de la seva justícia, tot ha d'estar al seu servei; aquests grups, que són nodrits per "l'oligarquia" de cada moment, formen encara avui la classe dominadora. Tot i que la resta, els petits burgesos i la classe treballadora, també es troba organitzada en "gremis" i sindicats per a la defensa de llurs interessos. I cadascú ha de formar part de la societat tenint consciència del context social dins del qual es troba inserit, per tal de poder jugar el paper que li correspon.

A tota societat plural hi haurà sempre grups diversos amb interessos contraposats, i la política ha de procurar un marc que faci possible la convivència entre els diferents grups i el progrés general de la manera més justa possible. Per aquesta raó, d'un costat, els estaments públics haurien de representar sempre equilibradament les diferents forces socials en joc sense el predomini d'unes sobre les altres; i d'un altre, a una societat que és plural li ha de correspondre un poder situat en un pla el més objectiu possible, múltiple,

independent i equilibrat. La societat és tan rica en la seva composició i manifestacions que és bo que les institucions es conformin d'acord amb aquesta complexitat.

La democràcia i la partidocràcia

A molts llocs la democràcia es troba suplantada per la partidocràcia, és a dir pel poder que s'exerceix a través dels partits polítics d'una forma tancada. Els països on només tenen joc els partits polítics, i per tant només els homes que són d'aquests partits, estan allunyats d'una vertadera forma de democràcia, ja que, en definitiva, la democràcia ha de garantir el funcionament correcte de l'Estat amb unes institucions independents que s'autocompensin adequadament. En molts casos, com diu Pimentel: "La democràcia està segrestada per uns partits polítics als que la Constitució i les lleis han entregat tot el poder, sense limitació ni contrapès. (...) En aquests casos, no hi ha separació de poders, no hi ha tres poders independents: l'executiu, el judicial i el legislatiu. Hi ha un sol poder que controla i determina els altres: és el dels partits polítics."

Els partits polítics són necessaris per a configurar alternatives polítiques i canalitzar-les, però sovint cauen en el clot del corporativisme, i acaben dominats per quatre que viuen de la política i que usen el poder que els dóna la seva posició per condicionar, en funció dels seus interessos, els de l'Estat. Quan en un sistema polític els partits substitueixen, limiten i ocupen les possibilitats d'accés al poder de qualsevol ciutadà, la democràcia es desvirtua i es converteix en un escarni del que hauria de ser: la democràcia dóna pas a la partidocràcia.

Una de les manifestacions més perniciososes de la partidocràcia són les llistes tancades en la concurrència electoral, a través d'elles, les mateixes quatre persones ho dominen tot, desvirtuant l'elecció directa i el valor de la democràcia. El ciutadà ha de poder elegir persones concretes, i aquestes han de respondre directament davant dels seus electors. El govern ha d'ésser exercit sempre finalment per persones directament responsables, i el que cal és que siguin elegides en última instància pel poble i no pas pels partits polítics.

Al mateix temps, i donat que el govern hauria d'ésser exercit sempre per les persones més preparades, en aquest sentit, moltes vegades, els partits polítics són més un entrebanc que no pas ho faciliten. La vertadera democràcia ha de fer possible que els més capaços puguin ésser elegits; la política l'ha de fer gent professional i capacitada, però que no té per què estar necessàriament dins un partit. Els partits polítics, l'únic que fan, sovint, és propiciar el caciquisme i les capelletes tancades. El sistema electoral ha de ser un sistema obert, aquells en què els partits controlen els homes en la lluita electoral i imposen llur ideologia són sistemes tancats.

Parlant del sistema partidocràtic italià, Indro Montanelli diu: "Nosaltres no estem a favor de la ruïna del sistema; estem a favor d'un canvi radical d'aquest. El mal que afligeix el sistema és tan poc fosc que fins i tot els cecs poden veure'l. És víctima de dues usurpacions que van inseparablement

unides. Una és la d'un poder legislatiu, o sigui, del Parlament, que prevarica sobre el poder executiu, és a dir, sobre el Govern. L'altra és la dels partits sobre el Parlament i, per tant, també sobre el Govern, condemnats ambdós a una permanent inestabilitat.

"La causa d'aquesta degeneració és el sistema electoral proporcional, actualment repudiat per totes les grans democràcies, que, al concedir un dret de representació a tots els grupuscles, redueix les majories a unes vertaderes i autèntiques esquadres inútils, condemnades a la paràlisi. De manera que el vertader i únic àrbitre de la vida política segueix essent el partit, que s'ha convertit en l'amo de la vida pública i que envaeix tots els seus camps: administració, economia, escola, justícia; en suma, un monstre encara més insidiós i corruptor que la Màfia.

"Aquí és on s'ha d'introduir el bisturí substituint el sistema proporcional pel sistema majoritari, que condueix sempre al mateix resultat: transforma la carrera entre partits en una carrera entre homes, convertint aquests en els vertaders protagonistes de la lluita política i sotmetent cadascun d'aquests més al control i al judici dels electors que al control del partit.

"Aquesta és l'única manera de desbaratar la infame partidocràcia que ens asfixia, ens corromp i ens saqueja. Sense aquesta reforma, totes les altres són inútils."

Les diferents alternatives partidistes

La societat s'ha de governar, sense govern no hi ha res més que caos i desgavell (vegi's el que passa a tot arreu on no hi ha govern), i per governar cal oferir un programa concret i realista proposant els canvis que són necessaris per anar endavant en funció del que és possible a partir d'un coneixement exhaustiu de la realitat. En relació amb aquesta realitat, normalment, quan es governa, les possibilitats queden més reduïdes del que molts es creuen quan estan a l'oposició.

Al mateix temps, la gent, el poble, vol poder escollir entre ofertes diferenciades i clares però realistes, pràctiques i sense radicalismes innecessaris, la qual cosa fa que en última instància els programes de govern es vagin aproximant. Per aquest motiu, els partits polítics s'han d'anar acomodant als canvis socials i econòmics, per tal d'ésser útils a la societat, d'acord amb els temps (ja que evidentment no es pot anar creant partits nous cada dia que només serveixen en molts casos per a dividir i crear confusió, tot plegat un mal servei al país). L'ambició de poder ha de ser pacient i acomodaticia. Pel que cal considerar políticament convenient que les diferents alternatives s'enquadrin dins d'unes poques opcions, essent en aquest sentit el bipartidisme una "fórmula" adequada, —i pròpia dels països avançats—, que facilita la bona governació.

Així mateix, encara que no ho sembli, la gent, i encara que només sigui per criticar-ho, vol ser governada; i per això és pel que estan els polítics. Per aquesta raó, el que cal són alternatives clares de govern: les mitges tintes continuen no servint per a res. Fora dels professionals de la política, la majoria de persones no són ni de centre, ni de dretes, ni d'esquerres, el que volen és poder millorar de forma raonable la seva condició, i així voten avui o demà una cosa o l'altra segons allò que més els convé. I que quedi clar que igualment voten per una dictadura de dretes que per una d'esquerres, només hem de repassar la història. De fet, els termes *dreta* o *esquerra* queden condicionats per la situació que s'ha d'aconduir. Quan en un país les alternatives de canvi i de progrés són poques i acostades, parlar de centre, dreta o esquerra és poc més que fer retòrica.

D'altra banda, tot governant, el polític es torna moderat, és la regla general, li interessa conservar-se en el poder, és en això que es manté radical. I de fet, és la realitat "històrica" d'un país i el seu nivell de vida els que condicionen i emmarquen definitivament l'acció de govern; —sempre que el governant no sigui un boig i es dediqui a altres coses—.

L'organització d'una societat a escala de l'individu

Hom diu que la democràcia és el sistema que permet el govern del poble per al poble, si bé això no ha estat mai així. S'afirma que la democràcia la inventaren els grecs, o més exactament els atenesos; tanmateix, d'aquesta democràcia culta, només en podien fer ús els ciutadans lliures d'Atenes i evidentment no els seus esclaus. És ben palès que d'aquell temps fins ara les coses han anat canviant, però no tant com alguns es pensen.

La democràcia ha de significar “el retorn” del protagonisme als diferents estaments de la societat civil (amb equilibri, sense el predomini d'uns sobre els altres), i el que correspongui als polítics, només allò que els correspongui. Però això només podrà esdevenir-se fent possible que l'individu se senti actor, és a dir, organitzant la societat a una escala adequada a aquest individu, reduint les coses a escala humana, i retornant els centres de decisió el més a prop possible del ciutadà.

L'organització política, econòmica i social, el marc cultural i físic d'una escala adequada, són els condicionants bàsics per fer possible una societat en la qual l'home hi recuperi el seu estatus i la seva categoria. El que vol dir assolir autonomia a tots els nivells, per recuperar la il·lusió i la força, per recuperar l'esperança i la responsabilitat, l'esperit i la capacitat, i d'aquesta manera desistir-se del desencís i de la sensació d'impotència que d'ordinari senten les persones davant la desmesura i, entre d'altres, davant els propis estaments públics.

L'Administració pública s'ha de trobar el més a prop possible dels problemes i de les persones implicades. Per aquesta raó, el principi de subsidiarietat és la idea correcta de com s'han d'organitzar els diferents nivells de l'Estat, atribuint a cadascun les competències que li són pròpies; en funció d'aquest principi, que estableix que els problemes han de ser resolts al nivell més a prop possible del ciutadà. Al mateix temps, una Administració pública eficaç —que implícitament vol dir honesta i competent—, és condició *sine qua non* per al bon funcionament de l'Estat i la seva correcta percepció per la societat civil.

Els vertaders líders: representants genuïns de la societat

La societat necessita líders que la condueixin. Els líders són els qui creen la dinàmica i l'esdevenidor imprimint en la societat principis i acció que generin el bé comú, la justícia i la solidaritat; qüestionant la passivitat i l'interès egoïsta. Ho deia Kennedy d'aquesta manera: "Ciudadans, abans de preguntar-nos què pot fer l'Estat per nosaltres, preguntem-nos què podem fer nosaltres per aquest país. Ciudadans del món enter, preguntem-nos tots junts què podem fer per la causa de la llibertat de l'home", i així consta a la seva tomba, a Arlington. Els líders són individus amb visió global i de futur, estratègics; persones que, quan van al davant, saben maniobrar per fer que la direcció sigui la que cal, inspirant els ideals de progrés i canvi necessaris. Canviar la direcció no és fàcil, i que sigui l'adient menys; pel que es caracteritzen per dues coses fonamentals: tenir idees pròpies i ésser gent d'acció, és a dir, són capaços de dur a terme allò que prediquen.

Els líders han aparegut a la història dels pobles, des de l'edat més antiga, en dependència de les seves dots i circumstàncies. És evident que a l'inici la societat tenia unes característiques molt diferents, d'acord amb les quals el paper del líder estava en funció del rol que cada membre del clan o del grup havia de jugar. A partir del moment en que la societat es desenvolupa i s'organitza per gaudir dels seus avantatges, s'elegeixen els líders en funció de llur capacitat, s'escolleixen els més aptes; i s'institucionalitza i s'imposa normes, de les quals d'alguna manera deriva el sistema polític de representació que evoluciona fins als nostres dies.

Ara bé, hi ha molts tipus de lideratge, el primer lideratge que es necessita és l'intel·lectual, el dels homes savis, el de la gent madura. De fet, els vertaders líders d'una societat són sempre els pensadors amb experiència, i per això el nivell més alt de representació l'haurien d'ocupar aquests intel·lectuals: els qui pensen el món, el seu significat i el seu esdevenidor. Pel que seria bo que hi hagués sempre format un "senat" d'homes lliures, independents, de reconeguda capacitat i prestigi; i no de necis, que adscrits a través dels diferents partits polítics i les corresponents llistes tancades estan per servir-los i servir-se de la cosa pública, sense cap iniciativa que els justifiqui en la seva funció

Tanmateix, sovint, els homes realment singulars no sempre sorgeixen a la llum pública al mateix temps que les dificultats, sorgeixen només en situacions excepcionals i, per raó de llurs característiques, només són possibles en elles. Quasi sempre, els mediocres escolleixen els qui són com ells, és el dret de la majoria, fins que les coses es compliquen, llavors cerquen alternatives més radicals, i unes vegades sorgeix "l'home" i ho encerten, però d'altres, no sorgeix més que gent sense escrúpols i "els dictadors". D'aquesta manera és possible constatar que n'és de difícil que coincideixi històricament l'home adequat i que al mateix temps sigui reconegut com a tal. L'esdeveniment és excepcional, perquè com afirma Sartre: "La qualitat es troba

en molt poca quantitat i moltes vegades no pot sobresortir ofegada per tants imbècils que no saben res però que volen ser a tot arreu."

Els governants

Per la seva pròpia condició, a la política hi pot accedir tothom: gent honesta o corrupta, competent o incompetent; no es requereix cap títol ni prova d'aptitud o d'honestedat, tot es pressuposa d'una forma ingènua. Tanmateix, la política l'ha de fer gent honesta i preparada i no pas corrupta i incompetent. De forma que el govern, a tots els nivells, hauria d'ésser exercit sempre pels millors, no només el govern polític, sinó també el govern econòmic o qualsevol altre. Els conductors d'un país haurien d'ésser els millors en tots els sentits i no com succeeix a la pràctica mediocres dintre la mediocritat general. Perquè per a conduir un país cal gent incorruptible i molt talent si no se'l vol embarrancar. I perquè en tots els camps el factor més important és la qualificació humana.

La democràcia ha de permetre la selecció de les persones més competents i honestes, a partir del qual, hi ha d'haver el governant, el gestor del dia a dia, amb un programa de govern que es pugui dur a terme. Però, en el món de la política, com en qualsevol altre camp de l'activitat humana, s'ha de tenir idees pròpies, ja que no hi ha espai polític propi sense una definició pròpia de la política i de l'acció subsegüent. A més de tenir idees pròpies i ésser capaç de dur-les a la pràctica, dues qualitats també importants que ha de tenir el bon polític són: d'una banda, tenir una visió correcta del conjunt de la problemàtica en la qual s'ha d'intervenir i, de l'altra, saber escollir les persones que més bé poden servir la causa de l'interès públic. Totes aquestes qualitats només es troben en la gent amb experiència.

Per tot això, cal dir que l'acció política no pot deixar-se en mans dels teòrics, sinó dels homes d'acció. Els qui han passat la vida "predicant" no tenen de la realitat una visió correcta, perquè el coneixement objectiu de les coses només s'obté a través de l'experiència. Els teòrics són gent que creu en ideals que no han contrastat mai sobre el terreny, però pels quals, en molts casos, farien una revolució; sense experiència, parlen d'idees "ideals" i no saben que la realitat es conforma amb complexitat. Tampoc saben res d'estratègia, creuen en idees "pures" sense matisos, i creuen en la "raó" de les idees, sense haver-les contrastat més que a través dels llibres. Al mateix temps, com que no saben el que costa aconseguir que es materialitzin, quan depèn d'ells se'n realitzen ben poques, abandonen davant les primeres dificultats, perquè no estan avesats a la vertadera lluita. L'acció política no pot deixar-se en mans dels teòrics sinó dels homes d'acció, dels homes "d'empresa".

És possible que algun dia les màquines substitueixin l'home en determinat nivell de decisions, i tal vegada, també, que la tecnologia durà a una societat objectivament informatitzada i que en aquest supòsit les condicions del govern d'una societat puguin ser diferents, però mentre la gran majoria no tingui el coneixement, ni la informació adequada, hi ha d'haver altres homes que no siguin sectaris, que no siguin partidistes —que siguin honestos i capaços—, que actuïn en funció del bé de la comunitat, utilitzant l'estratègia que sigui més adient i sempre de forma democràtica. A aquests efectes i per

tal de garantir la seva deguda preparació tècnica i “qualificació ètica” l’Estat hauria de comptar sempre amb una “Escola d’Administració Pública” que servís per la formació tant del funcionariat com de les persones que es volen dedicar a la política, que inculqués normes adients d’honestedat i bon govern. D’igual forma que no hi pot haver un funcionari sense una formació adient tampoc hi hauria d’haver polítics sense ella.

L'estratègia i el ritme de l'acció política

Al governar un país s'han de tenir formulats uns objectius a llarg termini, amb un programa d'actuació en correspondència i l'estratègia per assolir-los; des d'un coneixement objectiu de la realitat i de la seva possibilitat de transformació. Cal conèixer de manera realista quins són els problemes i com es poden resoldre en un termini determinat establint a tal efecte un programa de prioritats. A partir del qual, el bon governant, ha de procurar tenir sempre ell la iniciativa, de les idees i de l'acció, d'acord amb una estratègia ben definida.

El qui governa ha de saber que per dur a terme qualsevol tasca de govern cal haver considerat sempre l'estratègia més adient, sense ella grans idees poden veure's abocades al fracàs. En política, com en tot, a més del què, s'ha d'estudiar el com, i comptar amb una estratègia adequada, el que implícitament conté el ritme al qual s'ha de desenvolupar l'acció. El qui coneix com són les coses en la realitat i no tan sols com haurien d'ésser idealment, sap que no es pot aconseguir res sense una estratègia que tingui en compte les condicions concretes en que s'ha d'intervenir. La majoria de la gent no sap el que més li convé i aquells qui ho saben no coneixen el camí per arribar-hi.

Al respecte cal dir que, en política, les masses són fàcils de moure per objectius a curt termini i interessos sectorials, però no ho són per objectius a llarg termini i de bé comú, que és el que es necessita per construir un país. A més, quan els problemes i les diferències són molt importants, la discussió interessada no serveix per a res, perquè la majoria d'individus es comporten quasi sempre en funció dels seus interessos. Sovint, el que mou l'ésser humà és més un sentiment egoista que no pas altruista, només cal mirar aquells qui es diuen revolucionaris, que ho són fins que han solucionat llurs problemes i que de seguida obliden els ideals que no els pertoquen directament; i aquells qui quan s'han instal·lat al poder, sigui quina sigui la seva condició, actuen de la mateixa manera, i si cal injustícia, que aquells qui els han precedit.

Ara bé, en democràcia, el governant té l'obligació de governar, per fer-ho cal que el poble hi estigui d'acord, sense imposicions, persuadint. Però per convèncer es necessita temps i, per aquest motiu, és convenient llençar les idees amb antelació suficient, perquè ningú es senti enganyat quan vingui l'hora. No es pot esperar, malgrat tot, convèncer ningú, pel que s'ha de parlar i raonar amb calma, i quan sigui necessari, això sí, fer el que calgui. Per desgràcia, quan no hi ha temps, —per dur a terme qualsevol projecte—, s'ha d'obrar amb rapidesa i amb discreció, són imprescindibles per a guanyar qualsevol batalla. Les persones que vociferen en els assumptes en què s'ha de guardar silenci o s'ha de ser contingut solen ésser uns necis.

Evidentment que també es pot optar per manipular les masses manipulant la informació que se'ls dona, en molts casos a través de l'estímul interessat, sectari, parcial o partidista, sota l'excusa del bon fi que es cerca. Això és el que fan tants poders fàctics i tants governs anomenats "democràtics"

i per descomptat els dictatorials, emprant els mitjans que calgui per aconseguir el que consideren convenient, sense importar la naturalesa d'aquests mitjans. També, quan no hi ha prou realisme ni cultura en el poble, aquest sol ésser el sistema més comunament utilitzat.

A partir d'aquí, una de les diferències importants entre el govern democràtic i el dictatorial és que, si bé tots dos s'equivoquen sovint, mentre el primer rectifica quasi sempre, el dictador en canvi no rectifica mai. El que permet el règim democràtic i no la dictadura és de rectificar; en el primer cas els errors afecten directament el qui els ha provocat, no així els que cometen els dictadors, que no afecten més que els altres. És a més sempre un greu inconvenient haver d'acceptar que un estava equivocat. D'altra banda, hi ha qui creu que amb la llibertat i la democràcia s'evita l'error, però no és així, el "poble" també s'equivoca, quasi sempre, i per descomptat els seus governants.

Per totes aquestes raons, encara que és possible imaginar el futur, no essent possible conèixer a nivell de model, d'una manera exacta, en què pot consistir el canvi en la pràctica, cal que les transformacions es facin sempre a un ritme controlable. De la mateixa manera que l'ésser humà no creix de cop i volta ni canvia d'una vegada per sempre, que les ciutats no es fan de la nit al matí, i que es passa d'una estació de l'any a una altra gradualment, les transformacions s'han de temperar des del coneixement de forma progressiva. Seria sempre interessant conèixer a nivell de model en què pot consistir el canvi en la pràctica, però com que això és molt difícil, cal que les transformacions es facin a poc a poc, i si és possible amb capacitat de retrocés, és a dir, que no siguin irreversibles.

La governabilitat d'un país i la seva pacificació social

En la guerra, l'instint "bàsic" substitueix la raó, la necessitat imperiosa s'imposa, i la raó deixa pas a la lluita ferotge dels nostres instints per a la supervivència. Perquè actuï la raó, el primer que cal és que hi hagi pau. Per aquest motiu, l'Estat, la seva organització i la justícia social que ha de comportar són una exigència absoluta. Sense Estat, un país es desintegra, és l'anarquia, l'autodestrucció; de forma que l'home viuria permanentment enmig del caos, sota l'imperi del més fort, en la lluita constant d'uns contra els altres. Com a conseqüència, la inseguretat, la incertesa i les seves necessitats més elementals fan de l'home un salvatge. Sense estat de dret és la llei de la selva, amb el dret l'instint deixa pas a la raó. I a partir d'aquí és possible l'estabilitat que desitja, la seguretat i l'equilibri, la pau i la felicitat que la seva estructura psíquica cerca sempre.

Per a l'acció política, com per a escriure un llibre, es necessita pau, pau social i assossec, encara que allò que t'inspire sigui un gran desassossec o una gran inquietud. Per portar a terme qualsevol tasca de govern cal una pau social estable. La pau i l'ordre són el primer que és necessari perquè hi hagi progrés, i perquè això sigui possible es necessita unes institucions polítiques i socials adequades, que s'autoequilibrin i regulin i que permetin que cadascuna d'elles jugui el paper que li correspon.

En aquest sentit, els sistemes polítics en què les institucions no es troben correctament configurades i en comptes d'estar per allò que els és propi es dediquen a altres coses, com la preservació dels seus interessos partidistes, el que estan propiciant, de fet, és a deteriorar el clima social que es necessita per a dur a terme la seva tasca. En aquest terreny s'ha de dir que, en les democràcies parlamentàries on el parlament en comptes de dedicar-se a legislar i a controlar objectivament el que és de la seva incumbència es converteix en un camp de batalla permanent i de lluita pel poder, és font irremeiable d'inestabilitat política. El parlament, si funciona adequadament, constitueix una de les institucions fonamentals de representació i estabilitat d'un país, sinó, tot el contrari.

Ultra això, cal dir que, quan les institucions es troben mal configurades, hi ha una determinada concepció de fer oposició lligada a portar sempre la contrària als qui manen, la seva política s'expressa en tots els casos a remolc de l'acció de govern; aquesta forma d'actuar és equivocada. Els partits d'oposició solen abandonar-se a una actitud a la contra, més que a una oposició d'alternatives, i ho fan perquè és el més fàcil; portar la iniciativa d'una situació, quan no es té el govern, és molt difícil. A més, hi ha molta gent que no té opinió pròpia, sol formular-la en oposició a la dels seus contraris, (a qui ells identifiquen com els seus adversaris.) Un sistema polític correctament estructurat ha de permetre canalitzar l'oposició i tot tipus d'opinions dins d'unes vies constructives.

D'altra banda, cal tenir present que per causa de les pròpies passions humanes, així com per la ignorància i els interessos creats, en el món de la política com en tants altres, sovint, allò primer amb el que ha de "lidiar" el polític honest és amb la incompetència i la corrupció de molts dels qui el rodegen; aquest és només part del preu que ha de pagar. Aquell qui no ho accepta no pot estar en política i conseqüentment tampoc pot obtenir cap resultat favorable derivat de la seva participació. (De la mateixa manera que la realitat que s'ha de conèixer i transformar no és només altri o tot l'altre, és també un mateix.) Cal transformar la societat i perquè això sigui possible abans hi ha d'haver el coneixement de la realitat que es vol transformar, també en aquest terreny. Les institucions polítiques i les normes adients haurien de permetre neutralitzar aquests dèficits potencials.

El govern de les minories. Les forces marginals com a forces revolucionàries i com a revulsiu de la societat

Si la sobirania resideix en el poble, aquest hauria de tenir sempre els mitjans de conservar-la; tanmateix, se l'enganya fàcilment i sol abandonar-la a mans d'aquells qui li prometen "el benestar". Les societats sense experiència democràtica es deixen enganyar amb facilitat; les societats madures no tan fàcilment, encara que com l'assedegat en el desert també poden patir un miratge. La societat, com l'individu, només adquireix consciència de la realitat a través de l'experiència, la seva metamorfosi és el resultat de la seva vivència.

Tanmateix, les circumstàncies que influeixen en el curs dels aconteixements de cada comunitat són un fet canviant, per raó de la seva pròpia dinàmica, i a unes èpoques de predomini d'unes tendències li'n succeeixen d'altres de diferents i fins i tot d'oposades; perquè els principis de la inèrcia i de l'acció i la reacció són universals i atemporals. D'aquesta manera, la història de la humanitat es desenvolupa al llarg de diferents cicles: cicles econòmics, cicles socials, cicles culturals..., segurament tot va lligat. Els cicles que aquí vull considerar són els de la influència real de les minories en relació amb les majories en l'ordenació legislativa i en la conducció fàctica d'una societat.

El govern democràtic hauria de comportar normalment el govern de la majoria, però no sempre és així. Les minories radicals, pel seu interès, divers i radical, es fan escoltar més que el ciutadà de peu, que el treballador anònim. (La gran majoria de gent treballadora treballa sense esperar de ningú la solució dels seus problemes). Pel que, per bé o per mal (hi ha vegades de tot), els primers solen moure la resta i, per tant, es podria dir que moltes vegades no és la majoria sinó que són les minories "selectes" les qui de veritat manen. D'aquestes minories n'hi ha de cultes i il·lustrades i n'hi ha de barroques, de carques, de passotes, de dretes, d'esquerres i de tot el que es vulgui; i no sempre tenen raó, però el que sí que tenen sempre són "llurs" raons.

D'entre elles, n'hi ha d'organitzades permanentment i n'hi ha que s'organitzen circumstancialment. Si se'n fes sempre cas seria impossible governar un país sense bandejar-lo constantment, però no tenir-les en compte és també molt perillós, perquè les seves accions solen ser desestabilitzadores. Pel que s'ha de deixar afluir a les minories i s'ha de donar als seus líders una mica del que no tenen i volen, que sol ésser: protagonisme, diners, poder..., i glòria mundana. I així es tornen mansos, com els burgesos. Si se les sap utilitzar, contribueixen a la governabilitat, altrament a la inestabilitat. Les minories, com també les forces marginals, poden comportar-se com a forces revolucionàries i/o progressistes i com a revulsiu de la societat, o com a forces reaccionàries segons se les tracti.

El perill més gran de les minories rau en el fet que poden arrossegar les masses. Un sol individu singular pot arrossegar tota la resta, de fet, el món el

mou molt poca gent, persones amb idees i acció singulars. Aquestes idees no sempre són correctes. I s'ha de tenir molta cura amb els "redemptors", —uns revolucionaris, d'altres reaccionaris—, ambdós amb interessos més que amb desinterès. Sovint, en aquests casos extrems, quan un no sap estar per sobre dels seus propis interessos, hom no és més que un pobre infeliç que només veu de la realitat la part que li interessa, ofuscat pel que no sigui el seu propi ego; com un pobre animalet que ha de donar sortida a l'imperi anímic que gravita sobre ell, delerós d'una llei i d'una justícia sectàries i de forma desenfrenada.

El crepuscle de les ideologies?

Som davant una època en la qual els nous factors productius, ciència i tecnologia principalment, faran que desapareguin les ideologies? La concepció filosòfica i ideològica de com ha d'esdevenir el futur d'aquesta humanitat existirà sempre. Possiblement desapareixeran les ideologies que han existit fins ara i la concepció que hi havia a partir d'elles, igual que ha desaparegut la concepció del món antic; però d'ideologies n'hi haurà sempre, perquè hi haurà sempre projectes alternatius per a la humanitat des de perspectives diferents. Tanmateix, la prospecció del futur estarà més fundada en el coneixement objectiu que en els idealismes i la imaginació. La dinàmica de la història esdevindrà definitivament una dinàmica en dependència de la ciència i de la tecnologia més que de les ideologies, i aquest fet és objectivament molt important, perquè fonamenta una nova manera d'entendre el nostre món i el seu decurs.

Per aquest motiu, cal albirar un futur en el qual només el coneixement profund de la seva realitat permetrà opinar; la imaginació infundada i idealista s'acabarà. Aquest és indubtablement un fet positiu, perquè elimina tot el subjectivisme de les anàlisis que es basen només en el desig d'un món millor, però sense saber com és realment aquest món nostre i com funciona. El discurs actual ha d'ésser un discurs fundat i realista. Per transformar allò que no agrada de la nostra societat cal abans el coneixement de la realitat que es vol transformar, sense aquest coneixement no és possible entendre el que cal fer ni com. Bertrand Russell assenyala molt encertadament en aquest sentit que: "Més valdria que els filòsofs s'haguessin dedicat a intentar conèixer i explicar la realitat present, que a imaginar com serà el món futur."

Cal considerar també que les possibilitats de l'actual revolució industrial (la informàtica, les telecomunicacions, la biogenètica...) té més poder que les ideologies. Aquesta revolució permetrà a cada individu assolir un nivell d'informació real i de coneixement com mai abans, i donarà a cadascú la possibilitat del seu ple desenvolupament. I per això, quan hi hagi plena llibertat perquè circulin les idees, a través dels mitjans moderns de comunicació, de forma que es pugui tenir la millor informació possible permanentment i sense intromissions partidistes, de la forma més objectiva possible, les ideologies que donaven fonament a projectes infundats i a utopies inabastables i els sistemes basats en l'especulació i la conveniència partidista s'hauran acabat.

En la guerra, l'instint "bàsic" substitueix la raó, la necessitat imperiosa s'imposa, i la raó deixa pas a la lluita ferotge dels nostres instints per a la supervivència.

III

L'ESTAT DE DRET

L'estat de dret i la democràcia

L'existència de la societat organitzada en funció del bé comú —com a conseqüència d'adquirir consciència dels seus avantatges—, no és un fet casual ni gratuït sinó el resultat d'un procés de civilització. La societat és un fet històric que necessita unes normes que emparin la seva existència i en regulin el seu funcionament, en base a uns objectius que contemplin la necessitat d'avançar solidàriament. Aquesta societat, degudament organitzada, permet d'aprofitar per a tothom els avantatges del progrés cultural, social, científic, econòmic..., que altrament es dilapida en benefici d'uns quants i es malmet per a la majoria.

D'aquesta manera, l'estat de dret es configura a través del marc jurídic i institucional que la societat es dona a si mateixa per fer possible la pau, l'ordre, i el progrés. La seva legitimitat deriva de la qualitat del sistema implantat, i es de fet només el sistema democràtic que permet configurar un estat de dret que emani del poble i sigui representatiu de les necessitats reals de la societat; l'estat de dret configurat democràticament constitueix la condició sine qua non que legitima la seva pròpia acció. L'estat de dret vol dir l'imperi de la llei sobre tot el que en la seva absència es converteix en arbitrari, i per això davant d'ell tothom resta obligat.

Aquest estat de dret, al constituir-se, ha d'indicar clarament quina és la seva finalitat, que no pot ser altra que l'establiment d'un marc de convivència basat en la justícia, que permeti l'existència i el desenvolupament de la societat en funció d'un bé comú. Ara bé, aquest bé comú no pot imposar-se a costa dels drets individuals, ja que la seva salvaguarda és una condició indispensable per la iniciativa de la pròpia societat civil. Per això, la preservació dels drets de l'individu així com el dret a compartir els beneficis que l'existència de la societat comporta ha de ser un objectiu definit explícitament per la constitució de l'Estat. De forma que aquest és el seu repte doble: fer possible, al mateix temps que el respecte i la preservació dels drets individuals, el progrés del conjunt.

En cada moment, les lleis positives que la societat es dona són el resultat de la "conveniència" històrica. Tanmateix, en el món actual, la democràcia no ha de comportar un subjectivisme i un relativisme equivocats, un món en el qual cadascú camp a la seva, acomodant-ho tot a la seva conveniència, sense intel·ligència per reconèixer la veritat ni valor per afrontar-la, com si fóssim en un món de debils mentals. Des de raons tècniques han d'existir regles que preservin i protegeixin la societat per tal de fer possible el seu funcionament i progrés; des de l'ètica i/o la moral igualment.

La funció de l'Estat

Encara que sembli una paradoxa, la primera funció de l'Estat és la de preservar l'existència de la mateixa societat, establint a tal efecte les institucions i normes que siguin necessàries, —a través de les quals s'expliciti la raó de ser del propi contracte social—, de forma que permetin referenciar els avantatges de la seva existència. L'Estat ha de crear, a tal efecte, mitjançant un text constitucional, el marc jurídic i institucional que sigui més adient per al bon govern de la comunitat que ha de regir i representar, establint la forma de govern i de les institucions necessàries. La constitució d'un país ha d'ésser ratificada pel poble; a partir d'ella l'estat de dret es configura i desenvolupa. La garantia del respecte al marc constitucional requereix un òrgan jurídic d'interpretació, el "tribunal constitucional", que ha de ser independent dels altres poders i per tant elegit de forma adequada.

L'estat de dret té la missió històrica d'establir un marc de convivència basat en la justícia, ja que en la injustícia la societat es desintegra i deixa d'existir com a tal. En aquest marc s'hi troba referenciada la pròpia competència de l'Estat i de les seves institucions, i així, les funcions legislativa, executiva, judicial, i els diferents poders institucionals, que s'han de veure harmonitzats per tal de garantir plenament els vertaders propòsits constitutius. La justícia, tanmateix, té un primer nivell de referència en el mateix ciutadà i, per això, l'estat de dret ha de regular l'establiment d'un marc jurídic que empari els drets i la llibertat d'acció d'aquest ciutadà, sense perjudici per a ningú altre.

L'Estat ha d'instrumentar també, amb l'acció política i la bona administració, les mesures pertinents per tal de fer possible el progrés efectiu de la societat: el desenvolupament econòmic d'un país, els problemes de demografia, d'ordenació del territori, la preservació dels sistemes ecològics, el seu nivell cultural, són algunes de les més importants qüestions que ha de tenir en compte qualsevol acció de govern. I per aquest motiu, per tal de poder dur a terme adequadament la seva tasca, ha de comptar amb un sistema fiscal que permeti la justa redistribució de la riquesa que es genera, de forma que es pugui crear les infraestructures educatives, sanitàries, assistencials, etc., que són necessàries per al desenvolupament integral de tota comunitat; per anar tots junts endavant alhora, per evitar en definitiva la marginació d'una part i l'existència de dues categories de ciutadans: aquells de primera, qui s'aprofiten de tots els avantatges d'aquesta societat, i aquells de segona, qui per raons diverses queden exclosos dels seus beneficis.

La societat civil

Hobbes, Locke, Montesquieu i Rousseau, entre d'altres, consideren l'individu des de diferents perspectives i des d'elles creen llurs teories: el consideren d'alguna manera intrínsecament bo o dolent, o que es modela i que actua en dependència de les circumstàncies, i a partir d'aquí creen llur filosofia política i llur concepció de l'Estat. Tanmateix, l'home és, com hem dit abans, quelcom en moviment que es construeix a partir de la seva pròpia activitat. Per això cal la premissa de la seva llibertat i responsabilitat. Tot i que, només en el marc d'una societat en comunió amb la resta del món al qual pertany, l'individu pot desenvolupar-se realment i realitzar-se.

L'Estat té el deure sagrat de fer possible la llibertat de l'individu i l'exercici d'aquesta llibertat. Per tant, el poder que democràticament la societat civil li confereix per delegació, aquest, en una confrontació dialèctica permanent, només el pot usar per a fer d'aquesta societat una entitat d'individus socials, lliures i responsables, per tal que sigui aquesta societat civil la que realment actui.

La societat no ha d'acceptar l'home passiu qui espera que els altres li solucionin els seus problemes sense fer res a canvi, la societat ha d'empènyer l'home a ser actiu i responsable. L'Estat no pot desposseir l'individu de la seva responsabilitat, en ella es basa l'existència i funcionament de la mateixa societat. La societat civil es troba, d'alguna manera, situada al marge de les institucions polítiques de l'Estat, aliena als òrgans del poder polític, però és abans i després que aquest.

L'Estat ha de contribuir a crear la infraestructura adequada perquè l'individu pugui assolir el seu desenvolupament, però contràriament del que pot semblar, aquells qui en comptes d'aportar llur esforç a favor de la comunitat només es pregunten el que fa l'Estat per a ells, són els qui posen quasi sempre llurs interessos, egoistes i infecunds, per damunt dels dels altres. Aquella filosofia que creu en un Estat benefactor en què tothom pugui viure bé a costa seva sense considerar que, perquè això sigui possible, cal abans que tothom treballi, és una filosofia que porta la societat a la seva autodestrucció i misèria. "Abans de preguntar-nos què fa l'Estat per nosaltres cal que ens preguntem què fem nosaltres per la societat." L'home ha d'estar disposat a donar part del seu "benestar" a canvi del progrés del conjunt de la societat, que avui és tot el nostre planeta.

El sistema de valors d'una societat

Totes les revolucions que s'han fet, s'han fet en nom de valors humans i socials; els sistemes polítics resultants n'han estat només una conseqüència. Una societat sense valors és una societat sense nord. Aquests valors, establerts des de posicionaments filosòfics i per tant intel·lectuals són tan importants com el mateix sistema, com la mateixa estructura política i social. Tota acció política ha de trobar-se referenciada a un sistema de valors i a una filosofia política i social determinada, que respongui a les vertaderes necessitats humanes.

De fet, existeix i existirà sempre una referència als valors humans autònoma, independent de qualsevol consideració econòmica o sociològica que es vulgui fer. És cert que hi ha valors que són circumstancials, però n'hi ha d'altres, en referència a l'home i per tant a la seva conducta, que són permanents, la consideració d'aquests valors en un sentit o altre és el que fa progressar o retrocedir la societat. Quan s'imposen els valors egoistes i insolidaris la societat va cap enrere, quan s'imposen els valors altruistes i solidaris la societat va cap endavant.

El sistema polític, el sistema social i el sistema cultural han d'anar acompanyats d'un sistema de valors ètics i "morals", i la institucionalització d'aquests valors és tan important com la institucionalització política, social i cultural, tot plegat és el que fa que una societat vagi endavant o enrere, i que sigui per tant una societat avançada o decadent. Els valors d'una societat han de considerar-se sempre en funció del progrés efectiu d'aquesta societat. Pel que, els valors humans i els valors de la societat en conjunt s'han de procurar articular de forma compatible, perquè són coincidents. Una societat en què el bosc no deixi veure els arbres estarà tan desorientada com aquella en què els arbres no deixin veure el bosc.

Quan no hi ha un Estat organitzat d'acord amb uns valors interessats en el bé comú de tota la societat, és la lluita de la selva on només sobreviu el més ferotge i el més fort. La societat humana s'hauria de distingir de l'animal per unes altres característiques: un grau més elevat d'humanitat i comprensió. De fet, la majoria de normes per les quals la societat es regeix no són normes escrites sinó arrelades en el costum, el que s'anomena *dret consuetudinari*; les normes positives establertes explícitament per òrgans legislatius o administratius ordinaris, –el dret positiu–, han d'ésser compatibles amb el dret natural. Debatut que ha estat al llarg dels segles sobre la naturalesa humana, el cert és que els valors d'una societat inspiren la seva acció, i que són aquests valors els que inspiren també el seu estat de dret i en correspondència el seu sistema polític.

Els poders de l'Estat: La seva divisió i la seva limitació

En tot sistema democràtic el poder emana del poble, pel que cal preservar la seva capacitat d'elecció assegurant que ningú podrà canviar aquest fet. Per aquesta raó, l'estat de dret ha de preservar com a objectiu primer i més important la llibertat de l'individu, ja que sense ella no hi ha democràcia, desapareix la capacitat democràtica de la societat, i sense democràcia no hi ha estat de dret ni legitimació del poder. Per tant, allò més important que qualsevol constitució ha d'establir —per raó del bé comú—, és, d'una banda, la preservació dels drets individuals i dels drets dels pobles i, de l'altra, la forma de govern amb les seves institucions fonamentals i el procediment per a la seva renovació.

D'altra banda, que el poder que emana del poble i que es concreta en les diverses institucions sigui legítim no vol pas dir que sigui perfecte, ni tan sols millor, i per aquest motiu cal que aquest poder de l'Estat sigui un poder acotat. Cal que el poder que es delega estigui dividit i sigui limitat en el contingut, en el temps i en la forma en què es pot exercir. El poder ha de trobar-se distribuït de forma equilibrada en les diferents institucions de l'Estat, i ha de quedar constitucionalment referenciat.

La separació i la independència dels diferents poders institucionals (legislatiu, executiu i judicial) ha d'ésser real i efectiva; també la de tots els altres poders que de fet existeixen en cada moment, perquè sense independència el pluralisme desapareix i també l'equilibri entre les diferents forces; i com a conseqüència es produeixen reaccions i enfrontaments que són contraproductius per a l'estabilitat i l'equilibri democràtics. Els poders de l'Estat han de ser independents entre si, cadascun d'acord amb les seves competències: el legislatiu que ha de legislar, creant el marc jurídic adequat, per fer possible el funcionament de la societat d'una manera justa; l'executiu que ha d'administrar els afers públics que se li encomanen, d'acord amb projectes polítics presentats davant del poble i ratificats per aquest; i el judicial que ha d'interpretar i fer complir les lleis.

Les persones que resulten elegides per ocupar càrrecs institucionals han de ser conscients del que representa. Hi ha qui es creu que és ell la institució, pel que en comptes de servir està per servir-se d'ella. De fet, hi ha dos tipus de polítics, governants i en general administradors de la cosa pública: els qui serveixen les institucions per les quals han resultat elegits i els qui es serveixen d'elles pels seus interessos i/o protagonisme i projecció.

Condicionament històric de l'estat de dret. Models d'organització i desenvolupament

El més important factor d'estabilitat i de progrés d'una societat té a veure amb el tipus de sistema polític i econòmic que s'estableix. Ara bé, tots els sistemes es troben subordinats i en dependència a les condicions específiques de la societat en la qual han d'intervenir. De forma que no hi ha models ideals (només són en els llibres) d'organització i desenvolupament polítics més que aquells que la realitat permet. Un sistema polític mal configurat propicia la confrontació política, i a partir d'aquí la confrontació permanent de les seves institucions. Tanmateix, les institucions han de servir per al bon govern i no pas per dificultar-lo.

D'altra banda, els sistemes polítics no sorgeixen de forma espontània i gratuïta sinó per raó de la seva pròpia evolució a través de la lluita pel progrés, revesteixen la forma obligada que s'ha fet necessària en cada moment. A cada lloc i circumstàncies li correspon un determinat sistema polític, compost pel conjunt de les institucions que poden garantir l'organització i el desenvolupament d'aquella societat, i no es pot afirmar unívocament quin ha de ser el "caràcter" d'aquestes institucions en cada cas. A més, l'Estat no pot ésser quelcom estàtic, sinó que ha d'ésser flexible i canviant en el temps de la seva acció i de la seva influència.

No es pot, per tant, generalitzar pel que fa a quin és el millor sistema polític per a cada país, cada situació pot tenir maneres diferents d'ésser conduïda. No es pot considerar el govern de les nacions de forma teòrica fent abstracció de les condicions concretes de cada lloc. Els països endarrerits, materialment i culturalment, han de ser governats de forma diferent de com han de ser-ho els països avançats. Tot i que hauria d'existir, això sí, la garantia que l'interès general prevaldrà sempre sobre qualsevol altre interès de grup o classe, i que, al mateix temps, l'experiència del decurs històric serà assolida de forma col·lectiva, ja que el contrari (el despotisme il·lustrat) no fa més que retardar l'experiència sobre la vertadera naturalesa que tenen els problemes i la via cap a un sistema que serveixi adequadament.

Cada país es troba en circumstàncies diferents: demogràfiques, econòmiques, socials, culturals, geogràfiques, climàtiques..., i no hi ha solucions úniques encara que idealment es puguin considerar. Moltes i diferents teories d'interpretació i generalització, extrapolant el passat i el que ha succeït a altres indrets, han fracassat al llarg dels segles. La història ens alligona, però no es repeteix mai mimèticament. Es pot recórrer el món enter observant com és, mirar de comprendre els diferents sistemes polítics i considerar els que poden ésser més idonis, i no és possible generalitzar, perquè les situacions són diferents. No es pot generalitzar ni extrapolat el que passa a Rússia amb el que passa al Canadà, el que passa a Cuba amb el que passa a Austràlia.

Per tot el qual, és inútil predicar un mateix model democràtic, ja que la diversitat es molt amplia. No és el mateix la Xina, amb mil milions de xinesos i unes determinades condicions de desenvolupament, que posem per cas Califòrnia, amb una població de quaranta milions i unes condicions de desenvolupament completament diferents, o que Suïssa. Que en el futur les coses poden ésser diferents? Evidentment, per això la política ha de ser contemplada sempre a llarg termini; però, pretendre que tots siguem iguals, sota un mateix ideal sistema polític, és una metàfora sense cap sentit. Aspirar a la interpretació unívoca del món enter sense considerar les seves diferències és, ara com ara, una aspiració vana. S'ha de respectar el dret de cada país a la pròpia recerca i endegament dels seus afers segons la seva específica realitat. En aquest sentit, la no-ingerència d'un govern en altres ha de ser un principi bàsic de la política internacional.

El sistema republicà i el sistema monàrquic

Les monarquies actuals, amb drets vitalicis i de successió il·limitada, continuen constituint un greu impediment a l'establiment d'un sistema polític el més democràtic i representatiu possible, aquestes monarquies i els sistemes que se'n deriven són un llast del passat impropri de la civilització moderna. Tota situació de monopoli del poder genera, entre d'altres mals, corrupció; la història n'està plena d'exemples. D'altre costat, els defectes d'aquest sistema fan que aquestes monarquies i els sistemes "republicans" que n'han derivat constitueixin un greu impediment per a una organització adequada de l'Estat, i és per això que han de desaparèixer finalment de la història de la humanitat.

El sistema polític dels països europeus que deriva dels règims monàrquics (com la monarquia parlamentària espanyola o en forma de república a la italiana), es troba condicionat per la figura d'un cap d'Estat sense poder executiu, que no es troba elegit directament pel poble, i que impedeix una divisió clara del poder, i que per aquesta causa és molt més imperfecte que els sistemes republicans creats *ex professo*, com l'americà, en què el cap d'Estat és elegit directament pel poble i té el poder executiu. El fet d'haver desproveït el cap d'Estat (rei, en el cas de les monarquies) del seu poder executiu, no evita la imperfecció d'aquest sistema corporativista davant el sistema més democràtic i popular com és el republicà. El sistema republicà és l'únic que conté una divisió clara dels poders de l'Estat, que garanteix llur respectiva independència i que n'estableix llur mutu control.

Els sistemes polítics que tenen un cap d'Estat sense poder executiu, com és el cas de les monarquies actuals, atorguen al parlament el dret d'escollir aquest poder executiu, o el que és el mateix el cap de l'executiu, en funció d'un sistema electoral en què al mateix temps que s'elegeix els parlamentaris s'elegeix de forma indirecta els caps de llista com a potencials caps de govern. Aquest parlament és dotat d'una capacitat discrecional que li permet, fins i tot, en funció de pactes entre els diferents partits, d'elegir cap de govern al marge de la voluntat popular. Són sistemes que no propicien la independència necessària entre el poder legislatiu i el poder executiu.

I així, el sistema polític i electoral de la monarquia parlamentària, en què alhora que s'elegeixen legisladors s'elegeix, de fet, un cap de llista per primer ministre, introdueix al parlament una barreja de funcions que li fan perdre de vista el que hauria d'ésser el seu principal objectiu: legislar, per tal de crear el marc legal, l'estat de dret. D'aquesta manera el parlament es converteix en un camp de batalla permanent, en funció de poder assolir el poder executiu, i les lleis deixen de fer-se amb independència i en l'interès de l'Estat; es mercadeja en funció del poder o de l'expectativa de governar. La competència del parlament per nomenar primer ministre introdueix una barreja de funcions que desvirtuen el sistema i converteix les seves institucions en dependents l'una de l'altra. El mateix es pot dir dels sistemes "republicans" en què també s'elegeix el

president de la república i el primer ministre de la mateixa manera, a partir d'un sistema electoral amb un parlament que té el poder d'elecció dels representants del poder executiu.

També, la forma en què es troba establerta la funció de fiscalitzar i de controlar l'executiu per part del parlament constitueix en el fons una permanent intromissió que es projecta en funció d'interessos partidistes. Només cal recordar el que era la IV República Francesa (abans de De Gaulle), com funciona el sistema italià o el sistema polític actual espanyol, tots ells presenten greus dèficits de funcionament que els fan propicis a la ingovernabilitat en temps de crisi; en èpoques de crisi el sistema parlamentari europeu no serveix per a governar, el sistema presidencialista és l'únic capaç de fer-ho. L'espectacle de la lluita pel poder que es dona al parlament, constantment, és un dels més grans factors de corrosió de la credibilitat del sistema. El debat polític, que es produeix al parlament i que ha d'ésser públic i dirigit al país, ha de referir-se fonamentalment a les lleis que s'hi tramiten i al que té a veure amb el control del govern; en aquest últim cas, el debat ha de fer-se en funció d'un programa de govern i no pas en funció de les mocions de censura. Les mocions de censura, a més, avalen la possibilitat de pactes contranatura, a què estan disposats sempre determinats polítics sense cap escrúpol.

Avui es té per igualment democràtic el sistema presidencialista que l'anomenat parlamentari; tanmateix, entre l'un i l'altre, hi ha diferències abismals, en el segon no hi ha independència entre els diferents poders, sinó mútua dependència, ja que a partir del resultat electoral (i segons quin sigui el sistema electoral, proporcional o majoritari), o el partit majoritari que té el poder executiu governa també el parlament, o al revés, amb un parlament sense majoria aquest condiona el govern fins a fer-lo inoperant. En el primer cas les lleis no les fa el parlament, les fa el govern de torn, és a dir l'executiu, en el parlament només s'hi tramiten; i en el segon, el parlament, en comptes d'ajudar a governar, el que fa sovint, en funció dels interessos de partit, és impedir-ho. El resultat és: o unes institucions en dependència i connivència permanents o unes institucions permanentment enfrontades.

Les garanties constitucionals

L'estat de dret ha de crear un marc de referència estable, que sigui garantia d'igualtat jurídica per a tothom; per aquest motiu, el primer que ha d'existir és la garantia constitucional que el poder no serà exercit arbitràriament. La indefensió del ciutadà deriva, moltes vegades, de l'actuació des del lliure albir del governant en funció de conveniències personals i/o partidistes. I així, és curiós que el que és considerat delictiu per als particulars no ho sigui per als polítics; temes com el finançament il·legal de les campanyes electorals o la utilització del poder polític i de la seva influència, incomplint les normes quan convé, són considerats de forma diferent, quan atenyen els polítics que, quan estan davant d'altres delictes menors, aquests atenyen els ciutadans ordinaris. Què hi pot haver més greu que usurpar el poder, arribar-hi i mantenir-s'hi per procediments il·legals, o, per exemple, controlant els mitjans de comunicació públics i privats amb la mateixa finalitat. Saltar en definitiva les regles de joc per assolir el poder i mantenir-s'hi, en una versió moderna dels drames shakespearians del que suposa, a l'època moderna, la lluita pel poder. De tal forma que s'hauria de concloure, sovint, que estem governats per una banda de delinqüents.

Els defectes del sistema polític arrossegueu els seus homes, homes en principi honrats es deixen arrossegar per la conveniència de mantenir-se en el poder; i és així que rodolen també pel pendent del descrèdit. L'afany de permanència en el poder és injustificable en tot sistema democràtic que ho sigui de veritat. La democràcia es concreta fonamentalment en la possibilitat d'alternança en el govern, una democràcia en què es pugui usar els ressorts legals per fixar les dates electorals, en funció de l'interès partidista de continuar governant indefinidament, peca intrínsecament de falta de legitimitat. La discrecionalitat que es torna arbitrària quan convé al propi interès vicia els fonaments de l'ordre democràtic, com també ho fa la prepotència dels partits polítics. Les eleccions s'han de produir regularment sense possibilitat discrecional de dissoldre el parlament per part de l'executiu; la majoria de les vegades es dissol el parlament en funció de les enquestes electorals, la qual cosa és inconstitucional sempre.

De la mateixa manera, el parlament no ha d'assumir funcions que no li són pròpies; la principal funció seva és la de legislar; és a través del parlament que es forja i configura l'estat de dret. Per això, és també un greu defecte del sistema democràtic que, des del parlament, pugui qüestionar-se constantment el lideratge del qui ostenta el poder executiu després de cada resultat electoral. L'executiu ha de poder governar, d'acord amb el programa amb el qual ha estat elegit, sense veure's constantment assetjat per l'oposició. Si es fa possible constitucionalment fer caure el govern a través d'una moció de censura, l'oposició no té altre objectiu que aquest: el de desgastar el govern en funció del propi interès d'assolir el poder, desviant així el parlament de la funció que li és pròpia. I d'altra banda, obligant el governant a emprar constantment la seva energia a respondre als atacs de l'oposició, en comptes d'estar per al que ha

estat elegit; el governant hauria d'emprar sempre la seva energia per al que cal, que és governar.

Quant al poder judicial, aquest ha de trobar-se també inserit dins un sistema democràtic d'elecció i representació que garanteixi la seva independència sense possibilitat de coacció per part de cap altre poder. Ha de ser elegit amb el màxim d'autonomia i d'independència respecte dels altres poders, i evidentment ha de poder exercir les seves competències i el control jurisdiccional d'aquests altres poders sense connivències de cap classe. No hi ha espectacle més deplorable que el que va fer el Tribunal Suprem dels Estats Units a l'impedir el recompte manual de vots de l'Estat de Florida, en les eleccions presidencials de l'any 2000, —en contra del que va atorgar el mateix Tribunal Suprem de Florida—, a partir d'una composició de jutges que foren elegits en el seu dia pel pare de Bush o per Reagan i que en molts casos estaven lligats, si no ells llurs familiars més directes, amb la campanya electoral i interessos del partit republicà. En casos com el d'Espanya, la forma d'elecció del Consell General del Poder Judicial i del Tribunal Constitucional els converteix en òrgans lligats al poder polític i en connivència amb ell de forma irrefutable, cosa que és sempre una manca de garantia d'independència i imparcialitat.

La constitució democràtica. De la monarquia parlamentària al sistema republicà

El govern democràtic (del poble i per al poble) requereix l'elecció diferenciada i el més directe possible de tots els representants dels diferents estaments. La necessària independència dels poders de l'Estat i la preservació democràtica de la societat demanen l'elecció directa per tots els ciutadans de tots els òrgans de govern; l'elecció directa i diferenciada de cadascun dels òrgans i persones és condició indispensable de democràcia i de llur responsabilitat subsegüent, així com de la seva independència.

La funció legislativa i l'executiva són funcions completament diferents i per a cadascuna s'ha d'elegir les persones més adequades: els qui poden ser bons per a legislar poden no ser-ho per a governar, hi ha homes savis que serveixen per a legislar, però que no tenen caràcter per a governar. A més, per cada cosa s'ha d'estar preparat: els governants han d'ésser gent preparada com també els legisladors. De manera que les eleccions han de tenir lloc de forma diferenciada: o s'elegeix per a legislar o per a governar, ja que són coses diferents. El cap d'Estat ha de tenir una capacitat reconeguda, —en un món tan complex com el d'avui—, per tal d'interpretar correctament la política nacional i internacional i actuar activament en interès del que representa; el cap d'Estat no pot ésser només una figura decorativa que actua condicionada pel govern de torn. De què li ha de venir, per dret successori, a una persona entendre de política i dels subsegüents temes tan específics que això comporta? Per aquesta raó, el cap d'Estat ha de ser elegit de forma adequada, la seva correcta elecció és condició *sine qua non* de tot sistema democràtic.

El sistema parlamentari que deriva de les monarquies parlamentàries elegeix de forma ambigua un parlament del què han de sortir-ne dues coses diferents: d'una el cos legislatiu, de l'altra l'elecció dels governants; és un greu error que s'ha d'esmenar. De forma que quan l'elecció de l'executiu és feta pel parlament a través del sistema partidocràtic, entre moltes altres coses, el primer a què es veu obligat el candidat, és a pactar amb els altres partits un programa de govern, —en funció dels interessos partidistes—, contradictori, moltes vegades, amb el programa de la campanya electoral. Conseqüentment, en aquest sistema parlamentari, quan no hi ha majoria absoluta, els governs forts són pràcticament impossibles i poques vegades es governa com cal.

El legislatiu requereix d'una elecció diferenciada i el seu mandat no pot ésser, sota cap excusa, escurçat per cap decisió de l'executiu. L'executiu requereix igualment d'una elecció directa, diferenciada i autònoma, que perquè sigui eficaç ha de ser limitada en el temps i no ha de poder ser objecte de mocions de censura. Tant el parlament com l'executiu han d'estar proveïts de mandats propis i independents, ni el legislatiu ha de poder enderrocar un president elegit pel poble, ni el president de l'executiu ha de poder dissoldre el parlament sota cap excusa. Els mandats han d'estar fixats de forma clara i apartidista. Només els comportaments delictius han de ser intervinguts

judicialment, en tot moment, per a tothom igual. De forma que el president de l'executiu ha d'ésser elegit directament pel poble com també els representants del poder legislatiu. S'ha d'establir els terminis de cada mandat, sense altra possibilitat de coacció ni més límit que el del marc legal. El nombre de mandats ha de ser limitat. Les competències i les prerrogatives de cada institució dins dels mandats que els són propis han de ser plenes, i no poden ésser o quedar tutelades per ningú més que pels tribunals, en el seu cas.

Calen unes estructures polítiques obertes enfront d'uniques estructures polítiques tancades. Les llistes electorals han de ser obertes: els ciutadans han de poder escollir les millors persones per a cada càrrec, les llistes tancades i les eleccions indirectes són una mofa de la democràcia. El protagonisme l'ha de tenir el ciutadà, la persona, no pas els partits polítics. El ciutadà ha de poder elegir directament tots i cadascun dels òrgans de govern i totes i cadascuna de les persones implicades. La substitució de l'elecció directa per l'elecció indirecta o a través de llistes tancades converteix la democràcia en un sistema partidocràtic sense garanties. Tots els dèficits que s'atribueix a determinats sistemes polítics, són dèficits que tenen l'arrel en la seva mateixa concepció. El sistema elegit ha de permetre la governabilitat de l'Estat sense interessos partidistes.

Finalment, els mitjans de comunicació han de ser independents de qualsevol altre poder: polític, econòmic... Aquesta independència ha de quedar garantida per les lleis.

De la iniciativa individual a la iniciativa de l'Estat. La iniciativa individual garantia d'ésser de la pròpia societat civil

La filosofia que estableix el dret de l'individu a viure amb dignitat comporta automàticament la necessitat de garantir-li un nivell mínim de benestar; i es veu estimulada per la constant reivindicació social d'aquest individu per raó de tot allò que considera els seus "drets inalienables". Aquestes "raons" impliquen, progressivament, l'intervencionisme de l'Estat en detriment de la iniciativa individual i/o privada; de tal forma que la societat civil queda condicionada i limitada per les seves pròpies decisions i requeriment de protecció de l'Estat.

El ciutadà demana cada dia més i més serveis, i més i més seguretat a l'Estat, i aquest adopta, segons la mateixa filosofia, les mesures pràctiques per fer efectiva aquesta exigència de benestar i seguretat. Ara bé, en eliminar l'estímul que la necessitat imposa i la conseqüent acció creadora de l'individu, aquesta filosofia es converteix en la base d'una font inesgotable de passivitat i "passotisme" en detriment de la iniciativa creadora del mateix individu. Es demostra fefaentment que l'intervencionisme de l'Estat per sobre d'uns nivells determinats és contrari al benefici d'una societat activa i al seu progrés efectiu.

Per tot el qual, és convenient que la intervenció de l'Estat es mantingui dins uns límits que no envaeixi l'àmbit propi de la iniciativa privada, i que preservi la independència i llibertat d'aquesta. L'Estat ha de limitar la seva intervenció a qüestions bàsiques i per tal de garantir els nivells mínims que el funcionament just i solidari de la societat ha de tenir, en dependència dels recursos econòmics de què es disposa en cada moment i que són els que ho fan possible; però ha de "deixar" que l'individu compleixi amb els seus deures igual que exigeix els seus drets, perquè és el millor per a ell; el dret de l'home a viure amb dignitat no l'allibera pas de la responsabilitat de fer que això sigui possible. S'ha d'estimular la iniciativa de l'individu; sense aquesta iniciativa no hi haurà resolució dels problemes de la societat.

De forma que la necessitat de planificació i de protecció no hauria d'ésser mai un fet contradictori amb el de la iniciativa individual. Tanmateix, el que es constata és que l'individu isolat resta condemnat a perir davant la burocràcia de cada sistema; per gran que l'home sigui, és impossible esforçar-se contra la inèrcia que domina tantes vegades la història. És difícil nedar contra corrent. Per això, cal mantenir viva la societat civil, sense la seva dinàmica tot s'atura, i el que hauria de servir per protegir-la acaba essent sovint causa de la seva inoperància.

Els diferents nivells competencials de l'Administració estatal. El principi de subsidiarietat

Hi ha consens, des d'una concepció política moderna, en la necessitat de la divisió dels poders de l'Estat entre els diferents estaments (el legislatiu, l'executiu i el judicial), no així, a qui corresponen les diferents competències a cada nivell de l'Administració. Tanmateix, és imperatiu crear l'organització adient que permeti actuar eficaçment, i per això, allò primer que ha de quedar clar, és en qui recauen aquestes competències.

Cal establir, d'una banda, una organització de l'Estat amb institucions de govern amb competències pròpies i independents (cadascuna de les quals exerceixi les seves respectives funcions: legislativa, executiva i judicial); i de l'altra, cal tenir clar qui té i ha de desenvolupar als diferents nivells de cadascuna d'aquestes institucions les corresponents tasques. Igual que han de quedar clares les competències dels diferents òrgans institucionals, han de quedar clares les competències dels diferents nivells de l'Administració pública. Les competències de l'Estat es refereixen a diferents funcions i tenen diferents nivells i han de recaure necessàriament, per al degut equilibri, dins de cada estament, als diferents nivells a que corresponen, de forma que es pugui actuar d'acord amb principis de màxima eficàcia.

A l'Estat federal per exemple, s'hi considera tres nivells: el nivell federal, el nivell estatal i el nivell local; cadascun d'aquests tres nivells ha de tenir clar quines són les seves competències i quina és, per tant, la seva autonomia respecte de les altres parts. La definició dels diferents nivells competencials de l'Administració estatal, d'acord amb el principi de subsidiarietat, és una qüestió fonamental per tal d'omplir de contingut i d'atribuir a cadascuna de les parts allò que els correspon per la deguda eficàcia en l'administració dels afers públics. Les competències que són delegades (per la societat) no són delegades arbitràriament a unes determinades institucions o a uns òrgans de govern aliens o allunyats dels problemes que s'han de dilucidar; per a resoldre un problema se l'ha de conèixer i res més important per a fer-ho que viure'l de prop; per aquesta raó, cal que les institucions siguin el més a prop possible del ciutadà en funció de la jerarquia i importància dels temes i de la capacitat de resolució d'aquests.

La governabilitat: una exigència màxima. L'exercici del poder ha de ser eficaç, responsable i equilibrat

El resultat de l'aplicació de l'estat de dret ha de comportar l'eficàcia del govern elegit. Per aquest motiu, és necessari que les institucions tinguin el poder ple que han de tenir i la credibilitat necessària. En aquest sentit, cal que el govern sigui exercit d'acord amb els programes electorals presentats per cada candidatura; ja que no hi ha res més estúpid que aquells qui resulten elegits es dediquin després a governar amb accions que no tenen res a veure amb el que varen prometre, el que genera d'immediat desconfiança i el descrèdit de la política i dels governants.

Ara bé, sense una Administració qualificada i eficaç cap programa de govern pot ser dut a la pràctica, ni és possible millorar un país ràpidament. Perquè un país vagi endavant, l'Estat ha de comptar amb una bona Administració; tal cosa només és possible quan els servidors d'aquest Estat són gent honesta i competent, conscient i responsable. Pel que, d'igual forma que els polítics, els funcionaris de l'Estat haurien d'ésser els millors, perquè, entre d'altres coses, han de donar exemple; els encarregats de fer complir les normes han d'ésser els primers en complir-les, si no és així resten mancats d'atributs ètics i morals per obligar els altres.

En qualsevol circumstància el poder ha d'ésser un poder efectiu que permeti aplicar una política determinada i fer complir les lleis. Quan la tasca que s'ha de desenvolupar per a canviar la societat és difícil, i no es disposa de temps suficient per a donar explicacions, cal una organització disciplinada que permeti assolir els objectius fixats. També quan no hi ha cultura per a comprendre el que és necessari, o quan el nivell de vida és tan baix que les explicacions, per si soles, no són suficients, hi ha d'haver organitzacions d'elit, que permetin "imposar" la política que convé en cada moment. I per això cal una Administració pública adequada, eficaç i responsable. Donar explicacions, quan hom no les pot comprendre, comporta una irreparable pèrdua de temps i de capacitat de maniobra. L'ideal de màxima transparència és molt poques vegades possible.

En dependència de la situació econòmica i social d'un país es requereix una acció política o una altra. En el cas dels països subdesenvolupats, només es pot canviar ràpidament a través d'un poder fort, i aquest ha de tenir sempre el seu suport en una Administració eficaç. Per aquesta raó, en casos de força major, quan és necessari preservar l'existència de la societat —sovint en societats subdesenvolupades—, també l'exèrcit és una organització imprescindible (per exemple a la Xina o a l'Afganistan). L'exèrcit (que normalment no discuteix mai les ordres que se li dona, i que per això cal que es trobi ben remunerat) ha d'ésser un instrument apolític però al servei d'uns objectius polítics; pel que és convenient que estigui format per bons professionals que sàpiguen obeir, per tal de garantir la finalitat perseguida, i per

tal de poder obrar amb rapidesa, amb la reserva necessària i amb la màxima eficàcia.

Tanmateix, quan tot falla apareix la dictadura. Les dictadures solen derivar de situacions de greu inestabilitat i poden ser inevitables en determinades circumstàncies. En aquests casos, el poder "polític" ha d'ésser també un poder radical, un poder monolític, entorn d'unes poques idees. Pel que, el partit únic i el poder absolut són el que normalment s'acaba imposant, encara que no sigui el més convenient. Aquest monolitisme hauria de servir per a canviar l'estructura econòmica i social. Amb el canvi la societat genera unes noves condicions que permetran l'obertura, la pluralitat i el donar explicacions.

L'estat de dret: el sistema judicial

La manca de realisme, com per exemple la idea que l'home és bo per naturalesa, pot comportar grans errors a l'hora d'articular el dret dels pobles que inicien la seva singladura democràtica. Hi ha d'haver llei i s'ha de fer complir. Quan no hi ha responsabilitat, hi ha d'haver llei i normes que algú té l'obligació de fer complir. Sense llei no hi ha marc de referència i la indeterminació és causa de desordre i d'inestabilitat. La llei s'ha d'obeir sempre, encara que no ens agradi i tot i que sigui imperfecta. Les normes, però, han d'ésser dinàmicament actualitzades per fer possible la convivència i el veritable progrés de la societat.

Si no fem complir les lleis, si no existeix llur acció moderadora i ordenadora de la conducta humana, s'haurà d'acabar posant un policia rere cada ciutadà, qui diu un policia diu un inspector d'hisenda. On no hi ha llei que es faci complir hi ha d'haver policies. Sense llei i sense el temor que causa, l'individu, que per naturalesa es deixa dur, es comporta sovint sense cura dels seus actes envers els demés, només coneix i atén les seves pròpies raons, i trepitja capriciosament tot el que s'interposa en el seu camí. Ara bé, la llei i les normes s'han d'imposar amb equilibri i general moderació. No s'ha de prejudicar els comportaments però, això sí, s'ha de prevenir els que puguin ser incorrectes.

D'altra banda, qui no sap comportar-se en societat i respectar els altres en els seus drets legítims o en allò que és d'interès públic ha d'ésser educat i reprès adequadament si cal. En tot cas les conductes que siguin contràries al dret establert han de ser tutelades pels tribunals. Les lleis i normes han d'ésser respectades i fetes complir (només és excusable que no ho siguin en períodes revolucionaris). Les normes que la societat s'imposa, per a la millor convivència, han de ser respectades, altrament desapareix el marc estable que és necessari per al desplegament de les activitats de la societat.

El problema del sistema judicial tanmateix pot ser doble: primer, per la imperfecció de les lleis, redactades a corre-cuita i de forma incompleta, o en funció d'interessos partidistes; segon, per la incompetència dels jutges, de qui es pressuposa un nivell i dedicació que sovint no tenen. Per a governar un país en qualsevol àmbit cal tenir uns valors ètics i morals i una qualificació professional adequada i, si això cal a tot arreu, en particular en el camp judicial.

La independència dels mitjans de comunicació. La informació objectiva, dret bàsic de tota societat

Els mitjans de comunicació són un dels poders fàctics més importants de la societat, l'anomenat *quart poder*. És per aquest motiu que, en un sistema democràtic, han de ser independents del poder polític i del poder econòmic. I per això, hi hauria d'haver unes institucions, aconduïdes per bons professionals, que garantissin aquesta independència. Sense aquesta condició bàsica, la informació es converteix en desinformació i en causa d'equívocs permanents en funció d'interessos aliens a l'interès públic. Un sistema en el qual els mitjans de comunicació estiguin lligats de mans per llur connivència amb els governants o al servei dels interessos del sistema econòmic, no és un sistema democràtic; perquè no permet la lliure expressió de què aquests mitjans han de ser reflex. Tot sistema polític ha d'assegurar, en relació amb els mitjans de comunicació, la seva independència del poder polític i també del poder econòmic. Els mitjans de comunicació han d'estar al servei de la societat.

D'aquesta manera, els mitjans de comunicació haurien de contribuir a l'estabilitat del sistema. Tanmateix, llur falta d'independència i com a conseqüència llur falta d'objectivitat, els converteix, quan es donen aquestes condicions, en uns òrgans molt perillosos i en font de la mateixa inestabilitat. La notícia s'instrumenta fins a la desinformació, en dependència d'interessos polítics i econòmics, en tots aquests casos esdevé equívoca i perjudicial.

També succeeix que sovint "la notícia" es comercialitza i es dona o deixa de donar en funció del propi interès, per tal d'augmentar l'audiència. A partir d'aquí, contribuir a l'espectacle es converteix implícitament en un objectiu: les notícies, com més anormals siguin millor. Aquesta informació és evidentment negativa, perquè estimula accions en direcció equivocada. Les notícies creatives i positives s'haurien de destacar sobre totes les altres. Els mitjans de comunicació haurien de saber fer més atractiva la bona notícia que no pas la desgràcia; perquè a través de l'exemple s'aprèn, i tant s'aprèn el bé com el mal. Tot i que, tampoc és bo explicar la història en termes de bons i de dolents, sinó en el seu terme just, en què el bé i el mal són a tot arreu. És important ser imparcial i explicar el que passa de forma objectiva.

No vull entrar aquí en altres qüestions com poden ser la falta de professionalitat i maduresa de molts periodistes, llur superficialitat en allò de què parlen i llur desconeixement, perquè això també passa a totes les altres professions; seria en totes greu per un igual si no fos pel diferencial, en aquest cas, de l'impacte mediàtic que se'n deriva. La premsa, la ràdio i la televisió no haurien de contribuir mai a provocar histèries col·lectives i molt menys tractant-se de futbol o de Lady Di. Que els mitjans de comunicació influeixen en l'opinió pública i que tenen poder és evident; però, comptat i debatut, els mitjans de comunicació moltes vegades no fan més que, a l'engròs, el que fan "les verdureres", els murmuradors i els xafarders, a nivell de carrer, distorsionant la realitat.

Per totes aquestes raons, a part de la necessitat d'una informació independent, objectiva i completa de les coses, no deixa de ser sempre oportú plantejar-se com influeix la notícia que es dona, bona o dolenta, en el curs dels esdeveniments; no sigui que en comptes d'informació s'obtingui al mateix temps com a resultat un vertader despropòsit. Pel que, a aquests efectes, els mateixos mitjans de comunicació haurien de crear mecanismes autoreguladors en funció de l'interès general.

El modern Leviatan. L'increment del poder del bé i del mal

A l'altre costat del que seria convenient, cal considerar que l'Estat es converteix cada vegada més en el monstre, el famós Leviatan de Hobbes, subjugador i desprietat, que imposa les seves regles i les seves normes, més enllà d'allò raonable, als altres, mentre que per als qui el representen l'excepció és la regla general, des de llur incompetència, corrupció i connivència amb què d'ordinari actuen. De tal forma que acaba havent-hi dos tipus de ciutadans: els de primera categoria, que són els polítics, els buròcrates i els seus amics, per a qui les normes és com si no existissin; i tots els altres, que es veuen aclaparats per elles. L'Estat convertit en un monstre que es devora a si mateix per raó de la seva pròpia perversió, o més ben dit, per la perversió de les persones que el serveixen: la corrupció politicoadministrativa com una màfia ben organitzada al servei dels interessos dels polítics i funcionaris i dels interessos lligats a aquests de mil formes diverses.

Avui, el poder de l'Estat, com el de l'home, es veu incrementat per la ciència i la tecnologia aplicada. La tecnologia fa que tothom tingui cada dia més poder. La capacitat per al bé o per al mal, que en el passat quedava limitada per les dimensions físiques i mentals que l'home posseïa i a l'acció que aquestes limitacions comportaven, es veu avui incrementada fins un límit insospitat, a causa de les possibilitats tecnològiques del món actual. Per aquesta raó, seria convenient considerar la viabilitat de neutralitzar, des de la mateixa tecnologia, la possibilitat d'ésser mal utilitzada, sobretot per part d'aquests ens tan impersonals com són les institucions de l'Estat i els seus òrgans de govern, que poden arribar a exercir un control total sobre la societat.

Ultra això, l'home no és de fiar: l'home es ven i es compra; l'home és feble i les passions el mouen a llur caprici. L'increment de les seves possibilitats incrementa també la seva responsabilitat, però la seva capacitat de comprendre-ho i d'actuar en conseqüència no és de fiar. En un món sense valors, els ideals "dels primers temps" deixen pas d'ordinari a la corrupció i la incompetència dels sectaris i dels aprofitats més enllà d'allò imaginable. Aquesta corrupció i aquesta incompetència, si no són derrotades, portaran el sistema capitalista —com a qualsevol altre— a la seva autodestrucció, a través de la perversió intrínseca que posseeix i que s'expressa a tots els nivells. També i principalment al nivell de l'Estat, "institució" que hauria de regular i ser garantia de l'existència i funcionament de la societat per raó de la qual es justifica.

La revolució políticsocial

El progrés és imperatiu. Tant és així, que quan una societat queda aturada, anquilosada, és retrògrada, injusta i antisocial, quan el bé comú queda relegat a un segon terme, davant l'interès egoista d'una minoria o unes minories, el desassossec i el sentiment "anti" s'apoderen del carrer. I com a conseqüència, sota determinades circumstàncies en què el poble té el sentiment que no hi ha altra possibilitat, es pren foc i la societat esclata, perquè no hi ha altra opció per anar endavant que enderrocar les muralles que ho impedeixen. La revolució és així, d'alguna manera, conseqüència de l'estupidesa humana, o, si es vol, de la manca de consciència històrica. De fet, els qui no són capaços de ser radicals en temps de pau són els qui més fan possible les revolucions. Per aquesta raó, seria sempre millor evolucionar voluntàriament; aquell qui es nega a evolucionar acaba fent possible la revolta i el canvi per la força.

Tanmateix, cal dir, que perquè una revolució triomfi, cal una organització amb gent preparada i molta energia i recursos, i tot plegat no són pas coses comunes, fàcils de trobar. I que en tot cas, el resultat d'una revolució és sempre incert, perquè normalment té un abans i un després: un abans ple d'ideals, exigent de solidaritat i justícia, i un després quan, amb el buit de poder que sol produir-se, acaben imposant-se els grups més "organitzats" i més forts, amb els seus interessos —el partit comunista de torn, la jerarquia eclesiàstica o militar en el seu cas—. Per això, abans que la revolució és millor la reforma permanent i compassada de l'Estat i dels diversos estaments socials, tot acomodant-se als nous temps i a les noves necessitats.

A més, per raons que hi hagi, les revolucions no deixen de ser sempre destructives i molt exposat. Construir costa molt més que destruir. Per a construir, —per a crear una nova societat—, calen, a més d'ideals, moltes altres coses: de la teoria a la pràctica hi sol haver una llarga distància. De forma que les idees correctes s'haurien de poder assolir sempre per les bones i no pas per la força. La violència és sempre un error, sigui quina sigui la raó sota la qual s'empra. Els mitjans inadequats generen situacions inadequades i fins diferents dels que eren propòsit inicial. (Tot i que possiblement la violència és inevitable i serà emprada sempre d'una forma o d'una altra per raó de les pròpies passions humanes.)

Durant molts segles els homes de tot el món han estat sotmesos a l'experiència de la guerra, que, bé que indesitjable, ha estat un mal necessari per a canviar la societat, anquilosada en el passat i en els privilegis. Aquesta experiència ha permès comprendre la relativitat de totes les coses que es creia inamovibles i ha fet a la gent menys intransigent i més acomodaticia. La manca de revolucions i de guerres en el sentit tradicional pot implicar una manca d'experiència i de radicalitat; tal vegada per això, sense elles calen substitutius que permetin assolir el mateix nivell de comprensió i de flexibilitat. I és potser per aquest motiu que la guerra es veu substituïda en el món actual per la

“necessitat social” d’experiències que situïn l’home en el punt exacte de com són les coses realment. L’experiència que no s’obté d’una manera s’ha d’obtenir d’una altra.

EL SISTEMA ECONÒMIC

- I. EL SISTEMA ECONÒMIC. CONSIDERACIONS GENERALS**
- II. L'ECONOMIA DE MERCAT. ECONOMIA I PLANIFICACIÓ**
- III. EL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC I SOCIAL**

Hi ha una llei universal que és immutable i més poderosa que qualsevol altra: la llei de la unitat i de relació de totes les coses.

I

EL SISTEMA ECONÒMIC. CONSIDERACIONS GENERALS

L'imperi de les lleis del món que ens envolta

L'univers creat es troba regit per unes lleis a tots els nivells, que existeixen i actuen malgrat la condició humana; aquestes lleis actuen tant sobre el món material com sobre el món espiritual en què ens trobem immersos. Algunes d'elles són conegudes, d'altres no. Les lleis que regeixen el món físic que ens envolta i també el món econòmic i social: lleis de la naturalesa, tècniques, de comportament humà..., existeixen i funcionen encara que no les coneguem, són intrínseques a la condició física, econòmica, social, etc., del nostre univers. Tot plegat constitueix un imperi que actua al marge de la voluntat humana.

Erròniament, des de la ignorància, hi ha qui creu que el món funciona d'acord amb les "idees" dels homes, sense saber que les lleis que aquests dicten no serveixen per a res si no tenen en compte aquelles altres a les quals tot es troba circumscrit. De fet, l'home mateix es construeix d'acord amb unes lleis que ha d'observar. L'univers evoluciona segons les seves pròpies lleis i l'home, pobre, l'únic que pot fer és procurar descobrir quines són aquestes lleis, per tal de tenir-les en compte i col·laborar en llur funcionament. Cal estar atent a tot i acceptar les nostres limitacions amb humilitat.

Les lleis econòmiques actuen malgrat la nostra voluntat, i això ho va assenyalar molt encertadament Marx, (cosa diferent és el que han fet i tingut en compte els seus deixebles, en particular quant als règims marxistes es refereix). "Les lleis econòmiques si existeixen són independents de la consciència i de la voluntat dels homes, és a dir, l'objectivitat de les lleis econòmiques consisteix que són una característica real dels processos econòmics, conseqüentment llur condició, llur objectivitat, està per damunt de la consciència i la voluntat dels homes". Aquestes lleis han d'ésser conegudes i tingudes en compte si no es vol anar de fracàs en fracàs. Qualsevol política que prescindeixi de les lleis de funcionament del sistema econòmic està abocada al fracàs més absolut, encara que es faci en nom dels treballadors, de la justícia social o de la solidaritat.

Al costat de les lleis tècniques i de balanç de producció i de les lleis de comportament i d'entrellaçament de les accions humanes que considera el marxisme, hi ha unes altres lleis més generals que constitueixen el marc en què es mouen les primeres, com per exemple la llei de la unitat i la llei del moviment de totes les coses —en totes les seves dimensions—, a partir de principis que escapen de l'anàlisi marxista de la història. No tenir-les en compte, per una concepció materialista que és excloent de tot allò que no interessa considerar, comporta sempre que l'anàlisi pretesament fundada i científica no sigui més que una anàlisi parcial i sectària i per això condemnada al fracàs. (En el terreny de les lleis que regulen el funcionament del sistema econòmic, el capitalisme les ha tingut en compte millor que no pas el comunisme).

La llei de la unitat i relació de totes les coses. Els sistemes econòmics tendeixen tots a relacionar-se i implícitament a créixer

Hi ha una llei universal que és immutable i més poderosa que qualsevol altra: la llei de la unitat i de relació de totes les coses. En economia, com en tota la resta, s'estableix sempre una relació necessària entre tots els seus factors a nivell mundial; això fa que intrínsecament totes les economies tendixin a relacionar-se i consegüentment es facin interdependents, de manera que aquella economia que es troba més ben relacionada, que és més oberta i flexible, és la més pròspera.

A partir d'aquí, el mercat, de la mateixa manera, tendeix a interrelacionar-se, a créixer i a fer-se un de sol. De fet, tots els sistemes econòmics, especialment el sistema d'economia industrial, tendeixen per pròpia inèrcia al creixement, a expandir-se, i en correspondència, les seves empreses, al domini del mercat en el qual intervenen. Per aquesta raó, conscientment o inconscientment, la política de l'Estat s'acomoda a aquesta necessitat de l'economia, intentant imposar sempre els seus interessos. Tot sistema econòmic que es desenvolupa tendeix a l'expansió, de la mateixa manera que tota empresa tendeix a assolir una més elevada productivitat i que aquesta demana un mercat més gran. Qualsevol sistema econòmic tendeix per pròpia inèrcia a l'expansió i d'alguna manera al "domini" del mercat, és un fet autònom deslligat de qualsevol altra consideració, com ho és el fet que el funcionament de tot sistema econòmic és una qüestió tècnica i no pas ideològica.

D'altra banda, la grandària de l'empresa permet una economia d'escala basada en una millor qualificació humana, tècnica i financera. De forma que l'empresa grossa es menja sempre la petita perquè disposa de més poder i qualificació: més capacitat tècnica, financera, investigadora, més qualificació humana... i, per tant, pot ésser més competitiva. La relació en el seu si, de tecnologia i mà d'obra, permet uns salaris més elevats com més gran és. D'aquesta manera, apareix implícitament la necessitat d'una grandària d'empresa adient, que pugui assolir un funcionament òptim en relació amb el mercat que serveix. La grandària de les empreses es troba condicionada al mercat; l'empresa que disposa d'un mercat més ampli pot desenvolupar-se més; no és el mateix una empresa dins un mercat de trenta milions de persones que dins un mercat de tres-cents milions.

Ara bé, el creixement de les empreses no es produeix en abstracte, al marge del marc econòmic i social en el qual té lloc, sinó tot el contrari, implicant-se, inserint-se, i per tant, en mútua connexió i interrelació en tot l'entramat econòmic i social en el qual existeix i es desenvolupa. De forma que al final del recorregut l'empresa mateixa resulta transformada per les condicions sota les quals actua, de la mateixa manera que la societat rep la influència del fet organitzatiu i productiu de les empreses.

La dinàmica del sistema econòmic: la necessitat d'un sistema flexible

El món és canviant en tots els seus aspectes, és un fet dinàmic, pel que s'ha d'estar sempre a l'aguait de la innovació i mentalment preparats per al canvi; la qual cosa és molt difícil, perquè la psique humana busca constantment l'estabilitat, és a dir, l'equilibri "estàtic". I així, l'empresa és un fet dinàmic, que ha d'adaptar els seus factors de producció, mitjans materials i humans, a l'evolució necessària i a les transformacions de la societat.

La velocitat del canvi provoca marginació per a tots aquells qui no s'hi adapten, aquests estan condemnats a perir. Tanmateix, la marginació provoca rebel·lia i conats de violència; aquesta violència, que és connotació d'impotència, serà vençuda pel progrés. El canvi és imparabile, ho arrasa tot, és per tant també destructor, arrasa tot allò que s'hi oposa. La velocitat del canvi provoca la inadaptació de la ment i dels seus hàbits. És possible que les noves generacions s'hi acostumin i hi estiguin previngudes; avui com avui, el fet que les coses canviïn tan de pressa provoca molts problemes i traumes. La societat s'ha de preparar per afrontar un futur d'aquesta naturalesa, preventivament, per situar cada cosa al seu lloc.

El món actual és un món en moviment i qualsevol camp de l'activitat humana necessita flexibilitat per a acomodar-s'hi. Tot sistema requereix flexibilitat per acomodar-se a l'exigència d'un món en canvi constant. Un sistema econòmic flexible s'acomoda més ràpidament a les necessitats del món econòmic i és més capaç de competir. En el món d'avui, sense flexibilitat no hi ha possibilitat de sobreviure. Per aquest motiu, com menys regles hi hagi, en aquest, com en tots els mons, millor.

Per aquesta raó, qualsevol legislació que no reguli acuradament i faciliti "la reconversió" de les empreses en el temps serà sempre una legislació contrària a una societat de progrés, perquè permetrà creure, erròniament, que el treballador i l'empresa no han d'estar preparats per al canvi i ni tan sols a l'aguait. I per això, els qui a una edat determinada pensen que l'estabilitat consisteix a tenir una feina assegurada i un bon sou no han entès res del que pot passar. Tot el que té vida canvia, evoluciona contínuament. Les empreses —com les persones— que no s'adapten cada dia a les noves exigències, als imperatius de la societat, acaben malament. La reconversió s'ha de fer cada dia; si no es fa després és quan cal la revolució, i aquesta es produeix sovint a remolc d'esdeveniments que s'haurien d'haver pogut evitar.

El sistema econòmic i el sistema polític actuen en dependència l'un de l'altre

Tot sistema econòmic funciona d'acord amb unes lleis tècniques que existeixen amb independència de quina sigui la nostra voluntat. La pròpia dinàmica de qualsevol sistema econòmic tendeix a l'expansió i al domini del mercat en el qual actua, és una exigència tècnica en dependència de la necessitat de més productivitat, independent de la voluntat humana; i a remolc d'aquesta exigència el sistema econòmic arrossega el sistema polític. La dinàmica del sistema econòmic arrossega tota la resta, de forma que també el sistema polític actua en dependència del sistema econòmic. Tot es decideix en dependència dels interessos econòmics, no hi ha política que pugui sostreure's d'aquesta regla, encara que no se'n tingui consciència.

En cada moment històric cal un espai econòmic adequat en correspondència amb les possibilitats del sistema productiu, que així mateix existeix en dependència del sistema industrial i científic i en funció del grau de desenvolupament de les forces productives de la societat. Avui, la situació d'aquestes forces productives, la ciència i la tecnologia aplicada i la qualitat del mateix factor humà, demanen un món obert i un mercat ampli que comporten de forma natural i implacable la globalització de l'economia i conseqüentment de la política, i per tant també dels sistemes jurídics de garanties.

En el món actual, no hi ha possibilitat d'independència política si no hi ha possibilitat d'independència econòmica, pel que analitzar la possibilitat de la independència política a partir de premises falses i la consideració d'un marc inadequat no té cap sentit, perquè no té cap viabilitat. Les nacions petites per si soles no poden existir de forma autàrquica, han de connectar-se amb les altres economies de l'entorn geoestratègic, polític i econòmic al qual pertanyen. El concepte d'independència queda d'aquesta manera circumscrit a la possibilitat real de connectar-se i per tant associar-se en un pla d'igualtat amb les altres nacions, per tal de formar d'alguna manera un espai que tingui la dimensió suficient per a fer possible l'existència d'una economia pròspera, en funció de la seva pròpia exigència d'un mercat suficientment ampli en el qual es pugui desenvolupar el sistema productiu.

Aquesta necessitat de sobreviure en el món econòmic actual i de relació intrínseca, d'obertura i d'un mercat ampli, estableix implícitament la necessitat de compartir a determinats nivells les competències en matèria econòmica, política, de seguretat, etc., i conseqüentment la necessitat d'establir un marc polític comú en correspondència amb la realitat econòmica. I per això, la conveniència d'un Estat degudament organitzat que doni resposta al món real que s'ha de governar, des de la visió del conjunt de les comunitats, nacions, o països que s'hi veuen implicats. No voler unir-se, no voler pactar, no voler cedir sobirania "nacional", en allò que afecta a tots, al conjunt d'una comunitat més àmplia, és equivocat, reaccionari i va contra els mateixos interessos que pretenen defensar-se.

La investigació i el progrés tecnològic.

La revolució social a remolc de la revolució tecnològica

La societat com l'individu tendeixen a acomodar-se a les circumstàncies, encara que sigui involuntàriament: és la llei del mínim esforç i conseqüència d'una "necessitat" d'estabilitat i equilibri naturals. Ara bé, essent com és el món, quelcom en moviment, hi ha un punt d'equilibri diferent per a cada instant de la seva trajectòria, hi ha un punt d'equilibri "ideal" per a cada situació. El moviment introdueix les contradiccions que fan necessari el canvi, no existiria la revolució social si no hi hagués moviment.

La revolució social només és possible consolidar-la amb el canvi que es produeix davant nous factors de producció que modifiquen l'*statu quo* precedent i obliguen a unes noves relacions de producció. Avui més que mai la revolució social és conseqüència sobretot de la revolució tecnològica; hi ha una reciprocitat entre la condició social i la condició científica i tècnica. A un món "ignorant" li corresponen unes estructures, al món científic i tècnic n'hi corresponen unes altres; a un món subdesenvolupat li corresponen unes estructures de poder i unes classes socials, a un món desenvolupat unes altres més d'acord amb el que és "just" en cada moment.

El progrés real depèn de l'ús que es faci de la ciència i la tecnologia. Actualment, el sector de la investigació i de la innovació científica i tecnològica significa una revolució permanent. La revolució social va sempre a remolc seu i només té sentit com una conseqüència seva. De forma que, de fet, els veritables revolucionaris són els qui fan possible aquest progrés amb la millora de les condicions de vida de la societat. Els qui fan possible la ciència i la tecnologia, com l'art, són uns quants homes, molt pocs, que treballen i fan bé llur feina, perquè els agrada allò que fan.

És, per tant, el progrés científic i tecnològic allò que porta el creixement i el desenvolupament de l'economia i el principal factor d'igualitarisme de la humanitat; la societat del demà serà més justa, no gràcies a la solidaritat humana sinó gràcies al progrés tecnològic. Si ens haguéssim de refiar de la solidaritat humana, pobres pobres; tot el que l'home entén per solidaritat no és res més, sovint, que donar una ínfima part del que li sobra, i ho fa més per justificar-se i autocomplaença que no pas per un sentit de justícia social. La solidaritat hauria d'ésser entesa com un acte de justícia social abans que com una caritat mal entesa; però, en l'home, preval d'ordinari l'egoisme i la irresponsabilitat més que la consciència i el sentit de justícia. L'home ordinari és un ésser molt subjectiu, que no té consciència de l'univers del qual forma part, ni entén que la justícia "ideal" a la qual aspira depèn dels seus propis actes.

La tercera revolució "industrial": la revolució informàtica

A més del que suposa la revolució informàtica per la seva incorporació als processos industrials, de producció i de distribució, d'increment de productivitat i qualificació, entre d'altres, s'ha de considerar que la revolució informàtica és també una revolució que és a l'intel·lecte el que la revolució industrial va ésser en el camp d'allò material. De tal forma que, si d'alguna manera es pot considerar que la misèria material només pot ésser eradicada a través de la revolució industrial, es pot considerar també que la misèria intel·lectual només pot ésser eradicada a través de la revolució informàtica.

La revolució industrial és una revolució en el camp de la producció i distribució dels productes; la revolució informàtica és, a més, potencialment, una revolució en el camp de l'intel·lecte. La necessitat de resolució dels problemes materials de supervivència i benestar va donar lloc i fer possible la revolució industrial; la necessitat de resoldre els problemes intel·lectuals i espirituals de la humanitat i de la seva comunicació fa necessària la revolució informàtica. La revolució industrial facilita a l'home la solució dels seus problemes materials, la revolució informàtica el pot fer lliure. La revolució industrial és sobretot una revolució quantitativa, la informàtica és sobretot una revolució qualitativa.

La revolució industrial ha creat un món de coses materials, la revolució informàtica potencia –així ho vull creure– un món de riquesa intel·lectual; permetrà el coneixement de la realitat i, per tant, l'objectivitat, permetrà l'acció positiva i la creativitat en benefici de tota la societat. Com a conseqüència, aquest món de misèria espiritual que té tantes coses que no necessita i tan poques de les que realment li calen donarà pas a una nova aurora dels valors de l'esperit en els quals s'ha de fonamentar la vertadera felicitat humana. La investigació i el progrés científic i tecnològic en tots els camps fan possible el progrés de la humanitat avui com mai abans.

Ambdues revolucions són en aquest punt inseparables; la informàtica s'incorpora als processos industrials i viceversa, i tenen conseqüències en tots els camps: econòmics, polítics i socials. És d'aquesta manera que la revolució informàtica posarà fi a totes les dictadures igual que la revolució industrial va posar fi al feudalisme. La revolució informàtica ha posat fi al sistema "soviètic", de la mateixa manera que la revolució "industrial" va posar fi a la misèria material i els privilegis feudals. Les dictadures no poden sobreviure a la revolució informàtica, i al que suposa, específicament, en el camp de la comunicació "universal". La "tercera revolució industrial" posa a l'abast de l'home la informació i el coneixement adients per l'avenç efectiu de tota la humanitat, i la tasca dels polítics, amb visió global dels problemes de la societat, i conscients del temps i dels cicles històrics, és posar aquest coneixement al servei d'objectius de progrés i de solidaritat.

La revolució informàtica només és possible en un marc de llibertat

La revolució industrial necessitava un marc social que la fes possible i on pogués desenvolupar-se, la revolució informàtica necessita igualment un marc apropiat per al seu desenvolupament, i una característica indispensable d'aquest marc és la llibertat; sense llibertat la revolució informàtica queda coartada, resta inoperant.

Hem parlat moltes vegades del que és la llibertat des de la perspectiva de la iniciativa individual que genera, però molt poques des de la perspectiva del marc que representa per a l'obtenció de l'estímul que és font precisament de tal iniciativa. Sense llibertat no hi ha una informació objectiva, cultura, ni progrés científic. De manera que la societat que no estigui oberta a rebre la informació correcta a cada instant, la ciència, la tecnologia..., és una societat condemnada a quedar obsoleta. La informació, d'altra banda, implica coneixement, i vol dir poder. La informació a l'abast de cada individu farà avançar la humanitat per la via del progrés intel·lectual tant com la revolució industrial per la via del progrés material. Des de la llibertat i la informació es genera l'estímul que mou la societat.

Tant és així, que un poble sense informació és un poble sense estímul i un poble sense estímul és un poble que resta passiu. A l'ésser humà el mou l'estímul, interior o exterior; sense estímul no hi ha creativitat i la gent s'acostuma a tot, fins i tot a la misèria, fins i tot a la injustícia; i al cap d'uns lustres aquestes situacions s'han tornat aparentment normals. Sense llibertat no hi ha vertader estímul, i si un home no se sent estimulat no treballa i es torna un ésser passiu, que s'acomoda a una inèrcia de paràsit. És clar que també es pot estimular l'acció individual des de la propaganda interessada i de fet molt hi ha d'això a la nostra societat; però l'estímul vertader té una qualitat diferent, no és uniforme ni genera accions alienes al seu vertader interès.

A partir d'aquí, allò que mou l'home, moltes vegades, és el creure que és possible millorar la seva situació; i no hi ha res millor per a creure-ho que veure altres homes que lluiten, que s'han emancipat i que han assolit un estadi superior de benestar, materialment i culturalment. Per això mateix, aquells països que restin, voluntàriament o involuntàriament, tancats en si mateixos i que no s'obrin a la influència del món exterior estan condemnats a quedar rессagats. Quan no hi ha estímul ni cultura, l'home resta passiu i alienat, resta impotent en la seva ignorància.

La demografia com a factor econòmic. Recursos naturals i recursos humans

És difícil preveure de què viurà l'home en el futur i què farà. Hi ha però qüestions que tenen una resposta certa, el cicle de la vida: néixer, créixer i morir, és sempre el mateix, i les necessitats humanes, espirituals i materials, són i romandran semblants durant mil·lennis; i a llur satisfacció només s'hi pot contribuir a través del coneixement i l'acció ininterromputs. La societat planifica el seu desenvolupament en relació amb els seus recursos humans i naturals, i posa la tecnologia al servei d'ideals de progrés i de benestar; però tant els recursos humans com els naturals són en cada moment limitats, i també ho és la tecnologia de què es disposa; per aquest motiu, si les necessitats que hom ha d'afrontar fossin il·limitables o creixessin descompassadament no es tindria mai la possibilitat d'exhaurir-les.

En aquest context, un dels temes més importants que ha de resoldre la societat moderna és el de l'increment demogràfic i el del corresponent assentament urbà. Els avenços sanitarioassistencials fan que la mortalitat sigui cada dia menor i la perspectiva de vida cada dia més llarga; tanmateix, els recursos naturals són els mateixos i s'han d'utilitzar racionalment. El creixement demogràfic ha estat realment exponencial (tot i que actualment la civilització occidental s'ha imposat ja el control demogràfic). El control de l'increment demogràfic està unit amb la possibilitat de resolució dels problemes de creixement econòmic i qualificació humana; l'increment excessiu, sense control, en relació amb la riquesa material i els recursos disponibles, comporta inexorablement un empitjorament de les condicions de vida en el conjunt de la població. Per això, la demografia de cada país ha de ser planificada i orientada, com a factor econòmic que és, dins l'estudi general de l'economia; no fer-ho és tant com pretendre solucionar la malaltia sense eradicar-ne alguna de les seves causes més importants.

I si important és planificar el creixement de la població i el seu assentament en el territori, no ho és menys conèixer i planificar, sempre a llarg termini, els recursos naturals i la qualificació dels recursos humans. Els recursos naturals són limitats, els recursos humans, al llarg del temps, poden ser il·limitats; aquests són els més importants, amb ells es transforma a conveniència i racionalment els primers, o pel contrari es malmeten. Els recursos humans tenen un desenvolupament lligat a l'educació i a la cultura, és a dir, al progrés intel·lectual.

El coneixement de les nostres necessitats i de la capacitat material permet avaluar i planificar alternatives i models de societat, el desenvolupament d'aquesta societat i, consegüentment, el seu benestar. La consideració de tots aquests factors: població, assentament i recursos, són aspectes bàsics per a proposar models de desenvolupament veritablement fundats. No és pas que tot això hagi de ser planificat inflexiblement, sinó ben al contrari, perquè el decurs de la història és un fet dinàmic; consegüentment la

planificació ha de ser feta amb ment flexible i tolerant, sense deixar de tenir la perspectiva dels límits i de les possibilitats en què la realitat es concreta.

Els recursos humans són el més important a tot arreu, ara bé, per a la subsistència i per tant la supervivència i el progrés de la raça humana, s'ha de conèixer i respectar el medi natural i l'explotació dels seus recursos ha d'ésser feta racionalment. L'equilibri demogràfic en relació amb els recursos naturals i el medi ambient és fonamental. La destrucció sistemàtica, irracional i salvatge que s'està produint actualment pertot per afavorir un creixement econòmic curt de vista ha de veure's substituïda ràpidament per un comportament responsable que permeti la seva preservació i la de la pròpia espècie humana. L'ésser humà ha iniciat ja la seva pròpia autodestrucció, amb l'imperi de la llei que busca només l'aparent benestar material, és a dir, el creixement i el consum pel creixement i pel consum: pel seu benefici econòmic destrueix el que calgui, a qui sigui i tot allò que s'hi oposa.

L'assentament urbà

El creixement demogràfic afecta el creixement de les ciutats en la seva grandària i en la seva forma, així com l'explotació dels recursos naturals existents a l'abast per al seu avituallament, la preservació dels sistemes ecològics i consegüentment del medi ambient. Pel que, la forma en què es produeix aquest nou assentament urbà ha d'ésser considerada primordial; és a dir, on s'han de localitzar les activitats, la residència i els serveis de la població, amb una planificació que tingui en compte i sigui compatible amb el respecte per les condicions naturals de l'entorn.

El creixement de les ciutats i llur nova construcció, per donar allotjament a l'augment de població i/o a la demanda de millora per raó de l'increment del nivell de vida, és un dels problemes capitals de la societat moderna. La seva resolució equivocada comporta en l'actualitat l'habitatge indigent de milions de persones que malviuen als suburbis que, construïts els últims decennis com a ciutats dormitori al voltant de les urbs, són generadors d'un marc irracional i alienant i consegüentment causa de comportaments de marginació (hostilitat i rebel·lia) inherents al medi. L'assentament urbà, en les ciutats i llur eixample, ha de ser acuradament estudiat en funció d'objectius a llarg termini.

La ciutat no prové del no-res, de cop i volta, la ciutat es fa amb el temps, lentament, amb seny; altrament, el que es faci s'haurà de tirar a terra al cap d'uns quants anys. La qualitat d'una ciutat: el medi urbà, la seva imatge, el seu ambient (els equipaments, els espais d'esbarjo, les places i els parcs, l'equilibri entre l'espai del vianant i el de l'automòbil, la infraestructura adequada...), en definitiva el marc que constitueixen, genera formes de comportament i pautes de ciutadania. Aquest marc de la ciutat, aquest marc escenari on el ciutadà es mou, és per a aquest la base del seu equilibri psíquic i del seu comportament equilibrat. Sense ciutat no hi ha ciutadà. (Les urbanitzacions de segona residència no serien necessàries si l'assentament urbà de primera fos adequat, és a dir, si les ciutats estiguessin ben construïdes).

La ciutat ha de tenir també un límit en la seva grandària, la ciutat no pot créixer indefinidament. La nova implantació d'assentaments urbans ha d'obeir a criteris ben estudiats d'equilibri territorial, a través dels corresponents plans d'ordenació, des de perspectives del marc del territori, marc físic i geogràfic, en relació amb tots els condicionants d'infraestructura de serveis, comunicació, urbanització, orientació, etc. Cada ciutat ha de tenir la dimensió que li correspon, i construir-se a una escala adequada a la de l'ésser humà, a qui ha de servir i per a qui ha de generar l'estímul creatiu i de comportament cívic i responsable.

El desplaçament dels centres del poder econòmic

El sistema econòmic del món antic era un sistema condicionat per l'explotació dels recursos agraris, ramaderia, pesca, etc, i basat en el treball físic de la majoria de la població; la seva supervivència depenia del que ells mateixos cultivaven manualment, o d'activitats i recursos que requerien llur força física. El món industrial, amb la producció mecanitzada, en sèrie, de productes i llur acumulació i intercanvi, esdevé una societat mercantil, del comerç i la indústria, generadora de múltiples aplicacions i productes que serveixen per cobrir part de les necessitats humanes; que funciona amb l'explotació dels recursos naturals i principalment amb aquells d'energètics i en depèn; i que comporta el treball assalariat per a la gran majoria de la gent.

En dependència dels recursos naturals, humans i tècnics, la societat s'ha anat desenvolupant i interconnectant per tal d'assolir un espai suficientment ampli de producció i intercanvi. Ara bé, aquests processos de producció i comercialització i el volum que comporten s'han tecnificat i qualificat de tal manera que requereixen una mà d'obra especialitzada i altament qualificada. La societat actual necessita un factor humà qualificat, sense el qual no podria existir i que fa que allò que més compti sigui el treball cerebral i no el físic. Al món actual, els processos industrials en bona mesura s'han automatitzat; gràcies a aquests processos de producció automatitzats, aquesta societat té un gran potencial d'acumulació de riquesa i benestar, i en ella hi compta fonamentalment el factor intel·lectual. Tot plegat s'ha traduït en la necessitat de més qualificació: educació, sanitat i serveis, per a la majoria.

De forma que, mentre a les societats rurals la terra era el factor de producció més important i el sistema econòmic girava entorn d'aquest fet, i per això el centre mundial de l'economia estava situat en dependència d'aquest condicionament, a l'època industrial, el centre mundial de l'economia es va traslladar en dependència dels recursos i de la producció dels nous productes industrials (per exemple: amb la industrialització es produí un desplaçament del centre econòmic europeu cap al nord, relacionat amb el pas d'un sistema econòmic basat en l'agricultura mediterrània a un sistema econòmic basat en la indústria). Avui, a l'època de l'anomenada tercera revolució industrial, —entre d'altres, l'època de la revolució informàtica—, el centre mundial de l'economia pot estar situat al mateix temps a molts llocs, perquè no depèn ja de les matèries primeres amb què funcionaven els sistemes econòmics del passat, sinó principalment de la qualificació personal i per tant dels recursos humans de què es disposa.

Els cicles econòmics poden ésser controlats

Avui, tot es troba relacionat d'una manera o d'una altra amb més evidència que mai, i un dels camps en què més es manifesta aquesta interconnexió i mútua dependència és el camp de l'economia. Els cicles econòmics són fonamentalment el resultat o la conseqüència dels acords o els desacords que es produeixen al llarg del temps entre els diferents factors econòmics i socials del nostre món, per raons d'índole diversa; en uns casos per causes que ens són imputables i en d'altres per causes que vénen induïdes des de fora. Però contràriament al que creuen molts economistes, aquests cicles econòmics poden ser controlats; el malefici que suposa creure que inexorablement es produeixen alts i baixos, no té cap altre fonament que el d'una història basada en la ignorància i per tant en la impotència, per manca de coneixement i mitjans per a controlar-la.

L'economia depèn de molts factors, i de variables i paràmetres que permeten mesurar-ne el funcionament. El coneixement de tots aquests factors és d'una complexitat extraordinària, entre altres raons perquè són canviants en el temps en dependència de múltiples circumstàncies, entre les quals els canvis científics i tecnològics. Així mateix, la diferent situació en què es troba l'economia dels diferents països i llur mútua influència fa que l'estat de l'economia general depengui no només del que passa a casa nostra sinó també del que passa a fora; i per això cal estar interessat no només en la nostra política econòmica sinó també en la dels altres.

També cal considerar que, fins fa poc, el món es trobava dividit en l'aplicació de diferents sistemes polítics i econòmics: l'economia de mercat del món capitalista, l'economia planificada del món socialista i l'economia de mercat però intervinguda per l'Estat, que volia estar en l'entremig del primer i del segon. Avui, amb la fi del comunisme, tot tendeix al mateix i únic sistema d'una economia de lliure mercat. L'economia de mercat necessita desenvolupar-se i depèn de diversos factors: de la productivitat, el nivell d'atur, la inflació, l'endeutament públic i privat, la capacitat de finançament, els tipus d'interès... I tot això en un món interconnectat a tots els nivells, de manera que el que passa en un lloc repercuteix en tots els altres. Evidentment que en funció del volum i la importància de cada economia s'afecta la resta.

L'estudi de tots aquests factors econòmics i de les seves variables, a través de l'anàlisi estadística i el càlcul de probabilitats, hauria de permetre un coneixement suficient per tal de poder intervenir en cada cas i garantir el desenvolupament i l'estabilitat. El que no deixa de ser difícil, ja que sovint la política econòmica que més convindria mirant a llarg termini no pot ser aplicada perquè hi ha altres problemes, socials o polítics, que a curt termini ho impedeixen. Tanmateix, en la mesura en què es disposa del coneixement de les lleis que regulen el curs econòmic, l'Estat disposa de les dades i mitjans suficients per a controlar-ne el seu decurs.

L'Estat ha d'intervenir per tal de mantenir un marc de desenvolupament econòmic que sigui el més estable possible. Aquesta estabilitat està condicionada per la dinàmica del món modern, pel canvi constant que es produeix a tots els nivells i en tots els àmbits; aquest canvi s'ha de canalitzar mantenint-lo dins de la trajectòria que sigui convenient. Cal conèixer la realitat i preveure'n diferents alternatives —preveient el que pot passar—, per anar sempre davant dels esdeveniments i no pas a remolc d'ells; només així és possible d'evitar els desajustaments perillosos.

Un món de futur treballant o sense treballar? El treball, una necessitat doble i també una benedicció. Un dret i un deure al mateix temps

Marx diu que, mitjançant el treball, l'home actua sobre la naturalesa, la transforma d'acord amb les seves necessitats, però simultàniament, mitjançant el treball, l'home es modela a ell mateix: "es forma", adquireix i desenvolupa en si mateix la capacitat d'executar diverses activitats... "El treball –diu Marx– és en primer terme un procés entre la naturalesa i l'home, procés en què aquest realitza, regula i controla mitjançant la seva pròpia acció el seu intercanvi de matèria amb la naturalesa. En aquest procés, l'home s'enfronta com un poder natural amb la matèria de la naturalesa. Posa en acció forces naturals que formen la seva corporeïtat, els braços i les cames, les mans i el cap per, d'aquesta manera, assimilar-se, sota una forma útil per a la seva pròpia vida, les matèries que la naturalesa li brinda. I alhora que actua d'aquesta manera sobre la naturalesa exterior a ell i la transforma, transforma la seva pròpia naturalesa, desenvolupant les potències que dormiten en ell..." Karl Marx, *El capital*, llibre 1, tom I, edició especial, pàg. 130.

El treball centra tota la història de la humanitat. Marx explica com, a través de treballar i transformar la natura exterior a l'home, al mateix temps, aquest transforma la seva pròpia naturalesa, fent-se i desenrotllant les seves qualitats. A través del treball l'individu es crea a si mateix, l'home desenvolupa les seves possibilitats a través de l'exercici, l'home que roman aturat malmet el seu propi desenvolupament. De tal forma que el treball és per a l'home una necessitat doble, per a sobreviure i per a fer-se a si mateix; per això, el treball és el primer dret i deure de tot individu, perquè és la seva primera necessitat tant per a la seva supervivència com per a la seva pròpia transformació. Aquells qui veuen el treball com una maledicció no han entès res de com està fet l'home, ni de com es transforma. L'èsser humà no té altra alternativa ni possibilitat de progrés que aquella que es produeix a través del treball; el treball no té alternativa, no és una maledicció, sinó per contra allò a través del qual es crea.

L'home es fa, es construeix, a través del treball, podrà ser una classe de treball molt diferent de l'actual, serà més creatiu (l'home esdevindrà creador) però serà treball. No hi ha alternativa: el creador es crea, alhora, a si mateix. Per aquest motiu si hi ha, per a cada individu com per a la societat, quelcom més necessari que cap altra cosa és poder treballar, perquè el treball és el mitjà gràcies al qual l'home es transforma a si mateix. En aquest sentit, l'home tindrà sempre la necessitat del treball. I és per això que és tant un dret com un deure, en la mesura en què tot individu té uns drets en relació amb la pròpia supervivència i desenvolupament, així com té unes obligacions respecte a la societat en la qual viu.

Caràcter social del treball

El marxisme diu molt encertadament que la producció i la distribució de béns té caràcter social, perquè l'home no treballa aïllat sinó dins una societat que es troba tota ella relacionada, encara que no se'n tingui consciència. El caràcter d'aquesta producció i distribució de béns té un caràcter social ja que és una producció i distribució que té lloc en el context d'unes condicions que afecten tota la societat. El treball de l'home és el factor principal en la producció i la distribució de béns i serveis d'una societat, així com del propi desenvolupament humà, i per això, en correspondència, el primer i més important manament del socialisme és el de treballar perquè es considera l'element central de l'existència. Aquell qui treballa és un individu social, aquell qui no, és un home insolidari; el treball és el paràmetre que serveix per a avaluar la contribució, la solidaritat de cada individu, al progrés de la societat. D'aquesta manera, el treball hauria d'ésser el principal punt de referència en qualsevol societat.

Així mateix, el treball és l'element ordenador, per a cada persona, de la seva existència i de les seves possibilitats. L'individu no és o deixa d'ésser quan pensa el que vol o el que pot ésser, sinó quan es realitza a través del treball fent quelcom; és aquest treball el que li permet d'obtenir una resposta a les seves necessitats. “L'obrer –afirma Marx– no es limita a fer canviar de forma la matèria que li brinda la naturalesa, sinó que, al mateix temps, realitza en ella el seu fi que ell sap que regeix com una llei les modalitats de la seva actuació, i al qual ha de supeditar necessàriament la seva voluntat.” (Karl Marx, *El capital* (1967), llibre 1r, tom I, Fondo de Cultura Económica, Mèxic, 1959, tr. de W. Rores, pp. 130-131).

Per totes aquestes raons, s'ha de desenvolupar una cultura del treball, el treball és el principal element ordenador de l'existència humana i de la societat, i és mitjà per al desenvolupament llur. El treball és centre de l'activitat de l'individu, i és l'única alternativa revolucionària perquè canvia les persones i les coses, i per això s'ha d'arribar a ser capaç de fer-lo ben fet. “El treball ens farà lliures” deien els revolucionaris del 17, i tenien raó, perquè és el millor mitjà de progrés. El treball hauria de quedar garantit en totes les societats, garantit per a tothom, i per aquest motiu s'ha de buscar la forma de repartir el treball que hi ha, no només per raó de l'interès econòmic sinó com a eina imprescindible per a construir la humanitat. El treball és el mitjà necessari que s'ha de realitzar per tal que, al mateix temps que cooperant al progrés de la societat, l'individu pugui arribar a assolir els seus propis requeriments de realització personal.

Sobre el treball i el capital

En *Treball assalariat i capital*, un dels famosos assajos d'economia política de Marx, aquest sosté que el capitalisme comporta l'apropiació de les plusvàlues que genera el sistema productiu per part del propietari dels mitjans de producció, l'empresari o capitalista, a costa del treballador, proletari, que l'únic que fa és vendre la seva força de treball a canvi d'un salari que només li permet sobreviure. Un dels grans temes del marxisme ha estat aquest, el de considerar que és del treball d'on deriva fonamentalment tot el procés productiu i tota la riquesa que es genera, tot i que després és el capitalista qui de fet s'apropia els beneficis i plusvàlues. Aquesta teoria s'elabora, en part, a partir d'una filosofia "socialista" del món econòmic i social que prescindeix de la realitat de la pròpia condició humana, al considerar que tot val el mateix i que tots som iguals; al prescindir del principi de "desigualtat" —per raó de les seves diferències— que mou el món, de les diferents iniciatives i responsabilitats dels individus i de les diferents capacitats que tenen i dels riscos que estan disposats a assumir.

La consideració de la propietat dels mitjans de producció en cada fase històrica ha constituït un dels punts principals de l'anàlisi marxista i ha centrat el problema de l'antagonisme de classes en la societat capitalista —entre els diferents interessos que hi ha—, pel fet que una minoria d'individus són propietaris dels mitjans de producció i que la majoria depèn d'ells. Tanmateix, com s'ha vist, en la història recent, en el socialisme marxista portat a la pràctica, ésser copropietari de tot (la propietat social dels mitjans de producció) en realitat ha comportat no ésser propietari de res, i tant era treballar molt com poc, ser responsable com no ser-ho. De fet, al sistema alternatiu ideat per Marx només hi havia un empresari, l'Estat, i tothom guanyava un sou, fixat per ell (sense vagues), que amb prou feines donava per a viure.

Les plusvàlues, que en el socialisme marxista anaven a parar a l'Estat, s'empraven, decidit per quatre, sense democràcia, per al que més convenia: normalment era bombes nuclears i tancs. En correspondència, el nivell i qualitat de vida eren dels més baixos del planeta, les ciutats soviètiques eren les més contaminades, els serveis no tenien cap qualitat, i l'individu era tractat com un número, sotmès al caprici dels reguladors i planificadors de torn: la Nomenklatura. En definitiva, molt pitjor que en el capitalisme; en aquest, el treballador pot estalviar i invertir, i acabar sent un soci accionarial de les grans empreses del país i, per tant, obtenint també un benefici proporcional d'aquestes.

En un món en llibertat és inevitable que, d'acord amb les diferents característiques (capacitat, iniciativa i responsabilitat), hi hagi sempre en el camp economicoempresarial, com en tots els altres camps, uns homes més emprenedors que d'altres, —segurament aquests altres tindran una iniciativa i creativitat superiors en altres camps—. Aquestes diferències comportaran sempre, inevitablement, una assumpció de riscos diferents que, en funció del

resultat de l'activitat econòmica, farà que mentre uns estiguin remunerats a través d'un salari els altres ho estiguin en dependència d'uns resultats empresarials. Que sigui una cosa o l'altra depèn fonamentalment, en el món d'avui, de la iniciativa, treball i responsabilitat de cadascú.

La propietat dels mitjans de producció. Els seus nivells individual i social

La propietat dels mitjans de producció determina el caràcter de tot sistema productiu i les seves contradiccions, condicionant la seva organització així com l'apropiació de les plusvàlues que genera. Segons Marx, l'existència de la propietat privada en el capitalisme constitueix la contradicció fonamental que fa necessari el canvi a una societat socialista, en què sense contradiccions de classe el desenvolupament de les forces productives es produeixi de forma flexible... i acabi suposant el factor de superioritat definitiu sobre el sistema precedent.

Tanmateix, com s'ha vist en el comunisme, construït a partir de la teoria del socialisme marxista, quan s'està en una societat en la qual s'ha eliminat la propietat privada, el seu caràcter social en la pràctica tampoc existeix. Allò que en teoria és de tothom en realitat no és de ningú. Al final hi ha uns senyors que actuen com a gestors i que decideixen com si en fossin els propietaris; però que tampoc en tenen cap cura, perquè també guanyen un sou, un salari, més o menys elevat, i no els afecta directament que dels mitjans de producció se n'obtingui una productivitat, i/o rendibilitat, o una altra. I també hem vist com en aquest socialisme marxista i pel fet subsegüent que es deriva de la mateixa organització de la societat, també hi ha uns que tenen més que els altres, uns que manen i uns altres que obeeixen, uns senyors que decideixen i uns altres que no hi pinten res.

Que els mitjans de producció hagin d'ésser privats o no, és un tema que el temps anirà mostrant, en qualsevol cas sembla que un règim mixt de propietat és el que millor es justifica individualment i socialment. La societat ha de considerar les coses tal com són, l'individu social és quelcom concret i els interessos individuals i els socials han d'ésser tinguts ambdós en compte, de forma que hi ha d'haver un nivell de propietat individual com també un règim de propietat social o pública, que permetin assolir determinades cotes de "benestar" en cada àmbit: tant l'individual com el col·lectiu.

En abstracte tot és de tothom: el coneixement, la saviesa, les riqueses..., l'univers creat és de tota la humanitat present i futura, però després depèn de cadascú el que això es concreti en quelcom real per a ell i per a la societat a la qual pertany; la seva diferent iniciativa i la inherent diversitat que deriva de tota societat plural farà la resta. De fet, hi ha una dinàmica al món que es produeix a partir del principi de la diferència i "desigualtat" entre totes les espècies vives i també entre els individus de cada espècie. Les diferències entre els individus són de tot ordre (físic, intel·lectual i moral) i això comporta diferents aptituds, actituds, consciència i responsabilitat. Per això mateix, al costat del dret a una vida digna, cal consagrar el dret a la propietat privada, intel·lectual, etc., que la mateixa iniciativa humana comporta com a característica que deriva de la seva pròpia identitat. El "tenir" no només té una dimensió en el camp material sinó també en l'intel·lectual, artístic o ètic, i també en aquests camps la mesura del seu valor ens diferencia els uns dels altres.

A l'inici de la societat civil, de la seva primera constitució i organització, hi ha dues "institucions" que es creen per tal de donar-li estabilitat: l'una és la propietat privada i l'altra el matrimoni. El matrimoni s'institueix per posar ordre en el camp afectiu, sexual, del dret successori..., d'una gran complexitat, i que cal regular pel bé de l'individu i de la societat. La propietat privada constata les diferents aptituds, iniciatives i responsabilitats.

Obligació a la inversió productiva

La societat ha de regular de forma adient, en benefici de la majoria, el resultat de qualsevol sistema econòmic, amb independència de qui sigui el propietari dels mitjans de producció. No és de fet tan important qui és el seu propietari sinó com els utilitza, i com s'empren els beneficis que s'obtenen. Per aquest motiu, tan important és considerar la propietat dels mitjans de producció com què es fa de les plus-vàlues que generen, perquè si l'Estat se les apropia, fent-ne un mal ús, pot ser pitjor que quan resten en mans privades. Interessa garantir que la inversió que es faci, de la riquesa generada pel conjunt del sistema, sigui una inversió útil per al progrés de la comunitat. L'Estat així ho hauria d'incentivar fiscalment, pel que s'hauria de primar la inversió productiva i gravar la improductiva.

L'Estat ha d'establir normes a través d'una legislació adient que garanteixin que el resultat econòmic ha de revertir en una inversió que sigui productiva, que estigui dirigida a assolir objectius de bé comú, que creï treball i riquesa, i que tendeixi a satisfer les necessitats de la societat, creant aquells equipaments i serveis que aquesta ha de posseir mínimament. I per aquesta raó també, la mateixa empresa privada ha de ser concebuda, a més de centre de treball, com un centre de formació i desenvolupament personal, econòmic i cultural.

Certament, l'home transforma la natura i assoleix la possibilitat del seu propi benestar mitjançant el treball. Al mateix temps, amb el seu treball, el sistema productiu genera una riquesa amb la qual s'amortitzen els béns de capital, es retribueix el treballador i s'obté una plusvàlua que constitueix el benefici. En el sistema capitalista, part d'aquest benefici es destina a pagar impostos, part es reinverteix per millorar l'empresa i part es distribueix entre els socis capitalistes. Però per tal que aquesta organització sigui el més justa possible, tot individu hauria de poder participar en la propietat efectiva dels mitjans de producció d'una forma concreta i en la seva direcció econòmica a través de l'elecció dels òrgans d'administració corresponents: s'hi ha de sentir lligat i amb responsabilitat directa.

S'ha d'aspirar que totes les persones tinguin el dret de participar activament en les decisions econòmiques, culturals i polítiques d'una societat, per poder ésser i sentir-se individus plenament integrats, quelcom més que un objecte; tot i que, només una formació adequada permetrà definitivament que aquest dret sigui efectiu i no tan sols formal. En molts casos, el treballador continua essent considerat com una mercaderia, sense autonomia, i l'únic que pot fer és vendre la seva força de treball a un preu o a un altre segons el mercat de treball. Tanmateix, en l'existència humana hi ha dos estadis clarament diferenciables que comporten diferents dependències: l'estadi de la subsistència i el del benestar. En relació amb els quals, m'atreveria a definir (modificant la concepció del segle XIX i marxista del terme *proletariat*) que proletari avui seria aquell qui ha de treballar per a sobreviure, sense poder escollir; i no aquells altres qui poden escollir i que mitjançant llur treball no solament subsisteixen sinó que també obtenen el benestar material i espiritual desitjat.

El centralisme democràtic? El pluralisme i la descentralització. El socialisme democràtic

Al llarg del temps, el món ha pogut experimentar i contrastar la teoria i pràctica de diferents sistemes econòmics imposats i aplicats d'una manera o altra. En el seu conjunt, se'n poden extreure diferents conclusions:

La societat ha de comptar amb una organització política, social, econòmica, etc, que es pugui observar, comprendre i controlar. I per això, sempre ha estat més fàcil imaginar i dirigir el que pertoca des d'una concepció centralista, uniforme i monolítica, que permetre el lliure joc plural d'aquesta societat, des dels seus diferents àmbits d'autonomia.

D'aquesta manera, l'organització centralista de la societat es podia correspondre amb un món on les coses anaven molt a poc a poc, amb un món aturat en el qual calia imaginar i entendre el seu ordre, per a poder controlar-ne els esdeveniments, que havien de servir el poder establert. Passaven poques coses i duraven molt de temps.

La societat actual canvia molt ràpidament i hi cal una organització descentralitzada i flexible, a prop del ciutadà, que s'acomodi constantment als canvis que es produeixen. La societat del passat era menys plural en els seus interessos que la d'avui, a aquesta li és imprescindible l'estímul que genera la llibertat, sense llibertat i l'estímul que fa que els homes investiguin i treballin no hi ha progrés. Per això, sense aquestes condicions, la societat no pot progressar al mateix ritme que aquelles on sí que hi ha un marc adequat que facilita la iniciativa lliure i creadora de tot individu.

La societat oberta, el pluralisme i la descentralització són una mateixa cosa. En el món d'avui, aquestes condicions constitueixen una necessitat imperiosa: a les raons econòmiques i humanistes que ho fan necessari, s'hi sumen ara les raons de la revolució informàtica i de les comunicacions i el seu corresponent desafiament. El "centralisme democràtic" de la societat marxista era un concepte contraposat al del "moviment" que presideix avui totes les coses, i constituïa en si mateix un fet irracional.

.....

La societat, a través de la seva experiència històrica, ha anat adquirint consciència de la teoria i pràctica del marxisme, així com també, en la seva confrontació intrínseca, dels dèficits i de les virtuts del capitalisme. A la vegada, el coneixement efectiu de les lleis que regulen el món econòmic fa necessari que aquestes es tinguin en compte; d'aquesta manera, l'ortodòxia ideològica dóna pas al pragmatisme que la necessitat imposa. De forma que a tot arreu, en la mesura que la realitat econòmica es fa cada vegada més assequible al coneixement i permet cada vegada més la seva regulació, hom formula i aplica polítiques per aconseguir-ne llur control.

Avui, el capitalisme del món occidental ha abandonat el *laissez faire*, igual que els països excomunistes la planificació centralista. Tanmateix, des d'ambdues posicions l'Estat intervé per regular els processos econòmics. El capitalisme s'ha tornat molt més intervencionista que no era, igual que el postcomunisme tracta de trobar altres vies que substitueixin el "centralisme democràtic" que tants fracassos va recollir. El món es mou, d'alguna manera, des dels seus dos extrems vers un socialisme democràtic.

En conjunt, l'alternativa del socialisme democràtic pressuposa l'estat de dret configurat democràticament, per tant, un marc de llibertat i un règim democràtic. El marc de la llibertat és un marc irreductible per a l'exercici de la lliure responsabilitat individual, i el règim democràtic la garantia de l'estat de dret configurat al servei de tota la societat i, consegüentment, de l'imperi de la llei per a tothom sense privilegis ni excepcions. Vol dir també, anant més enllà, la concreció de la divisió dels poders i de la seva mútua independència.

En definitiva, socialisme democràtic ha de significar llibertat i justícia a través d'un sistema polític directament vinculat al poble i als seus representants; elegits de forma el més directe possible, sense intermediaris ni mediacions partidistes ni corporatives de cap classe. I en què l'exercici de la llibertat individual i social ha de quedar emparat per les lleis. Al mateix temps que hi ha d'haver l'exigència d'una justícia social, dret dels pobles, que tingui en compte, per sobre de l'interès egoista, l'interès de tota la societat i que en funció d'aquest planifiqui la resolució dels seus problemes de manera solidària.

De les condicions econòmiques i socials en deriven sistemes polítics que en conjunt han anat evolucionant a través del temps fins als nostres dies, des de posicions d'autarquia i absolutisme a d'altres de més obertes, integradores i democràtiques.

El progrés i la riquesa de les nacions depenen de la creativitat humana.

II

L'ECONOMIA DE MERCAT. ECONOMIA I PLANIFICACIÓ

La democràcia, l'estat de dret i l'economia de mercat

Els fets econòmics, —com qualsevol altre aspecte de la civilització humana—, són fets històrics, és a dir, estan inserits dins l'evolució de la societat i es produeixen com a resultat de la confluència de factors de diversa índole. La història dels Estats Units no és la història d'Europa com no és la història de la Xina. Els fets i les idees arrenquen des de moments diferents i els factors que hi incideixen són també diversos. A partir d'aquí, hi ha períodes i cicles d'un signe o altre en tots els camps d'una societat en evolució a través del seu curs i de la seva experiència, i a un període on predominen unes idees i uns fets sovint li succeeixen altres per reacció amb la tendència precedent i/o per connexió amb aquesta. Com a conseqüència, d'acord amb diferents circumstàncies i ideals (d'humanitat i de solidaritat) els diversos Estats s'han procurat models econòmics diferents, aquests models econòmics presenten tots, per llur anàlisi, aspectes bàsics semblants.

La societat moderna organitza el seu sistema polític i econòmic a partir d'una realitat plural d'interessos, i es conforma a través de la democràcia, l'estat de dret i l'economia de mercat. L'economia de mercat és a les democràcies del món occidental el que l'economia "planificada" al món comunista. En l'economia planificada, les necessitats que s'han de cobrir les determina l'Estat, per a tothom, de forma centralitzada i monolítica, l'Estat decideix el que s'ha de produir i per tant consumir, la informació que el ciutadà ha de tenir, i fins i tot el que convé que pensi en funció d'un bé comú predeterminat per quatre. En l'economia de mercat és aquest el qui determina, desenvolupa i aclareix les necessitat que s'han de cobrir i el qui s'encarrega de satisfer-les a través de l'oferta i la demanda que s'estableix lliurement; això pressuposa un mercat prou ampli, obert i plural.

El mercat és el punt de trobada i en certa forma de confrontació de totes les iniciatives que tenen per objectiu la satisfacció de les necessitats individuals i col·lectives, i el punt en el qual reben la seva acceptació o el seu rebuig en funció de llurs característiques: qualitat, preu, etc. L'economia de mercat no es refereix només a un mercat de coses materials, sinó que és també el punt de confluència de totes les iniciatives de la societat per tal de satisfer el que aquesta demana, sigui en el camp dels béns de tipus material, intel·lectual, artístic o espiritual. L'economia de mercat s'estableix sobre la base de considerar la llibertat de l'individu i les seves necessitats com allò més important que cal respectar i satisfer respectivament des del pluralisme i la diversitat, sense monolitisme ni dirigismes de cap classe. Pel que cal preservar el seu caràcter, impedit les situacions de monopoli o de prevalença, així com la desinformació o (el que és el mateix) la informació interessada; l'economia de mercat perquè ho sigui requereix una oferta i una demanda que facin possible la lliure competència, sense monopolis.

La riquesa de les nacions

L'avanç de la humanitat es produeix com a conseqüència de la superació de les seves limitacions: materialment, intel·lectualment, i en el seu progrés moral i ètic. El coneixement fundat i el més científic possible de la realitat, a través de la investigació, experimentació i descobriment en tots els camps, permet aquesta humanitat avançar. Perquè sigui un avanç real i constatable cal que sigui el de tots. I perquè sigui possible, cal "invertir" enormes quantitats de talent i estudi, i per tant, en formació i de capital; pel que només és possible si s'inverteix en investigació i desenvolupament i si es disposa de la gent qualificada per a fer-ho. No hi ha riquesa comparable a aquella que deriva de la inversió en investigació i les seves aplicacions resultants.

De manera que la investigació i el coneixement aplicat que se'n deriva són la base del progrés de la humanitat. El desenvolupament de les forces productives, en la confrontació de l'home amb la natura, constitueix la base del progrés. Amb aquest, unes solucions deixen pas a unes altres i l'economia ha d'adaptar-s'hi. La superació dels problemes i necessitats de la humanitat amb el descobriment i la incorporació de nous productes i serveis, adients a tal objecte, estableix automàticament una demanda d'aquell nou mitjà descobert, que genera en correspondència tota una nova economia.

A partir d'aquí, el creixement de tot sistema productiu és una necessitat intrínseca del seu funcionament que va lligat a l'increment de la productivitat que els avenços tecnològics comporten. L'increment de la productivitat és condició indispensable de tot sistema econòmic, sense el qual es perd competitivitat i conseqüentment mercat. I és a partir del moment en què per raó del creixement econòmic derivat es supera el sostre de les necessitats mínimes que comença la possibilitat d'estalviar i d'una inversió selectiva. Si no hi ha creixement no hi ha riquesa que es pugui repartir.

En conjunt, el creixement depèn del grau i qualitat de la industrialització, aquesta pressuposa tecnologia i innovació, i requereix homes preparats, capital financer, infraestructures adequades... La industrialització és un procés sense fi, pel que la investigació i la inversió paral·leles hi són indispensables. I demana també un mercat ampli, el més ampli possible en correspondència amb la capacitat productiva. La industrialització és el requisit indispensable per al creixement econòmic.

D'altra banda, l'increment de la productivitat i la competitivitat està lligat al que passa als altres llocs; el qui produeix més i millor és el qui triomfa, el qui no pot seguir el ritme pereix. De forma que una característica de tot procés econòmic és que s'estableix una relació a escala mundial dels sistemes productius dels diferents països; i per això, cada país ha d'escollir aquells camps en què pot ser més competitiu d'acord amb les seves condicions i

recursos. Les conseqüències de ser més competitiu i d'una major productivitat ho afecten tot: els preus dels productes, els beneficis, els salaris, etc., conseqüentment el nivell i qualitat de vida.

D'alguna manera s'ha de concloure que el progrés i la riquesa de les nacions depenen fonamentalment de la creativitat humana, ja que és a través de la investigació i les seves aplicacions que es deriva l'avanç en tots els camps i en particular els processos d'increment de productivitat, qualificació i nivell de vida. Però també depèn de l'organització del treball en relació amb els altres factors productius que concorren en cada moment històric i per tant del sistema instituït: del sistema polític, econòmic i social, (ja que els defectes del sistema ho arrossegueu tot). Per fer-ho possible i per aconseguir el funcionament òptim del sistema econòmic social i la utilització i desenvolupament millors dels seus factors de producció, la qualificació humana és el més important.

L'estat del benestar

El progrés de l'home i de la societat o es produeix i es concreta en ells mateixos —a nivell de qualificació personal i social— o és com si no existís, ja que el progrés material en el qual hom viu no és més que un marc que li permet desenvolupar-se o no; el progrés de la humanitat és el progrés de l'home, no el de les coses que el rodegen, si bé aquestes poden constituir una circumstància favorable o desfavorable. Pel que s'ha de considerar que el progrés de la societat és sempre relatiu, perquè només compta realment el que l'home assoleix al llarg de la seva vida, i aquesta és sempre un procés cíclic, en què el néixer i el morir són irrefutables.

De forma que el futur continua presentant a l'home el repte del seu propi progrés, per a cada individu, a cada època i a tot arreu. La lluita pel progrés de la humanitat i la vigilància en aquesta lluita continuarà ocupant la història de la humanitat. No hi ha cap situació que pugui considerar-se consolidada definitivament, aquells qui creuen que el progrés assolit és definitiu no han entès res de com funciona el món. El creure que la lluita per la transformació de la naturalesa humana o el mateix progrés material són irreversibles constitueix un greu error. L'home ha de viure sempre atent, sempre expectant, la seva lluita no té fi.

De la mateixa manera, la seguretat social, les pensions, el salari d'atur, les obres socials, etc., són conquestes obtingudes en la lluita pel reconeixement dels drets i la dignitat de l'home, tanmateix aquestes conquestes no són irreversibles; s'hauria de mirar que fossin perdurables, però, de garantia, no n'hi ha cap, tot depèn del nivell de riquesa i justícia social en cada moment. No hi ha res que sigui per sempre, tot és circumstancial, i no hi ha res pitjor que adormir-se sobre els llorers creient que el més important ja està fet. La riquesa és efímera, i els pobles que no estan sempre alerta acaben abatuts per llurs dèficits més que per circumstàncies alienes.

Implícitament, hi ha un cert contrasentit entre ambdues coses, el progrés de l'home i el seu benestar i seguretat. En un cert sentit, es podria dir que la recerca desproporcionada de la seguretat comporta sempre pèrdua de llibertat i que romandre en el benestar comporta una pèrdua de la necessitat, condició *sine qua non* per al seu propi progrés. La incertesa i en certa manera la inseguretat és una condició necessària per a l'evolució de l'espècie humana. La vida és una aventura, malgrat l'assegurança que tots voldríem tenir contra l'infortuni o la desventura, i qui no està sempre alerta davant les vicissituds i els imprevistos que la dinàmica del món comporta acaba engolit per aquesta. Sovint, el qui ho vol tot assegurat s'oblida del propi deure, però, això sí, es refia del que correspon als altres, principalment a l'Estat. D'aquesta manera, l'objectiu mal entès de l'Estat benefactor acaba essent el de servir tot un món de paràsits, els quals provocaran, sens dubte, des de dins mateix d'ell, la seva autodestrucció. El millor estat del benestar que hi pot haver és aquell que garanteix el treball i la responsabilitat al més gran nombre de ciutadans.

La planificació

És difícil governar bé; per fer-ho, avui més que mai, cal conèixer el millor possible el funcionament del sistema econòmic. Aquell qui no sap sumar no pot distingir entre qui suma bé i qui malament. El món s'ha anat fent petit, i l'home disposa actualment de mitjans que permeten en bona mesura el coneixement de les lleis econòmiques i un cert control de les condicions de llur desenvolupament.

Planificar vol dir veure què s'ha de fer, quines són les prioritats que hi ha en funció dels recursos de què es disposa, i vol dir també, veure de quina manera s'ha de dur a terme allò que s'ha decidit, amb l'estratègia més convenient que s'ha de seguir. La planificació ha de comportar fonamentalment la previsió de les reformes necessàries per a dur a terme en cada moment la política que millor serveixi els interessos generals. Cal planificar les alternatives en funció dels objectius que la societat es fixa en tant que és possible assolir.

Al governar un país s'han d'establir uns objectius i unes prioritats que, en bona lògica, haurien de correspondre's amb l'interès general. De fet, per a arribar al poder polític i governar cal una interpretació determinada de la realitat que es vol transformar i un programa de govern que expliciti la tasca que es vol realitzar i els objectius que es volen aconseguir. Essent un objectiu important, entre d'altres, el de la millora de les condicions "materials" de vida de la població, per aquest motiu, és necessari oferir una alternativa de progrés realista, basada en un coneixement efectiu del funcionament del sistema econòmic.

La política econòmica ha de fixar les seves prioritats, però no de mode rígid i inflexible, ans al contrari, sabent que l'evolució dels factors econòmics farà necessari adequar constantment el plantejament que es faci a aquesta realitat canviant. I de la mateixa manera que es projecta una política econòmica també cal fer-ho en tota altra activitat. En urbanisme, per exemple, s'ha de planificar per veure com és possible organitzar el territori en funció de l'equilibri territorial necessari: on s'ha de construir les noves ciutats, l'eixampla de la ciutat antiga i com s'ha de produir la seva reforma, així com quina serà la gestió que s'haurà de dur a terme per fer-ho possible.

Planificar vol dir racionalitzar l'activitat humana, fent les coses amb ordre, segons unes prioritats determinades i d'acord amb les possibilitats de cada moment. I aquesta funció no és exclusiva de l'Estat des d'una concepció "teocràtica" i centralista, sinó de les diferents corporacions democràtiques cadascuna dins l'àmbit de llur competència, sense perjudici de la coordinació que s'hagi de produir entre elles.

L'anàlisi econòmica

Històricament, l'anàlisi econòmica s'ha desenvolupat en relació amb els seus diferents aspectes:

1r. L'anàlisi "microeconòmica"

Estudiant sobretot l'economia des de la perspectiva de l'acció de l'individu en el marc de l'empresa privada; perquè sota qualsevol circumstància aquest és sempre un factor determinant en relació amb els altres factors de producció. Així també com des de la perspectiva de la relació de cada empresa amb les altres dins de cada àmbit en el que s'interrelacionen i del mercat al qual serveixen.

Al respecte cal assenyalar: que la salvaguarda de la iniciativa de l'individu com a principal agent del espai econòmic, dintre d'un sistema en llibertat, és un tema bàsic; sense la seva iniciativa i la seva imaginació, —en el camp de l'activitat econòmica com en tots els altres camps de l'activitat humana—, no hi ha cap possibilitat d'èxit. Si no hi ha llibertat d'iniciativa el sistema econòmic resta sense responsabilitat, perquè aquesta va lligada a la llibertat individual.

La iniciativa de l'individu, en el sistema productiu i en la creació de riquesa, és tan important com la de l'Estat en allò que a aquest li correspon i ha d'ésser reconeguda i respectada, dins un marc que garanteixi el seu bon fi en relació amb el col·lectiu general, ambdues iniciatives no són incompatibles. La iniciativa individual és el principal factor de progrés d'una economia; l'Estat, té el deure de fer que aquest progrés repercuteixi en benefici de tota la societat.

2n. L'anàlisi "macroeconòmica"

Estudiant la societat en conjunt i les variables generals que condicionen interrelacionades entre si el funcionament econòmic, així com la intervenció de l'Estat per tal de regular adequadament el sistema; al passar de considerar el fet econòmic des de la perspectiva de l'empresa privada, en funció de l'interès privat, a la seva consideració com un fet social i d'interès públic. L'individu, inserit en un ordre social determinat, ha de saber reconèixer el marc "benefactor" que l'Estat està obligat a crear per tal de preservar l'interès general sobre el privilegi indegut i l'extorsió.

Tanmateix, la iniciativa de l'Estat ha de quedar clarament definida, sense que es pugui desenvolupar a caprici del governant de torn. I per aquesta raó, d'una banda, ha de comportar la creació d'un ordenament jurídic que garanteixi un marc de relacions econòmiques just i la riquesa que es creï vagi dirigida a assolir els objectius que el bé comú demana; i, de l'altra, ha de procurar organitzar i gestionar una bona administració dels afers que li són propis,

creant els serveis generals mínims que facin possible el desenvolupament equilibrat de la societat.

3r. L'anàlisi dinàmica

Estudiant l'economia com el fet dinàmic que és, tot tenint en compte les diferents etapes del seu desenvolupament. En particular, en relació amb el factor tecnologia, és a dir, com s'utilitza el mitjà tecnològic i la relació de dependència i d'automodelació de l'individu que s'hi relaciona.

Un sistema econòmic, com tot allò que té vida, és a dir, que es mou, ha d'ésser flexible; no poden establir-se condicionants inamovibles que comportin la seva rigidesa, perquè llavors, el fet dinàmic i constantment canviant que és l'activitat econòmica, es veu impedit i acaba paralitzat.

4t. L'anàlisi dels factors psicològics

S'ha de dir que aspectes en aparença irracionals, —ja que ben mirat no ho són—, poden influir sobre la marxa econòmica de forma decisiva, distorsionant el que en teoria podria preveure's donades unes condicions determinades, i impedit que el fet econòmic pugui qualificar-se de científic perquè escapa totalment d'allò que és racional.

I per aquest motiu, tenint en compte que les previsions econòmiques es veuen sotmeses a l'albir del fenomen psicològic, que condiciona el comportament social d'una forma determinant, cal l'estudi del factor psicològic, de la manera amb què intervé en l'activitat econòmica, la interfereix i la condiciona.

L'anàlisi microeconòmica i macroeconòmica són aspectes que han estat i són estudiats amb profunditat, no així l'anàlisi de l'economia com a fet dinàmic i dels factors psicològics que l'afecten.

Marc econòmic

Qualsevol bon observador que hagi visitat la Unió Soviètica o la Xina, l'Índia o Egipte, els Estats Units o Anglaterra, i hagi reconegut i contrastat una mica el que és la realitat dels seus diferents models de societat i especialment econòmics, haurà pogut constatar la necessitat de:

1. Llibertat. L'activitat econòmica necessita un marc general de llibertat, en el qual la iniciativa de l'individu és tan o més important que la de l'Estat. El factor humà és el més important factor productiu.

2. Flexibilitat. Necessitat d'un marc que permeti unes relacions flexibles entre tots els factors de producció, perquè el fet econòmic no és menys fet dinàmic que qualsevol altre aspecte de l'existència i de l'evolució d'una societat. El fet econòmic és un fet dinàmic i no estàtic. No hi ha estadis de permanència ni en el benestar ni en la seguretat i garantia de la subsistència, com no n'hi ha en qualsevol altre aspecte de la vida.

3. Interrelació. El món econòmic està cada dia més interrelacionat en producció i en mercats; es fa cada vegada més abastable i més controlable. Pel que les relacions econòmiques s'han de contemplar des d'una perspectiva global i interrelacionada en què sobreviurà el més qualificat i capaç, és a dir, el que tingui unes estructures productives millors.

No són vàlids a llarg termini els egoismes corporativistes ni curts de vista, que no duen més que a l'atur i a la misèria. El que compte és conèixer la realitat i transformar-la, amb dinamisme, amb coratge, amb la pròpia aventura personal. Només des del coneixement i la imaginació, el treball i el risc, es poden conquerir fites de benestar material i espiritual més elevades.

La política macroeconòmica i la microeconòmica

Les decisions que en política econòmica sovint es prenen afecten tant la macro com la microeconomia. Tot i que, en general, un només es fixa en les macromagnituds, la política econòmica ha de tenir en compte la seva aplicació concreta, i per tant, l'economia a escala de cada empresa i sector, ja que és a partir d'aquí que provenen els resultats macroeconòmics.

Per aquest motiu, l'Estat ha de crear, entre d'altres, el marc legal adient que permeti i empari la lliure iniciativa —l'empresa privada— de la mateixa manera que ha de regular la seva pròpia activitat, d'una forma estable i progressiva, en aquells camps en què l'interès públic així ho requereix.

D'una manera concreta, en tot sistema econòmic és necessari, com diu Leontief, organitzar la demografia, la producció i la distribució de la riquesa. I per això cal:

1. Competències. Abans que tot, ha de quedar clar quines són les competències i responsabilitat dels diferents estaments de la societat civil i de la pròpia Administració pública. Els principis de subsidiarietat i autonomia són fonamentals per aconseguir-ho. S'ha de limitar la burocratització; l'Estat en els seus diferents nivells no ha de constituir una càrrega passiva, com sol ésser. I per això, cal democratitzar el sistema polític i qualificar i tecnificar l'Administració pública; la preservació de la seva honestedat és una qüestió prioritària.
2. Iniciativa i responsabilitat. L'Estat ha de salvaguardar la iniciativa privada i protegir-la, perquè és la base de la societat civil. Al respecte cal dir, que el factor humà n'és el més important i, consegüentment, l'educació una qüestió prioritària, imprescindible, avui més que mai, per tal d'assolir la possibilitat d'una societat del coneixement al servei de tota la humanitat.
3. Demografia. Ha d'existir, d'alguna forma, una regulació del creixement demogràfic. I al mateix temps, pel degut equilibri territorial, hi ha d'haver una política d'assentaments i localització de la població i de les seves activitats de forma ordenada, creant a tal efecte les infraestructures necessàries; reduint els dèficits de qualitat de vida que són imputables a una mala planificació i control demogràfic i urbanístic. La ciutat ha de mantenir el seu contacte i integració amb la naturalesa.
4. Producció i recursos. El sistema productiu s'ha d'organitzar amb visió de futur, en funció d'una economia de mercat oberta i el més representativa possible dels interessos reals de la societat, amb una utilització assenyada dels recursos disponibles. S'ha de diversificar l'abastiment energètic. La dependència actual d'energies no renovables cal que sigui substituïda en el futur per l'explotació d'altres fonts energètiques —com la solar—, no

contaminants i il·limitades. S'ha de protegir el medi ambient i preservar els espais i recursos naturals, el sòl agrícola i forestal productiu, l'aigua, etc

5. Redistribució de la riquesa. S'ha de redistribuir la riquesa que es genera a través d'una fiscalitat justa que permeti la creació d'una societat del benestar amb serveis i recursos adequats a les seves necessitats. I crear les infraestructures necessàries que facilitin el seu desenvolupament, en els terrenys bàsics de l'alimentació, sanitat, educació i habitatge, ordenació del territori i assentaments de la població, i també en el de les comunicacions i d'avituallament i transformació dels recursos disponibles.

El creixement econòmic i la productivitat comparativa

Ningú no pot pretendre viure instal·lat en cap classe de seguretat aliena a les lleis d'acord amb les quals el sistema econòmic funciona. El mercat obert es relaciona amb altres mercats i s'estableix una comparació dels resultats, aquell que pugui oferir uns productes en qualitat i preu més competitius serà el mercat i l'economia que s'acabaran imposant. Això fa que en tot sistema industrial l'increment de la productivitat sigui un factor necessari i determinant del seu futur. Sense una productivitat adequada no hi ha competitivitat i conseqüentment les empreses entren en crisi i han de plegar. Per aquesta raó, la reconversió es converteix en un fet permanentment necessari. El creixement i la qualitat no són incompatibles i haurien d'anar sempre junts.

La capacitat productiva, comparativament millor o pitjor, depèn de la forma en que els diferents factors entren en joc. Per tal d'obtenir el resultat millor i més competitiu cal racionalitat i la planificació adequada dels diversos factors i per això el primer que s'ha d'evitar és tot allò que impedeix la transformació dels diferents sectors i empreses. Es parla molt de canvi d'estructures, però els mateixos que ho fan són els qui s'hi oposen a l'hora de la veritat, per raó del seu propi interès més immediat i curt de vista, impedint actuar en conseqüència. Per liderar el canvi i per anar endavant, calen idees clares del que s'ha de fer, i tenir en compte que allò que mou l'ésser humà no són idees abstractes sinó aquelles que expressen un sentiment comú, quelcom que és necessari i que el bon líder ha de saber comunicar.

La construcció de les nacions més pròsperes com el Japó i Alemanya després de la Segona Guerra Mundial respon al repte de la seva necessitat de supervivència i al seu propi caràcter. L'ur derrota els conferí un factor psicològic favorable al treball i a la disciplina, tot va quedar supeditat a la reconstrucció nacional. En el cas d'Alemanya, la seva divisió en dues va ser una motivació més gran i van reconstruir el país, establint i orquestrant el més perfecte sistema industrial. Els sistemes japonès i alemany mostren clarament el que pot donar de si una economia ben dirigida i ben organitzada: el resultat són unes mantingudes taxes de creixement per sobre de la mitjana. En el moment en què Toyota produïa 34 cotxes a l'any per empleat i Nissan 24, Citroën Hispania en produïa 15, Fase Renault i Fiat 12, SEAT 9 i Alfa Romeo 7. I no s'ha de confondre augment de producció amb augment de treball, perquè és principalment un problema de tecnologia i noves formes de producció i organització. Produir més no s'ha de confondre amb treballar més. Però, això sí, els increments salarials s'han de correspondre amb l'increment de la productivitat: no es pot augmentar els salaris en un 10% i disminuir la productivitat en un 5%.

Només produint més, i per tant creant nova riquesa:

1. Es pot augmentar el poder adquisitiu del treballador i es pot crear nous llocs de treball.

2. L'Estat recapta més, sense necessitat d'augmentar la pressió fiscal, i pot, conseqüentment, crear nous serveis i infraestructures sense endeutar-se.
3. Pot haver-hi més estalvi per a la inversió, tant pública com privada.
4. Es facilita l'exportació sobre la importació, i per tant un saldo favorable de la balança comercial i de pagaments.
5. Una economia forta amb nivells alts de productivitat és garantia d'una moneda estable que facilita un poder adquisitiu elevat davant les altres.
6. S'aconsegueix l'estabilització de l'economia i per tant dels seus paràmetres de referència; de les macromagnituds econòmiques més importants com són l'atur, la inflació, el dèficit públic, els tipus d'interès, etc.

Al mateix temps, no és només el que es produeix, és a dir, el grau de riquesa o renda que es crea el que compta sinó també el que ja es té consolidat, com per exemple les infraestructures: escolars, sanitarioassistencials, esportives, de comunicacions, etc. i les seves institucions, organització i cultura. Els països europeus són països rics, i els africans són països pobres. Pel que, reestructurar un país ric costa molt menys que fer-ho amb un de pobre, perquè el nivell de riquesa dóna més possibilitats i flexibilitat per a actuar en un sentit o altre.

L'estalvi i la inversió, condicions indispensables per al creixement econòmic

La societat primitiva consumia tot el que produïa, era de fet una societat a precari carregada de plagues, de fam i de misèria, l'acumulació de la riquesa estava reservada a molt pocs. El sistema industrial permet la producció en sèrie, l'estalvi i la inversió com mai s'havia donat. El capitalisme que se'n deriva és un model econòmic que permet l'acumulació de riquesa i consegüentment el seu ús en un sentit o altre.

L'estalvi i la inversió es converteixen d'aquesta manera en la clau del creixement i de la riquesa. Aquell qui gasta més del que té està cavant la seva pròpia fossa; aquell qui consumeix tot el que té viurà sempre a la intempèrie; aquell qui estalvia i inverteix es farà ric. La inversió suposa d'ordinari per al particular i les empreses augment de productivitat i riquesa, és una aposta de futur. En el moment en què es decideix invertir o consumir hom està decidint el seu futur econòmic. Gastar en béns de consum no aporta riquesa, només benestar. La inversió en béns d'equip aporta riquesa i maldecaps.

La inversió productiva s'efectua en béns que es consumeixen a llarg termini, i susceptibles mentrestant de produir renda i per tant de ser amortitzats. Els béns lligats directament al procés productiu, o béns de producció, converteixen llur titular en empresari. Si bé, a mesura que es produeix la concentració de capital i augmenta la dimensió dels processos industrials, alhora que el mercat es fa cada vegada més ampli i està cada vegada més interrelacionat, la gestió de les empreses —a la vegada que llur propietat es diversifica—, depèn sobretot dels consells d'administració i dels tecnòcrates. Per contra, el consum està associat conceptualment al consum de béns necessaris, però que es consumeixen a curt termini.

En temps de crisi, el poder adquisitiu dels particulars i de les empreses cau ràpidament, i com a conseqüència la demanda es redueix i pot generar una crisi generalitzada en els diferents sectors. Encara que hi ha molts tipus de crisis, en principi aquestes comporten menys demanda tant en relació amb els béns d'inversió com amb els de consum; la demanda disminueix començant pels béns de més cost i duradors, com els mateixos béns d'equip o els corresponents al sector de la construcció, després disminueix en els sectors de béns intermedis, com el de l'automòbil, etc. L'últim que deixa de gastar la gent és el petit import per a comprar benzina i poder sortir de la ciutat el cap de setmana.

El sistema econòmic del món occidental: l'economia de mercat

El sistema polític del món occidental, representat, escenificat, per la democràcia i l'estat de dret, implica un sistema econòmic que s'ha convingut a denominar *economia de mercat*, (davant l'economia estatalitzada del món comunista aparentment establerta sota l'excusa de la justícia social).

Aquesta economia de mercat comporta que el sistema productiu s'hagi d'acomodar a l'oferta i la demanda que el mercat precisa per tal de satisfer les necessitats (materials, intel·lectuals i també espirituals) de la societat. Economia de mercat vol dir en teoria que dins d'un mercat obert i de lliure competència, en funció de la demanda i de l'oferta, té lloc la producció, la distribució i el comerç dels productes i béns adients per a satisfer les referides necessitats.

En aquest mercat, tanmateix, a l'anar-se desenvolupant, hi haurà sempre empreses grans i d'altres de petites, el ciutadà individual i la gran corporació mercantil. Tot plegat configura unes relacions i un resultat econòmic que s'han de regular per garantir el correcte funcionament en relació amb els objectius d'interès general.

De la mateixa manera, en aquesta economia de mercat, l'Estat lliberal, en principi no intervencionista, ha d'intervenir d'ordinari per tal de garantir un marc d'estabilitat i un creixement econòmic sostingut, intentant evitar els desequilibris macroeconòmics que d'altra manera poden sorgir; i així, per tal d'aconseguir, del millor mode possible, l'increment de la productivitat, el control de l'atur, de la inflació, dels dèficits, etc.

Per aquesta finalitat compta fonamentalment amb la política pressupostària, que implica, en correspondència, una determinada política fiscal; i a partir del qual es deriva una determinada política social i consegüentment una política laboral, de pensions, etc., per tal, entre d'altres, de conduir l'economia en funció d'objectius adequats, cap a un creixement i estabilitat que signifiquin un progrés permanent.

Finalment, el mateix Estat, o en la seva representació els bancs centrals, en funció de l'evolució de les variables econòmiques que fan al cas, estableix la política monetària que es considera més convenient per tal d'aconseguir el control específic de la inflació amb un creixement econòmic sostingut, així com un finançament adequat de les empreses i consumidors. La política pressupostària, la política fiscal i la política monetària han de permetre, degudament conjugades, assolir els objectius de progrés i estabilitat econòmics i socials que es cerca.

La política pressupostària

En el sistema d'economia de mercat, l'Estat controla actualment uns recursos que giren entre el 30 i el 40% del PIB nacional. És evident, per tant, que la seva capacitat d'intervenció en l'economia d'un país és molt gran, fins i tot a l'Estat de "corte" lliberal. A partir d'aquest fet, l'Estat pot decidir actuar, en funció d'un tipus de política o de filosofia política, d'una manera o d'una altra. Tals recursos són canalitzats per mitjà dels pressupostos que anualment aprova el parlament, establint a través d'aquests la política social, la política d'inversions, etc., que es considera més adequada en cada cas. El pressupost es converteix d'aquesta manera en l'element més important de la política econòmica i social que té l'Estat per tal de crear la base indispensable per al desenvolupament d'un país.

L'Estat estableix la seva política. El que se'n derivi ha de tenir en compte el món en què vivim, interrelacionat, i en el qual cal anar tots junts endavant, per aconseguir el vertader progrés econòmic, social, cultural... Aquestes polítiques depenen de cada "moment històric" i només són possibles en funció del grau de desenvolupament de les forces productives i de la capacitat de generar riquesa i progrés que té la societat en el seu conjunt. I tot plegat s'ha de fer atenent les lleis de tot tipus d'acord amb les quals el món es mou; no fer-ho és anar contra el progrés i, per contra, tenir-les en compte és favorable a l'avenç en tots els camps. Per la qual cosa cal coneixement i objectivitat, al marge de tot interès partidista i/o visceralitat.

Aquesta política pressupostària –guiada per l'interès general–, ha d'afavorir el creixement econòmic, facilitar la intervenció en tots aquells camps en que faci falta creant a tal efecte les infraestructures i serveis necessaris, i ser entre d'altres redistribuïdora de la renda nacional, procurant unes condicions adequades, garantia de subsistència, atenció i benestar mínims per a la majoria. A partir d'aquí, hi ha d'haver en congruència una política d'inversions, una política industrial, comercial, laboral, sanitarioassistencial, mediambiental, cultural, educativa, etc. En definitiva, la política econòmica implica una actuació en tots els camps de la societat.

Al mateix temps, no escapa a ningú que, en correspondència amb la política general pressupostària, hi ha d'haver una determinada política fiscal. Perquè és precisament a través dels impostos que el pressupost es nodreix; impostos sobre les activitats i rendes de les persones físiques i jurídiques. I és evident que el nivell impositiu no pot ser un fet arbitrari, perquè depèn del nivell de riquesa o pobresa en què es troba cada país. I també perquè aquest nivell impositiu determinarà en correspondència una capacitat d'estalvi, d'inversió i de consum del sector privat i conseqüentment uns certs estímuls o una manca d'aquests.

El món actual fa possible la intervenció de l'Estat per a configurar un ordre social just. Aquesta intervenció és necessària també per a l'establiment d'un marc de referència estable i unes condicions que facilitin el creixement sostingut de l'economia. Sense un marc d'estabilitat adequat no és possible el funcionament de cap sistema econòmic, l'Estat ha d'intervenir per assegurar aquesta estabilitat, creant a tal efecte el marc jurídic i normatiu adequats. Hi ha necessitat de fer compatibles el canvi amb l'estabilitat.

L'ocupació i l'atur. La política laboral

La població laboral d'un país es troba distribuïda en funció del seu grau de desenvolupament econòmic. En una economia subdesenvolupada la major part de la població es troba ocupada al sector primari; en una economia en vies de desenvolupament la major part de la població es troba ocupada al sector industrial; en l'economia desenvolupada la majoria es troba situada al sector serveis. De manera que, esquemàticament, fins a finals del segle XIX el sector que ocupava més població era el sector primari, durant el segle XX el sector secundari, i al segle XXI ho serà el sector terciari. A través del temps es produeix un transvasament de productors d'un sector a l'altre de forma progressiva i imparabile: és inevitable. I així, estadísticament es constata que el progrés tecnològic comporta sempre un intercanvi de població activa entre els diferents sectors productius, que són també en cada cas els principals creadors de riquesa.

L'activitat econòmica actual està sotmesa a la reconversió permanent i no hi ha cap garantia de "permanència estable" per a ningú, ni tan sols per a la mateixa empresa. L'empresa d'avui neix, es desenvolupa i desapareix a gran velocitat, per imperatiu, entre d'altres, de la dinàmica tecnològica. El mercat demana sempre flexibilitat, de manera que tota rigidesa li és perjudicial ja que acaba actuant contra els mateixos que l'han imposada. El mercat demana poques regulacions, perquè la seva dinàmica necessita una acomodació ràpida a les noves condicions. Per aquest motiu, en el camp laboral, s'ha d'establir unes regles clares de regulació de l'ocupació que permetin la reconversió permanent de les empreses. Conseqüentment, la millor política laboral és la que tendeix a la formació continuada del treballador per mantenir-lo preparat per a la reconversió.

El mercat de treball té les seves pròpies lleis en funció de la quantitat i qualificació del personal, i no hi pot haver altra política laboral que la que està en funció de les lleis del mercat. Les lleis del mercat i de la producció han d'ésser respectades sempre si es vol sobreviure. Sovint, la seguretat que es vol aconseguir, amb contractes molt rígids, va contra el bon funcionament de les empreses, ja que aquestes han d'acomodar la seva mà d'obra a les necessitats productives, igual que s'hi han d'acomodar tots els altres factors. Es vulgui o no la mà d'obra és un factor com tots els altres, i tots els factors de l'equació guarden entre si una relació determinada; l'ocupació i conseqüentment l'atur depenen dels altres factors i es troben condicionats a aquests.

Malgrat però, és evident que un objectiu de tota política ha d'ésser la lluita contra l'atur, i per tant s'ha de trobar formes que temperin aquest problema quan existeix. També per això, en una economia de mercat, s'ha de promocionar els empresaris, els qui estalvien, els qui inverteixen i que creen riquesa, els qui s'arrisquen i creen treball. Sense confiança en la iniciativa privada no hi haurà inversió ni plena ocupació. L'empresa petita i mitjana és la

que ocupa més gent. Les petites empreses ocupen en una economia industrial el 60% de la gent que treballa, les mitjanes el 25%, les grans només el 15%. Les grans empreses tenen més tecnologia i més capacitat financera, però proporcionalment ocupen menys mà d'obra, encara que més ben pagada.

Tanmateix, qualsevol política de plena ocupació que al mateix temps tingui en compte la necessitat de mantenir estables els altres factors, com per exemple la inflació, ha de reconèixer que la plena ocupació és un objectiu difícilment assolible, perquè qualsevol situació de plena ocupació (per sota d'un 5%) desencadena automàticament tensions inflacionistes, una alça dels salaris i conseqüentment dels preus dels productes. Per aquesta raó, qualsevol política econòmica de creixement continuat està abocada a la importació de mà d'obra barata o bé al trasllat de les indústries a altres àrees en què aquest abastiment de mà d'obra sigui més fàcil. L'escassetat d'un determinat producte desencadena automàticament l'increment del seu valor d'una forma artificial.

El repartiment del treball

La divisió del treball ha estat una conseqüència de la necessària organització per a un augment de la productivitat. Després, la tecnologia en correspondència ha substituït l'home. La divisió del treball ha estat un mal, la tecnologia que ha substituït l'home en aquest procés un bé incalculable. Doncs bé, de la mateixa manera que s'ha dividit el treball perquè convé al sistema productiu, s'ha de repartir el treball entre totes les persones en condicions de treballar, perquè no hi ha res més important ni més convenient socialment que tothom treballi.

El treball no només és un dret, el treball és també el deure principal de tot individu, en aquesta i en qualsevol societat o sota qualsevol règim. De fet, el dret i el mèrit de cadascú hauria d'estar fundat sobretot en relació amb el treball que realitza. Per aquest motiu, l'Estat hauria de garantir la distribució i retribució justa del treball. De forma que la solidaritat hauria de començar sempre amb el repartiment del treball. Les lleis han d'emparar el qui treballa i haurien d'obligar a treballar a tothom, repartint el treball que s'ha de dur a terme. Aquest és el vertader igualitarisme: acceptar repartir el treball que hi ha entre tots els homes i remunerar-los d'acord amb el seu mèrit.

En els països del socialisme marxista no hi havia aturats. A l'URSS i a la Xina sota el comunisme, per posar exemples significatius, qui no treballava no menjava, tothom treballava i tothom cobrava el que decidia l'Estat. És a dir, d'una banda es repartia el treball i de l'altra el salari restava supeditat a les condicions de l'economia i als interessos generals del país. Tot i que donades les condicions del sistema és clar que ningú volia treballar, perquè guanyaven pel fet de ser-hi amb independència del seu mèrit i responsabilitat i de produir més o menys. A l'URSS i a la Xina hi ha hagut sempre dins el comunisme una regla d'or: "Qui no treballa no menja". I una altra: "L'Estat garanteix feina per a tothom a base de repartir-la i d'imposar els salaris que convenen a l'interès nacional".

En un règim en llibertat i democràtic, tot individu ha de ser considerat igual als demés davant la llei, però cadascun d'ells és diferent de l'altre, i el seu comportament i les seves condicions haurien de determinar el que es mereix. L'home ha d'ésser tractat segons el seu comportament. Treballar cada dia, de forma responsable, té més valor que suïcidar-se i és l'única revolució vertadera que pot fer-se. En realitat, els qui treballen són els qui creen les condicions d'una societat millor. Decididament és bo donar a cadascú segons el que es mereix. Crear conseqüentment una cultura del treball: ensenyar que el treball ben fet (sigui quin sigui) és el factor de productivitat i canvi més gran del món, costa molt més que ensenyar a repartir el que és dels altres; per això no cal gaire al·lçonament, l'individu insolidari està sempre a l'aguait de la rapinya.

La política fiscal

La política fiscal té per objecte proveir a l'Estat dels recursos econòmics necessaris per tal que pugui exercir degudament la seva funció, afrontant els costos de la seva organització i les bases del desenvolupament econòmic i social d'un país. L'Administració pública pot esdevenir, a partir d'aquí, un ens més o menys actiu que canalitzi els recursos de què disposa segons criteris de justícia social i benestar, creant a tal efecte les infraestructures i serveis necessaris i garantint la igualtat d'oportunitats i la justa redistribució de la riquesa. Ara bé, aquesta funció de l'Estat ha de tenir lloc a través d'un sistema fiscal just, amb mesura, dins d'una delimitació raonable i del que és possible.

La recaptació fiscal depèn del nivell econòmic i només és possible quan és possible l'estalvi. De forma que per sota d'uns determinats nivells de renda la pressió fiscal pràcticament no pot existir, ja que si l'individu no té per a viure, —per a menjar, per a vestir, per a una vivenda digna— difícilment pot tributar. I per tant, quan es parla d'impostos, s'ha de parlar de la renda a la qual es troben referits; no és el mateix un determinat percentatge impositiu sobre una renda baixa que sobre una renda alta, a menys renda menors poden ser els impostos; de manera que comparar nivell d'impostos amb rendes desiguals és incorrecte i no diu res. Com més alt és el nivell econòmic més alta pot ésser la imposició fiscal. A partir d'un determinat nivell hi ha d'haver uns impostos que determinin en si mateixos una certa solidaritat d'aquells qui paguen respecte dels qui no ha fan. Tot i que, possiblement la solidaritat no pot ésser decidida massa democràticament, perquè tindria sempre com a punt de referència l'interès de cadascuna de les parts.

L'estat del benestar és cada dia més important, per la qual cosa cada vegada necessita més recursos. Però està comprovat que a partir d'un cert nivell l'individu no està disposat a pagar més i consegüentment a treballar més. La gent no és conscient quan demana més serveis del cost que tenen. El nivell impositiu depèn del nivell de riquesa d'un país, però per sobre d'un determinat sostre desincentiva la iniciativa individual, i de fet la gent es nega a pagar. Cada situació demana nivells d'intervenció diferents però s'ha d'ésser conscient sempre d'aquest fet: la intervenció de l'Estat per sobre d'un determinat nivell, el que vol dir en paral·lel una imposició fiscal desproporcionada, suposa renunciar a la contribució de bona part de la iniciativa privada en la construcció de la societat. Pel que el nivell impositiu, a nivell general, i en correspondència la intervenció de l'Estat, ha de limitar-se a cotes raonables que jo fixaria de promig al voltant de 30% del PIB, almenys pel que fa al tipus de societat i a les rendes del món occidental. La imposició fiscal desproporcionada, per sobre d'un determinat nivell, estimula la passivitat.

Es dirà, d'acord amb la concepció "socialista", que ja està bé que les persones no s'escarrassin més del que necessiten; bé, aquesta concepció comporta al mateix temps que tota aquella gent amb iniciativa que creen empreses, treball i riquesa, treballin a mig ritme i també que la gran majoria

dels treballadors a partir d'un determinat nivell de renda deixin de tenir interès i de posar l'esforç que en altres condicions posarien. El món actual està vivint l'experiència de diferents nivells d'intervencionisme, i es pot comprovar que les societats més intervingudes són les més passives i aquelles que tenen menys regulació les més dinàmiques. A més impostos més intervenció de l'Estat i menys activitat del sector privat, més dirigisme i menys autonomia.

D'altra banda, a més impostos hi ha normalment més càrregues passives, perquè encara que l'Estat també inverteix, sol ésser una inversió poc productiva que sovint només fa que autoalimentar la seva pròpia despesa. L'experiència mostra com aquelles societats en les quals hi ha menys impostos, és a dir, que són menys intervencionistes, com per exemple els EUA o el Japó, creixen econòmicament a unes taxes superiors a les que es donen en aquelles altres en les quals la intervenció de l'Estat, per exemple a Europa, és més important. Els països amb menys impostos, que són també els que tenen una economia menys intervinguda, són els més pròspers.

L'economia submergida

Hi ha situacions en què l'economia submergida és tan important que cada dia hi ha menys gent que paga impostos contra uns pocs que cada vegada en paguen més. L'economia submergida genera una quantitat enorme de diner "negre" que se sostreu de qualsevol tipus d'imposició. Pel que la lluita contra el frau fiscal és pura il·lusió "òptica" si al mateix temps no s'elimina l'economia submergida. I de l'altra, no es pot continuar incrementant la imposició fiscal dels que són legals i no fer res respecte de sectors submergits que són els principals defraudadors de l'erari públic, siguin empresaris, siguin treballadors. L'economia submergida existeix, funciona a costa de les empreses i treballadors que actuen legalment. Aquell senyor que cobra un subsidi que no ha de cobrar, com aquell funcionari que treballa en dos llocs diferents de forma incompatible, o aquell empresari o treballador que no declaren llur treball són uns defraudadors de l'erari públic.

L'economia submergida té moltes raons de ser. En primer lloc cal dir que moltes vegades falta sentit social, i que per això cal desenvolupar-lo a través d'una informació adequada i el més objectiva possible de quines són les necessitats de la societat considerada aquesta com un tot, i del que cal en aquest sentit per a anar tots junts endavant al mateix temps.

També cal dir que, part de l'economia submergida existeix perquè és "connatural" a l'individu resistir-se a pagar impostos, en part perquè aquests són massa elevats, i en part perquè instintivament es pensa que són inútils, perquè no se sap on van a parar, o perquè hi ha consciència que s'administren malament. Per aquesta raó, és molt important que l'Estat expliqui amb claredat on van a parar els impostos, a què es destinen i com s'administren, perquè són de tots els contribuents i aquests tenen el dret de saber-ho.

El ciutadà té l'obligació de pagar els impostos que li pertocquen, però a canvi ha de tenir el dret de conèixer i controlar la despesa pública. La mala administració i la corrupció són sovint tan manifestes que el ciutadà s'hi rebel·la, i ho fa de l'única manera que pot. Sense una bona administració és justificable que la gent es resisteixi a pagar impostos. El qui no sap administrar no pot tenir diners a les mans, i aquest és un fet molt més freqüent del que es creu pel que fa a l'Administració pública.

Finalment, també cal asseverar que hi ha moltes activitats il·lícites, mafioses, que es desenvolupen al marge de la llei, i que en aquest camp com en qualsevol altre les conductes delictives han de ser perseguides.

L'intervencionisme de l'Estat

Velles teories ens parlen de quin és el paper que ha de jugar l'Estat en el camp econòmic i, evidentment, hi ha opinions per a tots els gustos, des dels qui creuen que no ha d'intervenir en res fins als qui defensen que ha d'intervenir en tot. Els temps canvien i la necessitat d'intervenció o no de l'Estat també, de manera que no es poden fer afirmacions sense perspectiva històrica, és a dir, amb abstracció de la realitat canviant. És segur que en el temps pretèrit la intervenció de l'Estat era diferent de l'actual, tot i que l'Estat ha exercit sempre un control sobre l'activitat econòmica; el poder polític i el poder econòmic han anat sempre junts.

Tanmateix, és ben cert que l'economia s'ha mogut durant molts segles sense gaires estadístiques ni una comptabilitat general, així com sense gaires mitjans tècnics per a poder-la controlar i fer-la esdevenir una ciència com en el temps actual s'està intentant. I per descomptat l'atur, la inflació i la política fiscal o monetària eren considerats de forma molt diferent. Avui hem de deduir inequívocament que l'Estat modern disposa dels recursos per a conèixer i controlar el curs de l'economia de cada país, i que essent així, el seu deure és intervenir per regular i afavorir el desenvolupament de forma equilibrada. De fet, la intervenció de l'Estat en les qüestions econòmiques esdevé cada cop més important. El liberalisme, el *laissez faire*, predicat i exercit durant tantes dècades, en el passat, és avui només que història, perquè el poder de l'Estat és cada vegada més rellevant i la quantitat de "buròcrates" i llur capacitat de control cada vegada superior.

La intervenció de l'Estat és necessària per a configurar l'ordre social i l'estabilitat. L'Estat ha de garantir l'existència i el funcionament de la societat, fent possible el progrés dins d'un ordre, i per tal que hi hagi justícia en els conflictes d'interessos que es produeixen, pel que ha de crear el marc legal en què puguin concórrer en llibertat les diferents iniciatives, d'acord amb el pluralisme que hi ha. Tanmateix, la funció de l'Estat no ha de ser només d'establir un ordre jurídic, administratiu i de fiscalitzar l'activitat privada; la funció més important de l'Estat és la de preveure els problemes i prevenir-los amb una acció adequada. Per això també, al mateix temps, ha d'administrar amb eficàcia els recursos econòmics de què disposa per tal de garantir les infraestructures bàsiques i serveis sense els quals no hi ha desenvolupament econòmic, ni cultural, ni de cap tipus.

Ara bé, d'aquí a caure en la temptació de suprimir la iniciativa de l'individu –com varen fer els anomenats països socialistes–, hi ha una llarga distància; als països que han adquirit un cert nivell de desenvolupament econòmic això és pràcticament impossible. La dictadura i el dogmatisme només són possibles en un món subdesenvolupat, en què el que es juga la gent sovint és, fins i tot, la vida, i naturalment dóna el que sigui - també la seva llibertat - per obtenir a canvi un tros de pa i per poder sobreviure. Al món en què hi ha un cert nivell econòmic, parlar de "dictadura del proletariat" no té cap sentit. La gent no està disposada a perdre la seva iniciativa i la seva responsabilitat, la

llibertat de pensar, de parlar, d'associar-se, a canvi de la seguretat que l'Estat dóna; que no deixa de ser una seguretat molt limitada, perquè en definitiva s'acaba obtenint d'aquest Estat ben poca cosa.

De fet, quan l'Estat ho controla tot arriba un moment en què, com a l'exUnió Soviètica, l'individu no vol treballar. Hem assistit a la lluita dels últims dirigents de l'Estat soviètic contra la corrupció, contra l'abstencionisme en el treball... I per què ha tingut lloc això? Perquè qualsevol que hagi estat a la Unió Soviètica ha pogut comprovar el mateix: que la gent no volia treballar. La gent no volia participar amb el seu esforç d'un sistema que no li donava pràcticament res més que allò que cal per a la supervivència, i que amb les plusvàlues del seu treball el que feia, en la confrontació mundial i l'antagonisme, era fabricar bombes o míssils, però realment res del que s'esperava. La societat en què s'elimini la iniciativa privada serà la societat més alienada que existeixi, i l'individu s'hi rebel·larà de l'única manera possible: de forma passiva, sense treballar.

Per tant, d'un costat l'Estat ha d'intervenir per regular convenientment l'economia general a través de la consideració de tots els factors macroeconòmics i dels paràmetres corresponents, però essent conscient que és la societat civil, a través de les empreses i la iniciativa individual, qui ha d'assumir el risc i l'acció concreta en el terreny econòmic; l'Estat només ha d'assumir les seves competències i obligacions administratives i de gestió, per tal de regular convenientment el desenvolupament de la societat.

L'Administració pública: la despesa pública i el nivell de serveis

La mala política és deguda als polítics, encara que aquests siguin elegits democràticament. Quan un país s'arruïna, perquè ha gastat més del que pot, i perd la seva capacitat financera i el seu crèdit, s'esdevé la crisi econòmica, l'atur i la misèria (com el 2000 a l'Argentina, a causa d'una política econòmica equivocada, que va fer perdre al país la seva competitivitat i la seva capacitat de generar recursos suficients). D'això se'n deriven: la inestabilitat social, la fallida conseqüent de l'estat de dret i la revolució. El que s'hauria d'haver fet per evitar-ho és, d'entrada, no cometre els greus errors de política econòmica que es van cometre, com la fixació d'una paritat entre el dòlar nord-americà i el peso argentí, insostenible a llarg termini al tractar-se de dues economies amb nivells de productivitat completament diferents i, d'altra banda, administrant més bé el nivell de riquesa que hi havia, evitant la corrupció i la incompetència a tots els nivells.

L'Estat ha d'intervenir en el sistema econòmic per aconseguir el seu funcionament estable i al mateix temps per nodrir aquells camps de l'economia, —com són les infraestructures bàsiques— sense els quals altres camps no poden desenvolupar-se, però ha de deixar d'intervenir en tot allò en què no és necessari. La revolució tecnològica actual, basada en les idees i la creativitat individual, porta el debat de la intervenció de l'Estat a un altre pla, diferent del passat, de forma que aquesta s'ha de reconvertir a les necessitats actuals, retornant el protagonisme a la societat civil. I, d'aquesta manera, també el sistema impositiu en correspondència ha d'acomodar-se als nous temps disminuint la seva intensitat.

Al respecte cal assenyalar que, en l'administració d'un país, moltes vegades el problema no és tant quin ha de ser el nivell impositiu, sinó quina es la seva bona o mala administració. Els impostos permeten entre d'altres coses la inversió pública i el manteniment dels serveis; però hi ha moltes maneres de gastar els diners, i tan important com es recaptin es com es gasten. La mala administració dels recursos públics és més freqüent del que la gent s'imagina, de tal forma que la dilapidació del diner públic i la burocràcia són l'altra cara de la moneda dels serveis que a canvi s'ofereixen. Els diners que recapta l'Estat i que no s'inverteixen bé, es gasten de totes maneres; els diners es gasten si no és per a bé, per a mal. I per això, una Administració que només es preocupi de recaptar diners, que no tingui un control de la despesa pública, és sempre una mala Administració.

A partir d'aquí, s'ha de considerar que en cada moment hi ha un nivell productiu i un nivell impositiu, hi ha un cost de la vida i un nivell de serveis. La relació entre aquests quatre factors determina la qualitat del nivell de vida de la societat en cada moment i estableix el benestar comparatiu entre les nacions. La diferència entre els guanys, els impostos i el cost de la vida és el que constitueix l'estalvi i permet conseqüentment la inversió. Sembla normal considerar que a més impostos hi hauria d'haver més i millors serveis; el cert

és que això no es compleix sempre, depenent de com s'administren aquests impostos, els serveis tenen un nivell o un altre. Hi ha països on les rendes són baixes, els impostos alts i els serveis deficients. Avui, per exemple, els països més rics del món són els que tenen menys impostos i tanmateix més i millors serveis. Les nacions més riques, en les quals el ciutadà viu més bé, són aquelles on es guanya comparativament més diners, els impostos i el cost de la vida són baixos i els serveis són bons.

La burocràcia

El funcionari normal sol ésser un individu preocupat per aplicar “objectivament”, ben estrictament, la llei als altres, però tan subjectivament com sigui possible als seus interessos. I si tenim en compte que molts polítics estan en la política com si fossin funcionaris, la conclusió és que: pobres ciutadans! L'Estat és impersonal, els funcionaris no tenen cura de l'Administració pública més que en allò que els pertoca directament.

I així, la burocràcia d'un país acaba essent una de les forces fàctiques més conservadora i reaccionària, que utilitza el seu poder en primer lloc per anar bé ells. L'amiguisme, el favoritisme i la corrupció són algunes de les lacres més freqüents que van lligades al seu comportament, al seu interès i al seu corporativisme. La burocràcia és un dels poders fàctics, corporativistes, més importants a tenir en compte. D'aquesta manera, la burocràcia, i per extensió l'administració pública, a causa també dels “professionals” de la política, constitueix un perill permanent perquè tendeix a apoderar-se de l'Estat i a posar-lo al seu servei.

De fet, la despesa que genera la incompetència i la corrupció públiques és incomparablement més alta, per a fer la mateixa gestió, que quan actua la iniciativa privada. Ultra això, l'Administració pública és comparativament molt més ineficaç que l'empresa privada, entre d'altres raons perquè els polítics no són empresaris i tanmateix han d'administrar empreses, que a més no són seves; de manera que moltes vegades es dilapida els diners recaptats sense cap control. I per això, s'ha de tenir en compte que, com s'ha dit, qui sembla funcionaris recull impostos, perquè a més iniciativa pública més impostos, i a més impostos menys iniciativa individual. I és per aquest motiu també que cal limitar la intervenció de l'Estat al mínim imprescindible, per ampli que pugui ser aquest concepte.

L'Administració pública, sovint, és sinònim d'incompetència i de corrupció, que funciona com una màfia ben organitzada amb els diners del contribuent. L'única manera de millorar l'Administració pública és qualificant-la degudament amb persones honestes i de nivell professional adequat. Lluitar contra la ignorància i els interessos creats és molt difícil; i sense tenir consciència del que representa la funció pública que es desenvolupa és quasi impossible millorar res. Tanmateix, aquest és un món on impera la mediocritat, com a tots els mons que hi ha hagut i tal vegada hi haurà, potser per això difícil de governar. Esperem que la tecnologia sigui també, en aquest camp, un factor superador de les velles estructures.

L'Estat empresari

La filosofia política de després de la Segona Guerra Mundial (1939-1945) ha estat clarament influenciada per la visió keynesiana d'un Estat que hauria de tenir capacitat per influir decisivament en l'activitat econòmica. Aquesta filosofia és conseqüència de les crisis econòmiques de la primera meitat del segle xx (1929), i de la necessitat de poder-les controlar; es constata la incapacitat de la societat civil per fer-ho. Aquesta concepció econòmico-social va considerar que l'Estat podia regular, mitjançant una política fiscal anticíclica, l'activitat productiva de les nacions, eliminant les depressions i aconseguint la plena ocupació. D'això a considerar que l'Estat havia de garantir un nivell mínim de serveis i benestar per a tothom no hi havia més que un pas.

L'Estat, al llarg del segle xx, ha fet quelcom més que això, s'ha convertit en un productor de béns i serveis en funció del caràcter estratègic dels sectors de què es tractava o d'altres raons de tipus estructural: de tipus econòmic, social, laboral, etc. El resultat d'aquest intervencionisme, fonamentalment en el camp de l'empresa industrial, ha portat a grans dèficits que s'havien de sufragar amb els diners dels contribuents. Sempre ha estat així: quan l'Estat pretén fer el que no li correspon acaba posant impostos per desembolicar el que no havia d'haver embolicat. Aquest posicionament de l'Estat capitalista té a veure amb un món confrontat ideològicament, durant el segle xx, amb la concepció "socialista" que pretén que l'Estat es converteixi en garant d'un sistema econòmic més just i en l'empresari únic. Aquesta via al socialisme, ha estat una via "explorària" de què s'està de tornada; tot i que de fet la socialització de certs aspectes de la societat es produeix a tot arreu des dels seus diferents punts de sortida. L'Estat es converteix en garant d'un nivell de benestar mínim per a tothom amb independència de qui sigui el propietari dels mitjans de producció. Es tendeix que la sanitat, l'educació, les infraestructures bàsiques..., siguin garantides mínimament per l'Estat benefactor a tot arreu.

Tanmateix, la història del segle xx mostra que l'Estat no hauria d'exercir mai situacions de monopoli quan poden donar-se formes alternatives des de la iniciativa privada. Si es vol fer compatible la iniciativa pública amb la privada, per tal de no desaprofitar ambdues vies, amb llur capacitat i energia, cal que hi hagi respecte mutu i que quedi clar quin ha d'ésser el nivell d'intervenció de cadascuna. De fet, la intervenció de l'Estat s'hauria de reduir a allò imprescindible, a establir les bases per fer possible un desenvolupament obert de la societat i a garantir unes condicions que assegurin la igualtat d'oportunitats. Ara bé, aquest intervencionisme està en funció del nivell de desenvolupament, el nivell d'intervenció de l'Estat pot haver d'ésser màxim en països subdesenvolupats i mínim en països desenvolupats.

La iniciativa de l'Estat i la privada no s'han de veure oposades, perquè no ho són, sinó complementàries; i ambdues són necessàries perquè les coses funcionin. La intervenció de l'Estat és un fet necessari en molts camps, però si no es vol condemnar la iniciativa privada a l'ostracisme, cal que se la tingui en

compte i se la deixi actuar, la política que relega la iniciativa privada a un segon terme es condemna a la seva passivitat i desaprofita l'energia creadora amb què pot contribuir. Facilitar el desenvolupament i la iniciativa dels individus i no pas coartar-los, és el que s'ha de fer. L'Estat, això sí, ha de fixar els límits, el marc, de l'acció dels ciutadans, per garantir que l'actuació d'uns no anirà contra els drets ni els interessos legítims d'altres; per tal d'assegurar la convivència i el progrés.

En definitiva, l'Estat no hauria de quedar mai involucrat en la permanència a llarg termini en assumptes empresarials que no són de la seva competència. La gestió de les empreses correspon als empresaris. Altrament, tota intervenció de l'Estat per sobre d'un determinat nivell és desincentivadora per a la iniciativa de la societat civil. L'intervencionisme excessiu de l'Estat torna l'home passiu. La iniciativa de l'Estat és necessària, però ha de ser compatible amb la iniciativa privada, i no s'han d'autoexcloure sinó que s'han de complementar. La llibertat demana pluralisme i no pas una oferta unívoca (ideològica i partidista); a la pràctica és el mercat el que dicta la seva llei, i és de fet en última instància l'empresa privada sempre més efectiva que la pública. La realitat és que, d'una banda, l'Estat no pot abraçar en cap cas tots els aspectes de l'activitat econòmica amb eficàcia i que, de l'altra, a la iniciativa privada li cal, moltes vegades, el paper de l'Estat en determinades àrees infraestructurals en les quals no hi ha rendibilitat possible. En això, com en totes les coses, és necessari arribar a trobar el punt d'equilibri.

La necessitat d'un marc d'estabilitat: la inflació

Tot sistema econòmic té necessitat d'una referència estable del valor de les "coses". D'ordinari se sobreentén que és el mercat qui en el lliure joc de l'oferta i la demanda estableix el punt d'equilibri en el preu dels productes i serveis en cada moment. Tanmateix, amb l'evolució econòmica es produeix un desajustament entre l'oferta i la demanda per raons d'un dèficit de producció o de mercat que fa que els preus evolucionin condicionats, en general a l'alça. Tot plegat comporta el que comunament s'anomena *inflació*, o sia l'increment de preus dels productes i serveis. Però això no és tan simple com sembla, fins i tot en un mercat obert amb concurrència múltiple, moltes vegades els preus es fixen en dependència d'altres factors: de política social, de política industrial o comercial, etc., com en el cas dels preus agraris a la Unió Europea per raons de protecció i preservació d'un determinat sector. Quan els preus evolucionen a l'alça o a la baixa per raons que escapen de la vertadera naturalesa del mercat, cal restaurar en aquest les seves condicions primigènies.

Davant d'un mercat amb una oferta i una demanda desajustades cal una resposta adequada per tal de recuperar el seu caràcter obert –múltiple i sense intervencions–, i la dinàmica que permeti determinar correctament el preu dels productes. Per aquesta raó, l'Estat ha d'intervenir per liberalitzar l'economia, per tal d'aconseguir un mercat el menys intervingut i el més obert possible i, al mateix temps, en què la correspondència entre l'oferta i la demanda permeti un equilibri adequat; a partir del qual, cal veure les reformes estructurals que és necessari afrontar. El cost dels productes està directament lligat a la flexibilitat del sistema: com més rígid sigui un sistema pitjor, sense flexibilitat el cost de la producció només té una direcció a l'alça.

L'increment de preus és un factor erosionador del nivell de vida, que requereix una lluita frontal contra les seves causes; suposa una disminució constant del poder adquisitiu, que si no s'afronta de forma estructural requerirà per compensar-ho increments de salaris que així mateix repercutiran en un increment de costos i així successivament en un encadenament sense fi. L'increment o disminució dels preus depèn de la productivitat (quan la productivitat augmenta, els preus baixen) i també dels seus costos. La qualificació industrial té uns costos d'inversió, d'amortització i de personal; en la mesura en què aquests costos siguin comparativament menors a l'increment de la productivitat, el cost resultant dels productes serà menor.

La inflació és un dels mals greus de qualsevol economia; suposa sempre una disminució de la competitivitat del sistema. Un dels fenòmens que autoalimenta la inflació és la pèrdua d'una referència correcta del valor dels productes entre si; quan les coses canvien de valor massa ràpidament desapareix la referència específica d'aquest valor, i conseqüentment no hi ha estabilitat ni cap garantia que els increments de productivitat siguin reals. D'altra banda, sense una referència estable del valor dels productes i serveis, no hi ha possibilitat d'invertir amb garanties d'èxit. La inflació és en el sistema

econòmic un greu element desestabilitzador; sense un domini clar de la inflació la inestabilitat que se'n deriva constitueix una font constant de problemes.

El sistema financer. La política monetària

El sistema financer canalitza l'estalvi en relació amb les activitats inversores i les diferents iniciatives que hi ha en cada moment. Els recursos provinents de l'estalvi es canalitzen, entre d'altres, en funció d'obtenir el finançament correcte del sistema econòmic. La política monetària estableix les normes que regulen el funcionament del sistema financer per tal de garantir una utilització raonable dels recursos disponibles i l'estabilitat del sistema. És a través de la política monetària que s'estableix el sistema de garanties i els tipus d'interès de referència.

La política monetària es troba controlada pels bancs centrals, llur tasca consisteix a regular l'oferta i demanda en funció del finançament que requereix el sistema econòmic per tal d'incentivar-lo o de desincentivar-lo, i per tal de mantenir la inflació controlada sense que al mateix temps el creixement econòmic es vegi asfixiat. Aquesta política monetària es formula amb independència d'altres polítiques, encara que de forma subordinada al context econòmic, per tal d'evitar que els polítics de torn caiguin en la temptació d'utilitzar-la a curt termini i de forma aliena al vertader interès econòmic. La política monetària cerca en definitiva regular el creixement de la massa monetària en circulació i conseqüentment el mercat dels diners. De la mateixa manera que hi ha una política que es refereix al mercat de qualsevol producte, hi ha una política que es refereix al mercat dels diners. La demanda i l'oferta disponible determina la política monetària.

El preu o interès a canvi del qual els diners es canalitzen permet regular també la quantitat que es destina a un fi consumista o d'inversió, estimulant la taxa de consum o d'inversió d'una economia, augmentant la demanda interna i la producció, i incidint així en la regulació del mercat i conseqüentment en la formació dels preus. Quan hi ha massa diners, els preus tendeixen a pujar a l'augmentar la demanda, a no ser que la producció augmenti també en la mateixa proporció; i viceversa, quan hi ha més oferta que demanda els preus tendeixen a baixar. Igual que quan hi ha una oferta excessiva, per exemple, de mà d'obra, aquesta acostuma a abaratir-se. D'aquesta manera es pot incentivar o desincentivar el desenvolupament econòmic i regular-lo convenientment en els seus paràmetres macroeconòmics de referència fonamental.

El sistema financer capta i presta diner per tal de finançar els projectes que es necessita dur a terme, sigui per les empreses sigui pels particulars: per crear infraestructures, per adquirir béns que es consideren necessaris per a millorar les condicions de les empreses o la qualitat de vida dels ciutadans, etc. A tal efecte, el diner es capta i es presta a uns interessos que vénen referenciats a aquells que els bancs centrals fixen per a les transaccions entre les entitats financeres. Essent doncs una de les finalitats principals dels diners estalviats el finançament del sistema econòmic, de les empreses i particulars, és necessari que tinguin un preu assequible, el més ajustat possible, per tal

que aquest finançament es proveeixi sense elevar el cost productiu; ja que en cas contrari, en comptes de suposar finançament suposa un endeutament i una inflació superiors. En un sistema amb taxes altes d'inflació el finançament de les empreses és impossible, perquè el preu dels diners se situa a un nivell excessiu i és de fet incentivador del procés inflacionari.

El sistema mercantil va inventar aquest nou element d'intercanvi que és els diners, però que té unes característiques molt peculiars. En èpoques d'inflació el diner oïós perd ràpidament el seu valor, això l'obliga a moure's ràpidament per tal d'obtenir una rendibilitat raonable. La dinàmica del mercat (la rapidesa en què s'opera avui en dia) fa del diner un producte sotmès a tot tipus d'operacions i especulació. El diner és un bé molt volàtil que fuig del perill que representa tot tipus d'inestabilitat i que per això es torna molt especulatiu. El mercat del diner (com el mercat borsari) esdevé en la societat moderna un factor econòmic determinant.

El mercat de valors. L'economia productiva i l'economia especulativa

El mercat de valors és el punt d'encontre entre una oferta empresarial que cerca capital per finançar-se, i per tant uns "socis" que vulguin comprar accions de les seves empreses, i persones que cerquen invertir llurs estalvis per obtenir-ne una rendibilitat, (repartiment de dividends), així com una possible revaloració dels valors en què s'inverteix. Les empreses que necessiten finançament poden recórrer al sistema creditici pagant interessos, o bé poden sortir al mercat buscant socis que vulguin comprar les seves accions. Al triar la segona via estan, evidentment, repartint el valor de l'empresa entre milers o milions de persones, però al mateix temps poden aconseguir el finançament que cerquen.

El mercat borsari depèn fonamentalment del curs general de l'economia, perquè normalment, quan l'economia creix, les empreses creixen en volum i beneficis, i al revés, quan hi ha depressió, les empreses entren en crisi, han de reduir personal i obtenen menys beneficis. La valoració que el mercat fa de les empreses depèn de la relació que hi ha en cada moment entre capitalització i beneficis; quan aquests baixen o puja el primer, però no simultàniament, la relació es desequilibra. D'altra banda, també els dividends depenen dels beneficis obtinguts i de la política d'inversions i creixement de cada empresa.

L'inversor en aquest tipus d'empreses pot invertir amb vocació de permanència o no, a llarg o a curt termini, invertir o especular. L'inversor a llarg termini inverteix perquè creu en el projecte empresarial, l'inversor a curt termini més que un inversor és un especulador que busca treure el màxim profit amb el menor temps possible en funció de les oscil·lacions del mercat, és a dir, del preu de les accions. Normalment, l'inversor borsari espera obtenir rendiments elevats, però evidentment la inversió bursàtil té uns riscos molt superiors i només és aconsellable feta a través d'experts. Tot i així, les variables que intervenen són tantes i tan canviants que és molt difícil pronosticar uns resultats determinats. La borsa a curt termini exigeix un seguiment continuat i tens, pel que és aconsellable la inversió a llarg termini en bones empreses i no l'especulació.

També cal dir que fins ara hi havia un mercat amb unes empreses que competien d'acord amb unes regles i en un marc d'intercanvi força estables, i que això s'ha acabat, el mercat d'una economia globalitzada és un mercat molt dinàmic. L'obertura i globalització dels mercats i conseqüentment la lluita de les empreses pel control del mercat mundial, fa més convenient comprar altres empreses que invertir per ampliar la pròpia, que és el que es venia fent fins ara. Possiblement, i molt a llarg termini, es tornarà a estabilitzar la situació quan s'hagi arribat a un cert equilibri de poder en el mercat mundial entre unes empreses i les altres. La societat industrial va necessitar molt de temps per fer-se, i si bé es transforma constantment, avui, el negoci es concreta en la compra i la venda d'empreses ja existents, pels nous "mercadors", en molts casos banquers, que no pels empresaris, per tal d'obtenir un major domini i

rendibilitat. L'assetjament a l'empresariat clàssic i els canvis en el mercat han fet desaparèixer el creador d'empreses a favor d'un tipus de mercader a qui l'únic que interessa és el benefici.

A cada època li correspon un tipus d'empresari igual que un tipus de treballador. L'empresari creador d'empreses, l'home d'iniciativa que forjava des de zero una gran empresa, que dedicava tota la seva vida a un ram determinat de la indústria o del comerç, està en crisi. Avui, en molts casos, les empreses ja no es creen, es compren i es venen, són absorbides o desapareixen a gran velocitat. L'emprenedor clàssic treballava i creava i volia fer diners per elevar el seu nivell de vida i el seu nivell social; però el que feia amb els diners era, en la majoria dels casos, invertir-los a la pròpia empresa per fer-la créixer i poder competir; els interessos empresarials i d'administració eren una mateixa cosa. Avui, la comercialització dels "nous" productes es fa per empreses multinacionals, dirigides per executius que estan poc lligats al seu procés de creació. Bona part dels homes d'empresa d'avui són uns mercaders als qui el primer que interessa és el propi enriquiment. La velocitat del canvi i les crisis fan desaparèixer els empresaris i aparèixer el "capitalista", com fan també desaparèixer l'inversor i aparèixer l'especulador.

L'anàlisi de l'economia com a fet dinàmic

L'economia, com cap altra cosa, ha de ser contemplada i analitzada a la llum dels canvis que constantment es produeixen en tots els camps. El seu curs es veu influenciat per factors diversos i canviants; no són només els factors estructurals de les pròpies empreses, sinó també el fet polític, el fet psicològic, i tota una altra sèrie d'aspectes que influeixen en la presa de decisions econòmiques. Per descomptat, també tota aquella classe de decisions que s'adopten pels altres (de tot ordre: econòmic, social, polític, cultural, etc.) influiran irremeiablement, la decisió d'invertir en un camp o altre, la política comercial, etc. Tot plegat fa que s'hagi d'actualitzar permanentment l'anàlisi econòmica i que les projeccions a llarg termini hagin d'estar sempre en revisió.

Els nous avenços tecnològics en tots els terrenys que se succeeixen ininterrompudament, l'evolució del mercat, els canvis politicosocials, tot influeix, tot s'ha de tenir en compte alhora. El context general i el context específic, tot canvia, i en el món d'avui, molt ràpidament. Per aquest motiu, calen instruments d'anàlisi multidisciplinaris i especialistes de tota naturalesa, per tal de poder configurar un model de futur que sigui plausible i versemblant. Al mateix temps, la velocitat a la qual es produeixen els canvis, s'han d'adoptar les decisions i amb la qual són executades, implica la necessitat d'estar preparats per fer-ho ràpidament; és una qualitat indispensable.

De forma que, globalment —en aquest món obert i en moviment que tendeix a la unitat i a la comunicació en tots els camps—, cal preveure l'esdevenir econòmic i els seus possibles escenaris. Per aquesta raó, els instituts d'anàlisi econòmic, que de moment l'únic que fan és explicar el que passa *a posteriori*, han de donar pas a institucions de caràcter global i realment científic, a escala mundial, que permetin imaginar diferents models de canvi i que serveixin de marc de referència a partir de diferents hipòtesis de treball, en funció de totes les variables que intervenen i dels diversos paràmetres de referència, per tal que es pugui conèixer com cal la realitat que s'ha de transformar. La interconnexió mundial de l'economia obliga que aquestes institucions avaluin i tinguin en compte els processos de desenvolupament de tota la societat, d'una forma global i solidària. El món només pot anar endavant si hi anem tots junts alhora.

D'altra banda, els models tancats en els quals no hi ha informació, ni estímul i en què ningú vol treballar, són un fracàs històric. Sense obrir aquests sistemes a la informació objectiva, científica, i sense l'estímul corresponent, no tenen res a fer enfront dels models oberts i flexibles. Societat oberta vol dir societat que es comunica, que es relaciona tornant a les seves fonts; aquesta és la vertadera, l'única direcció del progrés, i això és el que cal sempre i a tot arreu: un coneixement fundat a partir d'una informació el més objectiva possible i l'estímul que en deriva per construir un món millor.

Els factors psicològics en economia

El ser humà viu i actua dins d'uns condicionants psicològics extraordinaris, de forma que, per exemple, una cosa tan simple com la confiança o la desconfiança en la marxa o en el futur de l'economia pot ser la diferència que fa que aquesta vagi bé o malament, que la gent actuï, inverteixi i compri o quedi parada i a la defensiva. Pel que, en aquest terreny, com en tants d'altres, els mitjans de comunicació són tan importants, perquè poden contribuir a generar una cosa o l'altra.

La realitat econòmica com tota altra realitat no es mou només per raons objectives, sinó també per una altra sèrie de condicionants que poden ser en part irracionals però que tenen tanta força o més que les primeres. Per aquest motiu, cal el màxim d'informació sobre tots els fets i que l'opinió i racionalitat es puguin fundar correctament. Tanmateix, sempre hi ha hagut i sempre hi haurà una caixa de pandora dels nostres temors i angoixes que ens fa i farà tothora actuar compulsivament per irracional que sembli.

No tot en un sistema econòmic és racional ni es pot mesurar matemàticament; hi ha factors de tota índole que influeixen en el parer de la gent. Tot el qual introdueix sovint una variable de tipus psicològic difícil de ponderar, que actua constantment, i que és en part el resultat d'un cúmul d'informacions creuades, unes d'un signe altres de signe contrari, que són molt difícils d'avaluar i de saber com influiran sobre el comportament final de les persones, i en última instància sobre el curs econòmic. El fet psicològic influeix extraordinàriament en la marxa de l'economia.

A tot aquest estat de coses hi contribueix extraordinàriament el màrqueting de la societat actual, que només cerca influir sobre l'individu per fer-li comprar, sovint amb l'engany més descarat al descriure la qualitat i preu dels productes que ofereix. El màrqueting "emborratxa" l'audiència i d'aquesta manera, després, li ven el que vol; el màrqueting de les empreses fa que tothom vulgui comprar i comprar l'últim producte que ha sortit al mercat. Tal vegada cal considerar que la societat actual ha perdut el rumb, s'ha passat d'una societat miserable d'una precarietat absoluta a una societat en què només es vol acumular, acumular coses materials. Però això no fa pas feliç la gent, perquè perd l'equilibri i el ritme, deixa de ser ella mateixa, es converteix en una peça més del sistema: guiada per aquest i d'ell dependent. Cal recuperar la mesura i saber que l'important és una vida digna i que aquesta no existeix si a més de coses materials no hi ha consciència, coneixement i comprensió de la pròpia existència.

Els altres mercats

En el context d'un món interrelacionat hi ha una dinàmica integradora que acull tots els països amb uns objectius econòmics semblants. En un món obert i en moviment tot tendeix a integrar-se compartint fites de prosperitat que es poden concretar a llarg termini. Tanmateix, en llur diversitat, hi ha unes economies que des de la seva posició dominant se n'aprofiten millor que altres. Aquest creixement d'uns a costa de la resta augmenta les diferències, la marginació, les injustícies... i acaba creant problemes a nivell mundial, odi, violència... Per aquesta raó, caldria veure el desenvolupament des d'una perspectiva global en què totes les parts en surtin beneficiades, i en aquest sentit seria útil aconseguir la integració econòmica del món subdesenvolupat dins el concert mundial d'economies desenvolupades.

El mercat mundial demana cada vegada més llibertat de circulació de mercaderies, capital i persones. Els països rics volen portes obertes per exportar els seus productes, tanmateix les tanquen a la lliure migració d'aquells mateixos països als quals exporten; tot i que quan ha calgut s'ha importat la mà d'obra barata del Tercer Món (en el seu moment esclaus) en millors condicions i amb menys exigència que la pròpia. Volen la possibilitat de penetrar el mercat mundial amb llurs productes i llur capital, volen dominar el mercat, però volen també el proteccionisme per al que no els convé. Si es vol un mercat obert, hauria d'ésser-ho per a tot.

Abans, els països colonitzadors explotaven els recursos naturals dels països colonitzats a través del domini militar i polític; ara igualment, els països subdesenvolupats sofreixen l'explotació dels seus recursos per part dels països industrials. Avui, el món capitalista situa les factories de producció diversificant el risc amb una implantació múltiple que cerca dominar un mercat mundial cada dia més extens; s'acomoden a la posició geogràfica, condicions socials i polítiques, així com a la mà d'obra barata que millor els convé. La inversió que es fa als països pobres no es fa pel bé d'aquests sinó pel propi interès de les empreses multinacionals, amb l'explotació que calgui dels recursos existents i de les persones.

La societat del benestar és una societat egoista i insolidària que només cerca el propi interès, i que fa ben poc per ajudar a millorar les condicions dels països pobres de l'anomenat Tercer Món. Una vegada més, el món occidental (el món ric) tracta d'imposar-se a la resta; ningú s'atura a analitzar-ho perquè no li convé fer-se una mala consciència. En un món sense fronteres el repartiment de la riquesa situaria la mitjana molt més avall per als del món desenvolupat. I és evident que tothom als països desenvolupats, tant els treballadors com els capitalistes, s'ha beneficiat d'aquest sistema de relacions econòmiques tan injust. Per canviar aquest estat de coses caldria afavorir el desenvolupament econòmic, social i polític del món subdesenvolupat amb inversions i finançament, promovent l'educació i l'adequació de les infraestructures per tal que hi hagi prosperitat, i en definitiva, perquè la gent no hagi d'abandonar els seus països d'origen, la seva cultura i les seves arrels.

Hem après a volar com els ocells i a nedar com els peixos, però no hem après el senzill art de viure com a germans

MARTIN L. KING (1929–1968) , premi Nobel de la Pau l'any 1964 i líder del moviment pacifista i de defensa dels drets civils de la minoria negra d'EUA.

III

EL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC I SOCIAL

La consciència d'un món interrelacionat

Al món actual hi ha un fet diferencial en relació amb totes les èpoques anteriors, i és que per primera vegada es té consciència històrica d'un món interrelacionat i en dependència mútua. Aquesta relació és de tot tipus: en llenguatge, en cultures, en economia, en objectius... i per tant també en política.

Tal consciència comporta, d'un costat, saber que la resolució de qualsevol afer depèn d'unes coordenades generals que cal conèixer i tenir en compte, ja que no es transforma la realitat en sentit positiu si no es coneix. I de l'altra, reconèixer que les necessitats de l'ésser humà i de la població mundial en el seu conjunt, han d'ésser satisfetes des de la solidaritat i la corresponent col·laboració, encara que dins el pluralisme que el respecte per la llibertat i per la identitat de cada país comporten.

Escodrinyar doncs el futur, és fer-ho des d'una perspectiva global i solidària. Els recursos mundials, tant els coneixements científics i culturals com els recursos materials, han d'estar a l'abast de tothom per fer possible el desenvolupament de tots els pobles. Els països industrialitzats han de contribuir al progrés dels països pobres que tenen estructures de producció endarrerides. Arribarà un moment que ens salvarem o ens ensorrarem tots junts; no hi ha lloc per als egoismes dels de la confraria de "qui dia passa any empeny" i a costa de la misèria dels veïns.

Som en un únic món i només es pot concebre d'una forma global, amb solucions i perspectives que tinguin en compte totes les parts: què és el que cal en el món "occidental" i què és el que cal en els països endarrerits econòmicament per avançar conjuntament. Per primera vegada a la història es disposa de mitjans i recursos que ben emprats poden fer sortir la humanitat de la misèria, i que permeten progressar envers fites de cultura i espirituals més elevades.

Aquesta nova situació mundial de consciència històrica i de possibilitats com mai hi havia hagut per a resoldre els problemes de la humanitat, obliga a replantejar totes les nostres relacions i com a conseqüència a introduir aquelles reformes "estructurals" que són necessàries per a coexistir i per a anar endavant tots junts.

Per un nou ordre internacional.

Cal un nou ordre internacional, és necessari i possible. Necessari perquè el que succeeix a qualsevol indret ens afecta a tots de la mateixa manera, perquè tot està relacionat, la interdependència mundial en tots els camps és cada dia més gran, inevitable; i possible, perquè el món és cada vegada més a l'abast d'ésser entès i "controlat", en particular gràcies a l'avanç científic i tecnològic que permet resoldre els problemes i eliminar les diferències de tot ordre.

En concret, un dels més controvertits temes que cal resoldre avui és el de la relació entre països rics i països pobres, "entre el Nord i el Sud", igual que abans entre països socialistes i països capitalistes, "entre l'Est i l'Oest". I la primera cosa que cal dir és que aquesta relació és necessària perquè el nostre món és únic i els problemes a qualsevol lloc són els nostres problemes; i que aquesta relació és possible, perquè la ciència i la tecnologia actuals fan possible superar tant els problemes de la pobresa com les diferències ideològiques o d'altre tipus. I com a conseqüència, és necessari analitzar i veure com ha d'esdevenir-se aquesta relació per tal de fer possible el progrés i la pau a tot arreu.

També cal dir que la via per facilitar el canvi d'actituds i superar els recels és la "comunicació" i la col·laboració en tots els camps (econòmic, social, cultural, etc.) passant a compartir el que d'altra banda són els mateixos problemes a tot arreu. L'educació de la gent pel seu propi desenvolupament i la comunicació i col·laboració entre els pobles esdevé allò més important. I a partir d'aquí, tant des dels recursos existents i llur disponibilitat, com des de la solidaritat i mutu respecte a l'esdevenir i evolució propis de cada país, cal establir en tots els camps unes noves normes que regulin el comportament de totes les parts implicades per anar tots junts endavant alhora.

La política imposada pels qui detenten una major capacitat econòmica i riquesa és una política injusta, una concepció equivocada i caduca. S'ha de facilitar la tecnologia i afavorir l'educació als països subdesenvolupats, en termes de solidaritat i respecte. D'altra banda, els països que tenen més recursos naturals i energètics han d'evitar la temptació de fer amb els altres el que es va fer amb ells en el passat, en el domini polític i econòmic. Conseqüentment, cal regular el dret internacional a tal fi en un pla d'igualtat.

En el món actual, s'ha d'atendre les necessitats peremptòries dels països subdesenvolupats, amb un intercanvi progressiu de la tècnica i dels recursos i, principalment, a través de promoure'n l'educació. Els països rics han de destinar a aquest afer un percentatge just de la seva renda; cosa fàcil si es deté la cursa armamentista. Si no es fa així, la desigualtat, la fam i la injustícia impel·liran cada dia més a la violència i lògicament a la inestabilitat. Els qui no són capaços de ser radicals en temps de pau són els que més ho fan possible. És tan perillosa una mala política com ho és el terrorisme, de fet, aquest és conseqüència, moltes vegades, d'allò primer.

El colonialisme i la nova globalització

Les coordenades del món nostre es dibuixen desde perspectives noves que es concreten d'alguna manera de la següent forma:

Els avenços científics en tots els camps, que es concreten al llarg del temps, entre d'altres amb la revolució industrial dels segles XIX i XX, així com l'augment demogràfic, per raó de la millora en les condicions de vida: higienicosanitàries, etc, en major o menor mesura a tot arreu, introdueixen avui factors que alteren radicalment les condicions de relació i dependència econòmica de la població mundial.

Tanmateix, en un altre pla, la nova Icària, l'altre món de color de rosa que va permetre l'expansió del món antic, l'Amèrica, s'ha acabat. El món es va fent cada vegada més petit i limitat; sense perjudici del que pot comportar en un futur més o menys llunyà la descoberta de l'espai.

També, la fi del comunisme a la Unió Soviètica canvia les coordenades de referència mútues tant del món occidental com del món excomunista. El liberalisme, més que el capitalisme, amb tants defectes com es vulgui, s'ha imposat. El referent a tot arreu és, avui, la llibertat, la democràcia, l'estat de dret i l'economia de mercat.

De la mateixa manera cal considerar que, tot i que al segle XX, al finalitzar la segona gran contesa mundial, els països guanyadors imposaren una vegada més llurs regles, valors i el seu ordre a la resta del món, i que si bé aquest es va anar fent més controlable per la capacitat de la nova tecnologia, no ho fou prou per a evitar que els últims pobles encara colonitzats assolissin la seva independència. D'aquesta manera, els valors d'Occident deixaren de ser-ho per a tots aquests pobles; en realitat mai no ho havien estat. L'Europa forjadora de cultures i civilitzacions havia començat una nova "decadència", els pobles d'Àsia i d'Àfrica que hi havien estat sotmesos van deixar de retre-li vassallatge i de ser-li submisos; malgrat la temptació constant d'aquella d'intervenir, en funció dels seus interessos, per recordar-los la seva "superioritat".

De forma que l'ordre imposat per Occident en les seves àrees de domini politicosocial, cultural i econòmic, s'ha acabat o està en vies d'extingir-se. L'occidentalització del món ha arribat a la fi. L'ordre imposat al marge dels drets dels pobles i de la seva idiosincràsia és rebutjat per aquests, perquè naturalment no té altre objecte que el de la prevalença d'una sola de les bandes i la misèria cultural i econòmica de l'altra. Era i és natural que les nacions noves i joves reaccionessin contra aquells valors i aquells pobles que els havien subjugat amb menyspreu absolut. A més, a la llarga, es varen adonar de quina era la seva riquesa i de com en depenia Occident. D'aquesta manera, va finir l'època colonial de viure els uns a l'esquena dels altres: els blancs a costa dels negres i dels "rojos", unes classes per mitjà de les altres. La prepotència dels grans sobre la majoria s'ha extingit o està a punt de fer-ho.

Ara bé, el món econòmic, com hem dit tantes vegades al llarg d'aquest assaig, té les seves pròpies lleis i són implacables, s'acaben imposant sempre; és la realitat contra la utopia i els idealismes infundats. I això fa que, avui més que mai, per les noves tecnologies i els nous factors de producció que se'n deriven, el món tendeixi a estar tot ell relacionat més que mai. Com a conseqüència, la globalització que se'n deriva és un fet irreversible que hauria de comportar una nova perspectiva envers fites d'un major progrés i prosperitat a nivell mundial. Els qui no ho entenen i s'hi rebel·len s'automarginen. Sempre hi ha hagut gent marginada, per moltes i diverses raons; el no entendre el món que ens envolta n'és la principal, però no es pot estar *per se* sempre en contra de tot, ni negar tot allò que no entenem o no ens agrada. El que cal és, activament, intentar comprendre-ho i, en el seu cas, proposar alternatives.

La globalització és un fet imparabile i necessari. Tot i que cal controlar les forces, els poders polítics i econòmics que n'emergeixen, i que poden, això sí, si no es vigila, desviar en benefici propi el que hauria de ser per a tothom. El progrés assolit ha de repercutir en tota la societat i no només en uns quants grups capitalistes i multinacionals. I per això sí que cal estar atent i lluitar, per tal d'anar tots junts endavant i preservar, d'altra banda, tot allò que ja és de tots, com el medi natural i totes les riqueses, cultura i civilització, que la humanitat ha aconseguit al llarg dels segles i que constitueix un patrimoni de tota ella.

La societat del futur: un món sense fronteres

Aquest és el gran repte de la nostra societat i dels anys venidors: la relació necessària de totes les coses com a conseqüència de l'evidència de la unitat de la que tota la humanitat i tot l'univers participa, que es posa de manifest a través d'una espècie de força centrípeta que fa que tot tendeixi a aquesta unitat i per tant a la seva comunicació. És una llei universal més forta que la nostra voluntat: la llei de la unitat de totes les coses i així també de la solidaritat necessària entre totes les parts.

El domini per les empreses del mercat mundial demana mercats oberts, tanmateix, cada vegada més, les fronteres "nacionals" es van tancant per protegir-se d'un excés de mà d'obra dels països que busquen treball, que busquen sobreviure, i que han d'abandonar llurs llocs d'origen per aquesta circumstància. Vivim la contradicció d'un món sense fronteres, cada vegada més obert, plural i dinàmic en determinats aspectes de l'economia: mercaderies i capital; però més tancat que mai a la lliure circulació de les persones. Per aquesta raó, quan es parla de liberalització dels mercats "de productes" i no del mercat dels treballadors s'està incorrent en una gran contradicció. Tanmateix, un dels factors més dinamitzadors que hi ha hagut a la societat moderna fins ara ha estat el fenomen migratori. Poques anàlisis s'han detingut a considerar la importància que han tingut, com a factor de canvi i de progrés: el nomadisme i l'internacionalisme. Els moviments migratoris massius no són bons ni per a uns ni per als altres, però sí que ho són els moviments ordinaris de la gent que cerca nous horitzons. Un món sense fronteres és, o seria, un món molt millor.

Món dinàmic vol dir necessàriament món obert, món flexible. Tanmateix, el progrés s'ha de cercar preservant la identitat, la cultura i l'arrelament de la gent als seus llocs d'origen, pel que aquest progrés s'hauria d'impulsar en els mateixos indrets d'on provenen les migracions, per tal que no fossin necessàries en els termes de la necessitat peremptòria que tracten de cobrir. Per aquest motiu, cal que s'inverteixi en els països pobres i que es procuri llur desenvolupament.

La qualitat més destacable dels EUA, com a exemple de país construït amb gent de tot el món, és que es tracta d'un món obert i dinàmic, en què l'estímul per a millorar les seves condicions és una conseqüència de la seva pròpia composició. És una societat oberta per raó de les condicions del mateix sistema; allà, com a tot arreu, les circumstàncies són determinants i fan possible el canvi. Societat múltiple i diversa. Societat "bigarrada", contradictòria, —motor del canvi—, societat nòmada per excel·lència, sense arrelament a cap indret concret, sense cap cultura enclaustradora; tot està en funció de l'interès de cada individu; per això mateix és fàcil d'adaptar-s'hi i de barrejar-se, els uns amb els altres, com enlloc. Societat "ladina" però també generosa, previnguda encara que impetuosa, amb iniciativa, i en definitiva oberta a tot i a tothom, que és el que importa, que és el que hauria de ser a tot arreu.

Això és el futur; el futur correspondrà a un món divers, múltiple i contradictori, però cada vegada més abastable, serà un món en el qual no hi haurà “nacionalismes” sinó homes per a qualsevol lloc i per a “qualsevol estació”, ciutadans del planeta Terra. Els nacionalismes tancats i excloents que només creuen en les seves “diferències”, que només entenen la seva cultura i que només miren a llur pròpia arrel no tenen cap futur, estan condemnats a perir. Només cal sortir una mica del propi país, sense deixar d’estimar-lo, per comprendre que el món del futur serà un món obert, sense fronteres, sense exclusions ni “exclusives”, serà un món per a tothom, a tot arreu. Ni l’autodeterminació ni l’autogovern poden ésser exercicis tancats en si mateixos, no tan sols per l’egoisme i insolidaritat que això suposaria, sinó fins i tot per raons de la pròpia dinàmica i progrés de la mateixa comunitat a la qual es pertany.

El futur tecnològic. L'inici d'una nova era

El nostre món és el de la tecnologia, cada dia més abastable i més interrelacionat. La ciència aplicada, permet avanços insospitats en múltiples camps i conseqüentment una millora de les condicions de vida del conjunt de la societat. Això fa també que l'home tingui cada dia més coneixement i més poder. La ciència i la tecnologia poden eliminar la misèria d'aquest planeta en un termini relativament breu i fer possible alliberar l'home al mateix temps que construir una societat del coneixement al servei de tota la humanitat. És un futur d'esperança plenament justificada.

Els països més avançats tenen molt clar quins han d'ésser els camps més importants de la investigació científica i de la seva aplicació. Només cal visitar els Estats Units: centres d'investigació, centres industrials, Silicon Valley, el Kennedy Space Center de Cape Canaveral, els centres d'investigació del genoma humà..., i així des de la costa est a Califòrnia... per a comprendre que països com aquest estan llançats en els camps del futur en què creuen i en els quals la inversió pot ésser més productiva, tant per a les empreses privades com públiques, tant per al ciutadà de peu com per a la societat en conjunt. La investigació de l'espai, la investigació informàtica, la investigació de formes alternatives d'energia, la investigació de l'àtom, la bioquímica, la genètica... són alguns dels principals camps de la nova era.

I així, la investigació genètica, amb la codificació del genoma humà, permetrà avenços insospitats en el camp de la salut, en les seves expectatives de qualitat de vida i edat, així com en el coneixement del funcionament del cervell humà. Tot plegat suposarà una nova frontera.

També en la investigació de l'espai, és evident que el llançament de satèl·lits artificials i naus tripulades incrementarà la capacitat d'investigació del mateix globus terraquí i de l'espai exterior. Pel que pot canviar en pocs anys, a una velocitat inaudita, el nivell de coneixements referit a tots els camps: més i millor informació sobre la Terra (clima, orografia, fenòmens de tots tipus...), transmissió dels avanços científics i la cultura a l'instant pertot arreu... El nostre planeta és cada dia més a l'abast, la tecnologia fa que no hi hagi distàncies; amb la revolució informàtica en molts casos les distàncies és com si no existissin.—Si bé el món de les galàxies es descobreix cada dia més gran, inabastable en la seva magnitud, i malgrat que també pot ésser escodrinyat, investigat, encara és realment un camp respecte al qual l'home i els seus mitjans són molt limitats—.

D'aquesta manera, l'home cerca i assoleix de mica en mica el coneixement de les lleis que governen el nostre univers i es capacita per a afrontar i resoldre els seus problemes. Hi ha molta gent espantada pel que serà o pot ésser el nostre futur en relació amb el progrés de la tecnologia i l'automatització dels processos productius i de distribució de l'activitat econòmica, res més equivocat, no ens ha de fer por el futur. Potser serà una

explosió nuclear la que acabarà amb nosaltres i la civilització actual, però no la tecnologia aplicada al sistema productiu.

Només els pobles amb estructures polítiques, econòmiques i socials rígides quedaran autoexclusos, inevitablement, d'aquest procés. Aquesta és l'era de les comunicacions, tot individu, grup o nació que hi visqui d'esquena quedarà relegat a un segon ordre. La societat canvia impel·lida pel progrés; les forces que són intel·ligents promouen el canvi, les que no, són eliminades. Quan el canvi és necessari però no és possible perquè les forces fàctiques s'hi oposen, cal la revolució. S'ha d'estar a l'aguait del progrés i del canvi que significa, i s'ha d'estar preparat per afrontar-lo, perquè és per al bé de la societat i oposar-s'hi és equivocat.

El futur existeix i és possible, amb la resolució dels problemes de la humanitat a través dels mitjans tecnològics, el control demogràfic i l'assentament urbà correcte, així com amb la planificació a llarg termini per a la utilització assenyada dels recursos naturals i el respecte degut al medi ecològic; dins la perspectiva d'un món solidari (que no vol dir igualitari) en el qual hi hagi a partir de la supervivència material garantida, la possibilitat de l'educació, la cultura i el coneixement de la realitat, i així de la seva transformació. S'ha de planificar fent-ne l'individu protagonista. I aquest futur ha de ser assolit per a tota la humanitat, la tecnologia ho fa possible. Només des de la solidaritat i la col·laboració és possible un món més just i més pròsper per a tothom.

La contribució amb solidaritat al desenvolupament del Tercer Món

Les dades per a una societat de progrés no poden constrènyer-se a l'àmbit reduït d'un sol país; avui, les distàncies són cada vegada més assequibles i les diferències d'arreu esdevenen més palpables que mai. I així, no valdria la pena malgastar la nostra energia per una causa limitada a l'increment va d'un progrés aparent, moltes vegades únicament d'ordre material, si no estigués unit al sentit i a la pràctica de la solidaritat amb tots els qui no tenen mitjans de subsistència, no només de la pròpia comunitat sinó del món enter.

A l'Occident es parla de solidaritat per a superar la crisi econòmica, però es continua pensant només de superar-la en relació amb aquells països en què ja hi ha un elevat nivell de riquesa i benestar, i no que la crisi econòmica ha estat i és la constant en els altres dos terços de la humanitat. Els mitjans de comunicació contribueixen a engrandir els termes i l'extensió real de les crisis socials, econòmiques i polítiques del món desenvolupat, i per això pot semblar tan important qualsevol crisi econòmica del món occidental com la situació de misèria que viuen en paral·lel els països del Tercer Món permanentment, el que no té res a veure i no és més que un absurd.

Les situacions de crisi mostren el grau de solidaritat d'uns països vers els altres. Les crisis duen moltes vegades al proteccionisme més exacerbant; els països es tanquen en si mateixos per no rebre els desajustos dels altres, i d'aquesta manera les fronteres romanen tancades a la immigració i a la recerca de nous horitzons. Les forces de l'egoisme són un fet predominant en la nostra societat, es diguin socialistes o capitalistes, ambdues es comporten igual. I no és que l'home no pugui ser solidari, és més aviat que no hi ha la recerca d'objectius clars en funció de la consciència de valors que serveixin realment a les necessitats de tota la humanitat. El màrqueting i la publicitat, el que diuen les classes dominants i les minories "il·lustrades", també el que diuen els mals polítics, fan creure en models i maneres que no condueixen enlloc. Tothom vol més i més, perquè les circumstàncies ho imposen, perquè el medi ho reclama. Si s'estimulés pautes de comportament diferents probablement la gent també es comportaria de forma diferent.

S'ha de contemplar el món de forma indivisible i cada ésser humà dins aquesta unitat. Els països desenvolupats han de servir llur tecnologia als qui també la necessiten per avançar. La inversió a llarg termini en ciència i tecnologia és favorable a la resolució definitiva dels problemes, i no així la inversió aparent i la caritat a favor de la indigència; a la llarga, aquesta inversió ens fa més pobres a tots i és pròpia dels qui només pensen amb el cor, és a dir, amb els peus. Els països pobres han d'adquirir educació com a factor principal de llur progrés. Les superpotències han de renunciar al domini del món; de fet, les ideologies solen mantenir-se durant molts anys en una prova de força entre si, sense cap sentit, a canvi del sofriment de la major part de la

població. Els interessos de grup i les forces fàctiques contribueixen sovint a la injustícia més que al progrés solidari.

El nivell de confrontació entre els diferents mons polítics deixaria d'existir en bona part si es mirassin els afers que els separen des de la perspectiva del llarg termini i de la dinàmica d'una nova realitat feta possible amb el desenvolupament de tots els pobles per la via de la col·laboració i la solidaritat. El món canvia, es vulgui o no, quan la realitat ho fa possible i necessari, tant com per la voluntat de lluita. "La realitat és més tossuda que les idees i acaba imposant-se sempre", com va dir Lenin.

El desenvolupament econòmic

Han de passar tots els pobles per les mateixes fases del desenvolupament econòmic i social? Evidentment que no. No tots han de passar per les mateixes fases del desenvolupament per a assolir el progrés econòmic i social. La màquina de vapor, el motor d'explosió, l'electricitat, la informàtica, les telecomunicacions i els processos d'automatització..., tot això ja ha estat descobert i té una aplicació directa, pel que uns països poden aprofitar l'experiència dels altres, i assolir d'aquesta manera un nivell tecnològic avançat sense haver de passar per les mateixes fases que els primers. Tanmateix, les diferents circumstàncies poden implicar perspectives diferents: la posició geogràfica, els recursos naturals de què es disposa, les condicions climatològiques, etc., són condicions que varien i que poden comportar processos diferents de desenvolupament. La població i la seva qualificació també són factors diferencials molt importants; no estan qualificats igualment els vint milions del Canadà que els mil milions de la Xina, la població del Japó que la del Brasil.

En l'evolució i progrés de totes les societats, hi ha dos estadis diferenciats: el primer és el de la lluita per la subsistència, que es produeix en els països no industrialitzats on el creixement econòmic és molt baix, en que es dona una economia de supervivència i on tot el temps de les persones és ocupat treballant; el segon, als països industrialitzats, amb un creixement alt de la productivitat, en què es pot treballar i estalviar, amb temps per a tota la resta, com l'educació, —la formació continuada—, la cultura, etc., amb la possibilitat d'una vida plena en llibertat i sota la voluntat del propi arbitri.

Per tant, tenim d'una banda el treball manual, la força de treball, per a anar subsintint en una economia de misèria que no permet el benestar més que per a uns quants, ni l'educació ni la cultura de masses; i tenim de l'altra, amb la industrialització, l'increment de la productivitat, del temps lliure i consegüentment de l'oportunitat per a una vida més digna, il·lustrada i feliç. En el primer nivell la vida es dona sota condicionants extraordinaris, com la manca de llibertat per escollir i sota circumstàncies que són de dependència absoluta per a cada individu i que limiten les seves possibilitats (es dona en general als països subdesenvolupats per a la gran majoria de persones). En el segon estadi, a les nacions desenvolupades, la possibilitat de decidir, que la capacitat material i intel·lectual comporta, és molt més gran i, per tant, l'ús que cada individu pugui fer del seu temps i de la seva energia, depèn molt més d'ell mateix. I és així que a través del propi esforç el desenvolupament humà pot esdevenir més acurat i útil per a la societat.

El problema del Tercer Món és un problema de desenvolupament industrial. Les classes socials es veuen superades per la revolució tecnològica, que ho canvia tot. Hi ha de fet una reciprocitat entre la condició social, la seva dependència i la seva emancipació, i la condició científica i tècnica. De forma que la revolució industrial dona a l'home solució als seus problemes materials i la possibilitat de desenvolupament i llibertat. (De la mateixa manera que pot

establir-se analògicament una concatenació entre la injustícia social que sota determinades circumstàncies genera violència, la impossibilitat de lluitar per la justícia sense llibertat, i el fet que no hi ha llibertat possible sense els recursos que ho facilitin).

El desenvolupament del Tercer Món. La industrialització

El problema de l'anomenat Tercer Món és un problema d'increment de la productivitat i per tant de desenvolupament industrial. L'única via per desenvolupar el Tercer Món és la via de la industrialització. La gent s'acostuma a la misèria i al malestar, però quan les coses es mouen ningú vol perdre el tren del progrés. I d'aquesta forma, com hem dit, les classes socials es veuen superades per la revolució tecnològica que ho canvia tot. Lluitar per millorar les condicions socials, per transformar les estructures socials, en un sistema en el qual l'economia resta sense industrialitzar, és una tasca pràcticament impossible.

El progrés social està lligat i s'assoleix a través del progrés econòmic. La distribució de la riquesa és molt més fàcil quan es crea nova riquesa, a través d'un sistema fiscal i econòmic redistribuïdor, que quan el que es vol distribuir és sempre el mateix i ja té un posseïdor. La industrialització permet de superar les diferències econòmiques ràpidament, ja que la creació de nova riquesa hi permet l'accés de molta més gent. La dinàmica industrial és igualitària, l'estàtica del passat és mantenidora de la desigualtat i la injustícia. La revolució industrial fa que les coses es moguin ràpidament, i que les velles actituds i privilegis, basats en la desigualtat econòmica, desapareixin també inevitablement. El canvi genera noves oportunitats i elimina vells privilegis; aquest canvi, però, necessita el seu temps perquè sigui efectiu.

La societat no industrial només permet subsistir: menjar, vestir i un habitatge mínim, en alguns casos l'educació primària; la societat industrial permet l'acumulació de béns i l'educació permanent. Sense industrialització el nivell econòmic d'un país resta estancat, però industrialitzar un país és una tasca de cinquanta anys. Ara bé, quan és possible la revolució industrial i com fer-la possible? Què es necessita per a la revolució industrial? La revolució industrial només es pot donar en un món que hagi assolit un mínim de qualificació professional i una concentració mínima de capital. En paral·lel es necessita una infraestructura de comunicacions a tots els nivells, perquè la societat industrial és una societat d'intercanvi; i també, naturalment, disposar dels recursos energètics a uns preus assequibles i dels recursos naturals que s'han de transformar i comercialitzar. En definitiva:

1. Es necessita un marc de producció flexible.
2. Es necessita una classe empresarial. Educació.
3. Cal que hi hagi mà d'obra qualificada. Especialització.
4. Es necessita capital financer i tecnologia.
5. Hi ha d'haver infraestructures: un país ben comunicat. Principalment electrificació, telèfons i carreteres.
6. I cal que hi hagi diversificació de les activitats.

Per tot això, en el món subdesenvolupat, cal afavorir la inversió forània; sense ella el temps necessari per a la industrialització serà molt més llarg. I a

partir d'aquí, a través dels convenis corresponents, cal aprofitar els avantatges tecnològics i de formació de mà d'obra que aquesta inversió comporta. Amèrica va ser colonitzada pels europeus, que van aportar llur cultura i llur organització, en definitiva llur civilització; sense ells Amèrica podria ésser encara com l'Àfrica.

Per a la revolució industrial cal flexibilitat del sistema econòmic i del marc de relacions socials i de producció, en aquest marc el factor humà és sempre el més important. El desenvolupament de les forces productives és un fet històricament objectiu, sí, però la seva dialèctica només es produeix a una velocitat important en la llibertat d'acció dels individus; si no hi ha llibertat d'acció: de moviment, d'expressió, d'associació, d'idees, la societat no és una societat viva, sinó de gent passiva i irresponsable. En el socialisme marxista que coneixíem (d'alguna manera tant en voga a determinats països subdesenvolupats) no hi havia res de tot això: ni llibertat de moviment, ni d'expressió, ni d'associació...

En l'actualitat, al món desenvolupat, la burgesia i el capitalisme propicien un ràpid desenvolupament de les forces productives, de la mateixa manera que al socialisme democràtic. També al món subdesenvolupat es camina envers models més liberals i flexibles. Tot plegat ha de tenir lloc dins les coordenades d'un sistema lliure i democràtic, amb una economia de mercat regulada convenientment. L'Estat ha de fer possible i controlar a tot arreu aquest desenvolupament amb la seva intervenció, i per això ha d'establir el marc legislatiu adient en cada cas, obligant a la inversió productiva de les plusvàlues que genera el sistema productiu, i fomentant una política de redistribució de la riquesa i de benestar social.

La inversió forània

La inversió forània s'havia considerat sempre com sinònim de colonització i dependència. En teoria, si hi ha quelcom que és absolutament contradictori amb la voluntat d'una política independent, és l'admissió i el foment indiscriminat de les inversions forànies dins d'un país. Tanmateix, la història ha mostrat que en un món cada vegada més interrelacionat aquest fet és inevitable i que és alhora en part un factor negatiu i en part positiu.

La inversió forània (d'empreses estrangeres) obeeix únicament i exclusivament a raons d'obtenció de la màxima rendibilitat d'acord amb les possibilitats del mercat mundial. No es fa ni per crear treball, ni per minorar cap desajust econòmic que tingui un país (si bé és evident que s'està intrínsecament interessat en l'estabilitat política i econòmica d'allà on s'inverteix), i també és evident que com a conseqüència es crea treball i riquesa que en part redunden en benefici del país que l'acull.

De tal forma que és contradictori predicar la necessitat de preservar l'autogovern, és a dir, la independència en les decisions polítiques, amb una política que al mateix temps ven el país al capital multinacional que té situats els seus centres de decisió a altres països. No hi ha independència política si no hi ha independència econòmica. Des del moment en què les grans decisions econòmiques es prenen fora d'un país, de produir més o menys, una cosa o una altra, en funció de la conjuntura mundial, el poder de decisió econòmic passa a dependre en bona mesura de l'exterior, i aquestes decisions s'adopten al marge de l'interès de tal país.

De fet, els blocs polítics són una conseqüència de les relacions econòmiques que mantenen els diferents països entre si, aquestes relacions són difícilment substituïbles a curt termini; dins d'aquestes relacions hi ha una dependència absoluta. De preservar aquestes relacions, aquests cercles tancats, de producció i d'intercanvi, s'encarreguen les grans superpotències. I també d'expandir el mercat de cadascuna tant com és possible.

Per tant, quins són els avantatges o els desavantatges de tot això? Parlant en teoria, desavantatge més gran que perdre el poder de decisió, no n'hi ha cap de comparable. Ara bé, ¿crea realment riquesa i progrés la inversió forània, com i sota quines circumstàncies? De fet, és una qüestió que no té realment una resposta unívoca, unidireccional, està en dependència de la relació mútua que ambdues parts mantenen. Dependrà de les condicions amb què es materialitza aquesta inversió el que sigui o no d'interès: quant a la política d'inversions, a l'aportació de noves tecnologies, a l'explotació dels recursos naturals, etc. És evident que el que no interessa és una relació colonial al vell estil, amb un únic beneficiari, sinó un pacte entre iguals. (Tot i que el colonialisme ha tingut dues vessants, ja que com es diu: si els espanyols no haguessin tingut l'or d'Amèrica no haurien necessitat el blat de Flandes.)

L'objectiu del progrés. L'alternativa del progrés en la llibertat

L'objectiu del progrés és l'home, el seu desenvolupament i plenitud. El progrés de la humanitat és el progrés de l'home, no el de les coses que l'envolten, si bé aquestes poden constituir una circumstància favorable o desfavorable. Per això, l'objectiu de tota comunitat ha de ser el progrés (material, intel·lectual i espiritual) dels individus que la formen. El desenvolupament material no és una fita en si mateix, només és una fita necessària per a la supervivència, però tot just està en el nivell més baix de l'escala de valors que la societat ha de desenvolupar.

El destí de la humanitat és per tant el de la lluita per assolir el seu desenvolupament i la seva plenitud. El que per a cada individu només s'obté a través de la pròpia transformació; aquesta transformació no té fi, dura tota la vida. El camí del progrés és el camí vers la llibertat des de la ignorància i des de la impotència, assolint el coneixement i la capacitat de discernir, assolint també la responsabilitat. I per aquest motiu, aquest futur de la humanitat, en el qual potser no hi haurà misèria, no estarà exempt de sofriment, per raó del propi esforç necessari per construir-se com a humans i per tal de crear una civilització qualitativament millor.

La lluita pel progrés de la humanitat i la vigilància en aquesta lluita continuarà ocupant la seva història, no hi ha cap situació que pugui considerar-se consolidada definitivament. Aquells qui creuen que el progrés assolit és definitiu no han entès res de com és la realitat i de com funciona la història, l'home ha de viure sempre atent, sempre expectant, la seva lluita no té fi. El progrés és sempre relatiu, només compta realment el que l'home assoleix al llarg de la seva vida; i això és sempre un procés cíclic perquè el néixer i el morir són la seva condició natural.

El futur continua presentant a l'home el desafiament del seu propi progrés, per a cada individu, a cada època i a tot arreu. El treball i la cultura en són el mitjà per aconseguir-ho. En relació amb aquest progrés és important per a tots els pobles fixar-se nous objectius; això fa que la societat conegui cap on es camina, i estimula la investigació científica i tecnològica. Al respecte hi ha en aquest moment històric uns quants punts bàsics, importants; són els quatre punts de mira a llarg termini que haurien d'arrossegar, des de qualsevol programa polític, la majoria, en especial la joventut i tothom qui vol un món millor:

1. La recerca i l'edificació d'un nou model de societat al servei de l'home.
2. La contribució a la concepció d'un món pacífic i amant de la col·laboració per al desenvolupament progressiu de la ciència i la tecnologia, de la cultura i de l'art al servei de tots els ciutadans.
3. La contribució amb solidaritat al desenvolupament del Tercer Món.
4. La construcció en aquest moment històric d'àrees geopolítiques i econòmiques que promoguin el desenvolupament econòmic i social, des del respecte i la llibertat de llurs diferents pobles.

Amb uns comuns denominadors:

- Model de societat a escala de l'individu.
- Necessitat d'un marc de valors i cultural compartit.
- Convenciment de la necessitat del treball per a l'automodelació de l'home.
- Respecte per la iniciativa de l'individu.
- Respecte pel medi natural.
- Obligació a la inversió productiva.
- Dret a l'autodeterminació dels pobles.

El futur de la humanitat

El futur de la humanitat és esplendorós si els valors que la inspiren són els adequats i si se sap conduir els seus avenços; si la majoria, a través d'un sistema democràtic, sap administrar correctament l'avenç que es produeix en tots els camps. El treball dels homes, en dependència de la seva qualificació, consciència social i responsabilitat, és allò que fa possible el progrés. Però aquest s'ha de sustentar en una visió i en uns valors adequats, congruents amb el que representa la civilització humana. D'aquesta manera, en un termini relativament breu, tal vegada dins d'aquest mateix segle, l'home, si s'ho proposa, haurà probablement eliminat la seva situació de dependència material, i en un altre termini no gaire superior possiblement poblarà l'univers, gràcies, en bona mesura, a la ciència i a la tecnologia aplicada.

Ara bé, la velocitat del canvi obliga a ésser cauts, i a estar a l'aguait dels desajustaments i la falsa imaginació. També el fet que les coses canviïn o es moguin en una direcció equivocada a remolc d'interesos contraris a la mateixa humanitat, al servei de passions irrefrenables i destructives. La integració de l'home ha de fer-se a partir de la seva pròpia experiència, a través del treball i de la cultura: el treball i la cultura són el futur de la humanitat i el mitjà per al seu desenvolupament. En si mateix, el "posseir" no significa res —"sóc tan pobre que només tinc diners"—, el que importa és "l'ésser" del cos social; i això depèn sobretot de l'experiència acumulada, adquirida i transmesa a través de generacions.

La velocitat del canvi provoca marginació per a tots aquells qui no s'hi adapten, també la misèria, la injustícia, la manca d'igualtat d'oportunitats... que el món actual representa, (a remolc dels interessos de les multinacionals i del gran capital). El canvi és imparable, ho arrasa tot, és per tant també destructor, arrasa tot allò que s'hi oposa. La selecció "natural", sobre la base d'una permanent confrontació —entre el que suposa el desafiament de la pròpia existència i la capacitat psíquica, intel·lectual i anímica de l'home— continua més vigent que mai. Però s'ha de procurar el bé comú, ja que és indestruïble del verdader progrés, sense ell, l'odi, la guerra i la confrontació continuaran essent el major problema.

El futur de la humanitat és un futur en el qual possiblement no hi haurà misèria material; el que no vol pas dir exempt d'altres requeriments bàsics inseparables de la pròpia naturalesa humana, entre d'altres, s'haurà de treballar sempre, i el dolor és una condició lligada al fet d'existir i de créixer com a éssers humans. Però serà un món obert, un món amb sentit de la unitat, solidari, un món per a la creació i el desenvolupament humà. Mai l'home havia estat en situació semblant de poder dominar la natura i la història de la seva pròpia evolució. S'ha de construir un món a l'alçada de la dignitat de l'home i és possible fer-ho. La dignitat humana implica el màxim de llibertat, justícia i solidaritat.

ÍNDEX

Nota:

Les cites de començament de cada capítol en que no s'indica l'autor són extretes del mateix text.

EL SISTEMA POLÍTIC	4
I. LA SOCIETAT	
El factor humà.....	7
Llibertat i igualtat originàries?	8
La vida humana, la llibertat i la justícia: referències fonamentals de tota societat	9
La dignitat humana: els drets humans	10
La iniciativa individual	11
L'individu i la societat: el contracte social	12
Els pobles de la terra. La identitat i l'autodeterminació dels pobles.....	13
La nació és també un fet històric	14
El sentit dels nacionalismes avui	15
Interdependència	16
El desenvolupament de la interdependència	17
La societat com a fet dinàmic	18
Societat oberta, societat tancada	19
Per una societat a la mida de l'ésser humà.	
El ciutadà: individu social no marginat	21
La construcció de la societat: la construcció de la ciutat	22
El marc cultural: l'alliçonament històric	23
II. LA DEMOCRÀCIA	
El concepte de sobirania i de legitimació del poder	27
La democràcia	28
La política és un fet històric	29
El pluralisme de la societat	30
Les forces fàctiques i el poder polític	31
La democràcia i la partidocràcia	33
Les diferents alternatives partidistes.....	35
L'organització d'una societat a escala de l'individu	36
Els vertaders líders: representants genuïns de la societat.....	37
Els governants	39
L'estratègia i el ritme de l'acció política	41
La governabilitat d'un país i la seva pacificació social	43
El govern de les minories. Les forces marginals com a forces revolucionàries i com a revulsiu de la societat	45
El crepuscle de les ideologies?	47

III. L'ESTAT DE DRET

L'estat de dret i la democràcia	50
La funció de l'Estat	51
La societat civil	52
El sistema de valors d'una societat	53
Els poders de l'Estat: La seva divisió i la seva limitació	54
Condicionament històric de l'estat de dret. Models d'organització i desenvolupament	55
El sistema republicà i el sistema monàrquic	57
Les garanties constitucionals	59
La constitució democràtica. De la monarquia parlamentària al sistema republicà	61
De la iniciativa individual a la iniciativa de l'Estat. La iniciativa individual garantia d'ésser de la pròpia societat civil	63
Els diferents nivells competencials de l'Administració estatal. El principi de subsidiarietat	64
La governabilitat: una exigència màxima. L'exercici del poder ha de ser eficaç, responsable i equilibrat	65
L'estat de dret: el sistema judicial	67
La independència dels mitjans de comunicació. La informació objectiva, dret bàsic de tota societat	68
El modern Leviatan. L'increment del poder del bé i del mal	70
La revolució politicsocial	71

EL SISTEMA ECONÒMIC	73
I. EL SISTEMA ECONÒMIC. CONSIDERACIONS GENERALS	
L'imperi de les lleis del món que ens envolta	76
La llei de la unitat i relació de totes les coses. Els sistemes econòmics tendeixen tots a relacionar-se i implícitament a créixer	77
La dinàmica del sistema econòmic: la necessitat d'un sistema flexible	78
El sistema econòmic i el sistema polític actuen en dependència l'un de l'altre	79
La investigació i el progrés tecnològic. La revolució social a remolc de la revolució tecnològica	80
La tercera revolució "industrial": la revolució informàtica	81
La revolució informàtica només és possible en un marc de llibertat	82
La demografia com a factor econòmic. Recursos naturals i recursos humans	83
L'assentament urbà	85
El desplaçament dels centres del poder econòmic	86
Els cicles econòmics poden ésser controlats	87
Un món de futur treballant o sense treballar? El treball, una necessitat doble i també una benedicció. Un dret i un deure al mateix temps	89
Caràcter social del treball	90
Sobre el treball i el capital	91
La propietat dels mitjans de producció. Els seus nivells individual i social	93
Obligació a la inversió productiva	95
El centralisme democràtic? El pluralisme i la descentralització. El socialisme democràtic	96
II. L'ECONOMIA DE MERCAT. ECONOMIA I PLANIFICACIÓ	
La democràcia, l'estat de dret i l'economia de mercat	100
La riquesa de les nacions	101
L'estat del benestar	103
La planificació	104
L'anàlisi econòmica	105
Marc econòmic	107
La política macroeconòmica i la microeconòmica	108
El creixement econòmic i la productivitat comparativa	110
L'estalvi i la inversió, condicions indispensables per al creixement econòmic	112
El sistema econòmic del món occidental: l'economia de mercat	113
La política pressupostària	114
L'ocupació i l'atur. La política laboral	116
El repartiment del treball	118
La política fiscal	119
L'economia submergida	121

L'intervencionisme de l'Estat	122
L'Administració pública: la despesa pública i el nivell de serveis	124
La burocràcia	126
L'Estat empresari	127
La necessitat d'un marc d'estabilitat: la inflació	129
El sistema financer. La política monetària	131
El mercat dels valors. L'economia productiva i l'economia especulativa	133
L'anàlisi de l'economia com a fet dinàmic	135
Els factors psicològics en economia	136
Els altres mercats	137

III. EL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC I SOCIAL

La consciència d'un món interrelacionat.....	140
Per un nou ordre internacional.	141
El colonialisme i la nova globalització	142
La societat del futur: un món sense fronteres	144
El futur tecnològic. L'inici d'una nova era	146
La contribució amb solidaritat al desenvolupament del Tercer Món	148
El desenvolupament econòmic	150
El desenvolupament del Tercer Món. La industrialització	152
La inversió forània	154
L'objectiu del progrés. L'alternativa del progrés en la llibertat	155
El futur de la humanitat	157

Joan Masuet i Puxeu, va néixer a Llinars del Vallès l'any 1944. És arquitecte especialitzat en urbanisme, autor del llibre *La construcció de la ciutat*.

Dedicat a la política durant uns anys, ha estat alcalde del seu municipi. Essent també autor de l'assaig *Del socialisme "científic" al socialisme democràtic*.